MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

ŽYGIMANTAS KAUPINIS

BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA

Tarptautinis bendradarbiavimas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:.....

Prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka

Vilnius, 2016

Turinys

ĮVADAS ... **3**
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS ... **8**
1 SKYRIUS. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS: YPATUMAI IR POKYČIAI ... **9**
1.1 Teisinis tarptautinio bendradarbiavimo reglamentavimas ... 9
1.2 Tarptautinio bendradarbiavimo subjektai bei instrumentai ... 20
1.3 Pasaulio valstybių reakcija bei pokyčiai nukentėjus nuo teroristinių veikų ... 29
1.4 Kovos su terorizmu priemonių taikymas pabėgėlių integracijos procese ... 34
2.SKYRIUS KRIMINALISTINIAI TYRIMO YPATUMAI TIRIANT SU TERORIZMU SUSIJUSIUS NUSIKALTIMUS ... **37**
2.1 Nusikaltimų susijusių su terorizmu kriminalistinė charakteristika ... 37
2.2 Atskirų teroristinių nusikaltimų tyrimo ypatumai ... 40
2.2.1 Neteisėto orlaivių užgrobimo tyrimo taktika ... 40
2.2.2 Įkaitų paėmimo tyrimo metodika ... 43
2.2.3 Teroristinių išpuolių panaudojus sprogstamąsias medžiagas tyrimo taktika ir metodika 47
2.2.4 Kibernetinio terorizmo tyrimo ypatumai ... 54
3 SKYRIUS. LIETUVOS INSTITUCIJŲ VAIDMUO TIRIANT SU TERORIZMU SUSIJUSIUS NUSIKALTIMUS ... **61**
3.1 Nusikaltimų susijusių su terorizmu tyrimo praktika Lietuvoje ... 61
3.2 Terorizmo tyrimo prevencija ir tobulinimo kryptys ... 68
IŠVADOS ... **76**
PASIŪLYMAI ... **78**
LITERATŪROS SĄRAŠAS ... **84**
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA ... **101**
ANNOTATION ... **102**
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA ... **103**
SUMMARY ... **104**
PRIEDAI ... **105**
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ ... **106**

ĮVADAS

Temos aktualumas. Terorizmas paskutiniu metu pradėjo kelti kol kas nesuvaldomai didžiulę grėsmę pasaulinei visuomenei. Suaktyvėję teroristiniai išpuoliai Europoje, tampa nebe vienos šalies, o visų Europos sąjungos šalių problema. Teroro aktai kelia grėsmę žmonių sveikatai ir gyvybei, šalies konstitucinei tvarkai ir vientisumui, todėl kiekviena valstybė turi ginti savo piliečius, saugoti šalių teritorinį vientisumą bei suverenitetą. Kadangi su terorizmu susijusios nusikalstamos veikos dažniausiai vertinamos kaip tarptautiniai nusikaltimai, viena valstybė plintančio terorizmo sustabdyti negalinti. Valstybės privalo bendradarbiauti ir veikti kartu, kurti bendras tarptautines strategijas[1] kovojant su terorizmu, burtis į tarptautines organizacijas. Atsižvelgiant į tai, šalys priklausančios Jungtinių Tautų Organizacijai, yra įpareigotos kriminalizuoti savo nacionalinėje teisėje, konvencijose apibrėžtus teroristinius nusikaltimus. Sudėtingėjančios teroristinės veikos paskatino šalis imtis naujų priemonių kovojant su šia pasaulį niokojančia grėsme. Nuolat plintantis terorizmas skatina pertvarkyti teisėsaugos institucijas, galinčias kovoti su terorizmu, diegti naujas technologijas, taikyti naujus instrumentus tiriant teroristinio pobūdžio nusikaltimus. Svarbu nuolat tobulinti šalių kriminalistikos lygį, kurti modernias kriminalistines metodikas ir taktikas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, kadangi kriminalistinė tyrimo praktika suteikia reikšmingą paramą kitų šalių institucijoms, išsamus ir koordinuotas informacijos dalinimasis tarptautiniu lygmeniu, padeda lengviau išaiškinti nusikalstamas veikas. Stiprinant glaudesnį valstybių narių teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą, kriminalistika galėtų ženkliai prisidėti prie teisėsaugos efektyvumo bei nusikalstamumo prevencijos. Todėl atsižvelgiant į tai, Europos Sąjungos taryba patvirtino Europos kriminalistikos 2020 viziją, tuo plėtojant Europos kriminalistikos infrastruktūrą, bei sukuriant bendrą Europos kriminalistikos erdvę[2], kurios vieni iš tikslų yra tarptautinio bendradarbiavimo stiprinimas kriminalistikos srityje, valstybių narių kriminalistikos kokybės gerinimas, bei teismo ekspertizių atlikimas bei jų duomenų tvarkymas, remiantis lygiaverčiais būtiniausiais kriminalistikos standartais. Dėl vis didėjančio terorizmo plitimo pasaulyje, taip pat ryškėja prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių integracijos į Europą veiksniai. Į prieglobsčio valstybę atvykstantys prieglobsčio prašytojai, turi būti atitinkamai patikrinti. Valstybės turi pareigą užtikrinti tinkamą sienų apsaugą, užkirsti kelią, jog užsienio kovotojai nepatektų į kitų valstybių teritoriją. Svarbu, jog asmenys siejami su teroristinėmis veikomis būtų identifikuoti kiek įmanoma anksčiau ir taip užtikrinti, jog prieglobsčiu nepasinaudotų teroristai.

[1] Europos Sąjungos 2005 m. lapkričio 30 d. pranešimas 14469/3/05 REV 4, dėl kovos su terorizmu strategijos. [2005] DG H2.
[2] Tarybos 2011 lapkričio 23 d. išvados dėl Europos kriminalistikos 2020 vizijos, įskaitant Europos kriminalistikos erdvės sukūrimą ir kriminalistikos infrastruktūros Europoje plėtojimą, projektas. [2011], 12391/2/11.

Mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Lietuvių mokslinėje literatūroje gausu darbų, aiškinančių terorizmo sąvokos, kvalifikavimo problemas. Kalbant apie terorizmo tyrimą Lietuvių literatūroje tam dėmesio yra skiriama itin mažai. Autoriai A. Gutauskas, R. Kalesnykas, D. Petrošius straipsnyje „Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema“[3] analizavo teisines, organizacines, prevencines ir kitas kovos su terorizmu priemones. A. Vaišvila straipsnyje „Terorizmas ir kova su terorizmu – dvi grėsmės žmogaus teisėms (metodologinis aspektas)“[4], nagrinėjo kovos su terorizmu taktikos bendruosius principus žmogaus teisių apsaugos požiūriu. E. Spruogis nagrinėjo „neordinarių“ priemonių naudojimą kovoje su terorizmu, bei terorizmo ir demokratijos santykį[5]. A. Paukštė savo disertacijoje „Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje“ pateikė pagrindines prevencines priemones, kurios yra naudojamos kovojant su terorizmu[6]. Taipogi, 2015 metais buvo apgintas B. Dudinskos magistro baigiamasis darbas „Tarptautinis bendradarbiavimas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus“[7], tačiau šis magistrinis darbas nuo autorės atlikto tyrimo, skiriasi skirtingomis nagrinėtomis nusikalstamomis veikomis, pateiktomis naujausiomis aktualijomis, kitu aspektu nagrinėta terorizmo prevencija Lietuvoje. G. Juodkaitė-Granskienė moksliniuose darbuose nagrinėjo teismo ekspertų veiklos atitikimus tarptautiniams Europos standartams[8]. Akivaizdu, jog Lietuvos mokslinėje, teisinėje literatūroje ypač trūksta žinių apie tokio pobūdžio veikų tyrimo metodiką bei taktiką, taip pat nėra tirtos tarptautinio bendradarbiavimo kryptys ir formos, nėra analizuojamas tarptautinis bendradarbiavimas, kriminalistiniai tyrimo ypatumai tiriant teroristines veikas.

Užsienio literatūroje šiai problematikai nagrinėti yra skiriama daugiau dėmesio. Amerikiečių autorius William E. Dyson analizavo, kaip teroristai veikia, kuo jie skiriasi nuo kitų nusikaltėlių, taip pat pateikė rekomendacijas tyrėjams, kaip turėtų būtų efektyviau tiriamos nusikalstamos veikos susijusios su terorizmu[9]. Autoriai B. Akhgar, A. Staniforth, F. Bosco nagrinėjo kiek siauresnę, kibernetinio terorizmo tyrimo metodiką[10].Taip pat terorizmą

[3] Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D., Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*. 2004. T. 63(55).
[4] Vaišvila A. Terorizmas ir kova su terorizmu – dvi grėsmės žmogaus teisėms (metodologinis aspektas). *Jurisprudencija*. 2005. T. 68(60).
[5] Spruogis E. Tarptautinis terorizmas ir legitimių priemonių kovojant su juo naudojimas. *Jurisprudencija*. 2005. T. 68(60).
[6] Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
[7] Dudinska B. *Tarptautinis bendradarbiavimas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus.* Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015.
[8] Juodkaitė-Granskienė G., et al. Lietuvos Respublikos teisės ir praktikos atitikimas teismo eksperto veiklos tarptautinį reglamentavimą. Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė : mokslas, studijos, praktika*. Vilnius. 2015.
[9] William. E. Dyson. Terrorism an investigators handbook Fourth edition. Waltham, Elsevier 2012.
[10] B. Akhgar, A. Staniforth, F. Bosco „*Cyber Crime and Cyber Terrorism Investigator's Handbook*, Syngress, 2014.

skaitmeniniame amžiuje tyrinėjo autoriai L. Jarvis, L. Nouri ir A. Whiting[11]. Xin Zhang straipsnyje „Air Marshal's Investigation Power's Research in Dealing with Hijacking Criminals"[12], nagrinėjo nusikalstamų veikų tyrimų galimybes kovoje su orlaivių užgrobėjais. Taip pat su terorizmu susijusių nusikaltimų tyrimus analizavo John Pearse[13], Robert W. Taylor, E. J. Fritsch, J. Liederbach[14], J. Horgan[15], E. Goode[16], Y. Alexander ir K. Myers [17], E. Benmelech, C. Berrebi ir Esteban F. Klor[18] Apie teroristų naudojamus įrankius, taikinius, technologijas, grupuočių struktūrą nagrinėjo S. G. Brandl[19]. Teisėsaugos institucijų taktiką ir jos efektyvumą susijusią su Jungtinių Amerikos Valstijų teroristinėmis grupuotėmis C. Hewitt pateikė straipsnyje, žurnale „Terrorism and political violence"[20]. Daug dėmesio terorizmo problemoms bei teroristinių nusikaltimų tyrimo metodikai skiria Rusijos mokslininkai pvz., B.P. Sembekova[21] nagrinėjo tyrimo bei prevencijos metodus, kurie naudojami tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus.

Baigiamojo darbo reikšmė – Magistro baigiamojo darbo tyrimo rezultatai atskleidžia esminius tarptautinio bendradarbiavimo ypatumus, tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Pateiktos darbo tyrimo išvados, gali būti naudojamos tobulinant teisėsaugos institucijų, jų pareigūnų kompetenciją, tiriant teroristines veikas, taip pat tyrimo rezultatai gali būti panaudojami kaip mokomoji medžiaga ruošiant būsimus specialistus.

Tiriama problema – Tobulėjant technologijoms, nuolat plintant ir sudėtingėjant su terorizmu susijusios nusikalstamoms veikoms, terorizmas tampa sunkiai sustabdomas naudojant dabartinius kovos su terorizmu būdus ir priemones. Todėl svarbu išanalizuoti bei įvertinti tarptautinio bendradarbiavimo veiksmingumą, kriminalistinių tyrimų svarbą, tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, bei rasti tinkamas priemones esamoms problemoms spręsti.

Tyrimo objektas – Tarptautinis bendradarbiavimas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus.

---

[11] H. Toros and I. Tellidis *Researching Terrorism, Peace and Conflict Studies*. Routledge, 2015.
[12] X. Zhang Air Marshal's Investigation Power's Research in Dealing with Hijacking Criminals, *Open Journal of Social Sciences*, 3, p. 171-179, 2015 March 19.
[13] J. Pearse *Investigating Terrorism: Current Political, Legal and Psychological Issues*, John Wiley & Sons, 2015.
[14] Robert W. Taylor, E. J. Fritsch J. Liederbach *Digital Crime and Digital Terrorism*, Prentice Hall, 2014.
[15] John Horgan *Terrorism Studies, Routledge*, 2011.
[16] Erich Goode *Terrorism and Counterterrorism*, John Wiley & Sons, 2015.
[17] Y. Alexander ir K. Myers *Terrorism in Europe (RLE: Terrorism & Insurgency)*, Routledge, 2015.
[18] E. Benmelech, C. Berrebi ir Esteban F. Klor Counter-Suicide-Terrorism: Evidence from House Demolitions, *The Journal of Politics*, Vol. 77, No. 1 p. 27-43, January 2015.
[19] S. G. Brandl *Criminal Investigation*, Sage publications, 2014.
[20] C. Hewitt Law Enforcement Tactics and Their Effectiveness in Dealing With American Terrorism: Organizations, Autonomous Cells, and Lone Wolves, *Terrorism and political violence*, Volume 26, Issue 1 2013.
[21] Б.Р.Сембекова *Криминалистические методы расследования терроризма* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2016-02-10]. <http://articlekz.com/article/8464>.

Tyrimo dalykas - Tarptautinis šalių bei teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimas, bendradarbiavimas su tarptautiniais partneriais tiriant su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas, bendradarbiavimo reglamentavimas tarptautiniuose bei nacionaliniuose teisės aktuose.

Tyrimo tikslas – atskleisti bei įvertinti pagrindinius tarptautinio bendradarbiavimo metodus, būdus ir priemones, teisinius bendradarbiavimo instrumentus, kriminalistikos taktiką ir metodiką tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus.

Uždaviniai. Tam, kad būtų visapusiškai įgyvendintas pasirinktas magistro baigiamojo darbo tikslas, iškeliami tokie uždaviniai:

1. Išanalizuoti ir įvertinti tarptautinį bendradarbiavimą kovoje su terorizmu reglamentuojančius teisės aktus, pagrindinius tarptautinio bendradarbiavimo principus bei metodus, teisinius bendradarbiavimo instrumentus, pagrindinius subjektus, tiriant su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas.
2. Atskleisti teroristinių nusikalstamų veikų kriminalistinius tyrimo ypatumus.
3. Išanalizuoti Lietuvos Respublikos praktiką tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, bei pateikti terorizmo tyrimo prevencijos ir tobulinimo galimybes.

Darbo metodai – Šiame baigiamajame darbe siekiant užsibrėžto tikslo bei įgyvendinant išsikeltus darbo uždavinius naudoti šie metodai:

1. **Mokslinės literatūros analizė**. Surinkta mokslinė literatūra padėjo atskleisti publikuotas žinias apie teroristinių veikų kriminalistinius tyrimo ypatumus.
2. **Dokumentų analizė**. Šiuo metodu analizuojami tarptautiniai bei nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys šalių tarpusavio bendradarbiavimą tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus.
3. **Lyginamasis metodas**. Lyginamasis metodas naudojamas lyginant nacionalinę bei tarptautinę teisę.
4. **Abstrakcijos metodas**. Metodas naudojamas išskirti pagrindinius tiriamo reiškinio bruožus, apibendrinti surinktai informacijai bei išvadoms pateikti.
5. **Interviu metodas**. Šiuo metodu gaunama informacija iš atitinkamų tyrimo subjektų, apie tarptautinio bendradarbiavimo ypatumus, bei problemas su kuriomis susiduriama praktikoje.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai, išvados literatūros sąrašas, anotacijos, santraukos, priedai bei patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą. Pirmajame skyriuje atskleidžiami tarptautinio bendradarbiavimo ypatumai bei pokyčiai tiriant teroristines veikas. Šis skyrius yra padalintas į keturis poskyrius: pirmajame

pateikiama valstybių reakcija nukentėjus nuo teroristinių veikų. Antrajame poskyryje analizuojamas teisinis tarptautinio bendradarbiavimo reglamentavimas. Trečiajame pateikiami tarptautinio bendradarbiavimo subjektai bei bendradarbiavimo teisiniai instrumentai. Ketvirtajame poskyryje atskleidžiamas kovos su terorizmu taikomų priemonių naudojimas pabėgėlių integracijos procese. Antrajame skyriuje nagrinėjama ir atskleidžiama pagrindinė darbo tema apie kriminalistinius tyrimo ypatumus tiriant teroristinius nusikaltimus. Šis skyrius yra suskirstytas į du poskyrius. Pirmajame poskyryje nagrinėjama nusikaltimų susijusių su terorizmu kriminalistinė charakteristika. Antrajame poskyryje atskleidžiami atskirų teroristinių nusikaltimų tyrimo ypatumai tiriant neteisėto orlaivio užgrobimus, teroristinių išpuolių panaudojus sprogstamąsias medžiagas taktika ir metodika, kibernetinio terorizmo tyrimo ypatumai, įkaitų paėmimo tyrimo metodika. Trečiajame skyriuje nagrinėjamas Lietuvos Respublikos institucijų vaidmuo tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Šio skyriaus pirmajame poskyryje yra analizuojama nusikaltimų susijusių su terorizmu tyrimo praktika Lietuvoje. Antrajame poskyryje yra nagrinėjamos terorizmo tyrimo prevencijos ir tobulinimo kryptys Lietuvoje.

Ginamieji teiginiai. Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus yra taikoma bendra kriminalistinė nusikalstamų veikų tyrimo metodika. Lietuvoje nėra atskiros nusikalstamų veikų tyrimo metodikos, kuri būtų naudojama tik teroristinių nusikaltimų tyrimui.

Tarptautinis bendradarbiavimas yra būtinas teroristinių nusikaltimų tyrimo elementas, kuris turi būti glaudus, užtikrintas sparčiu informacijos pasikeitimu, besiremiantis lygiaverčiais kriminalistikos standartais.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

VSD – Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas

LKPB – Lietuvos Kriminalinės policijos biuras

FNTT – Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba

Cepol – Europos policijos koledžas

JTO - Jungtinių Tautų Organizacija

ESBO - Europos Saugumo ir Bendradarbiavimo Organizacija

ES - Europos Sąjunga

EP – Europos Parlamentas

CODEXTER - terorizmo ekspertų komitetas

DNR – Deoksiribonukleorūgštis

JTG – Jungtinių tyrimų grupė

1 Skyrius. TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS: YPATUMAI IR POKYČIAI

1.1 Teisinis tarptautinio bendradarbiavimo reglamentavimas

Šiuo metu, pati didžiausia tarptautinei bendruomenei pavojų kelianti grėsmė yra terorizmas. Terorizmas, kaip transnacionalinis reiškinys, visų pirma neapsiriboja vienos valstybės teritorija. Šis reiškinys peržengia kelių valstybių teritorijas ir tampa tarptautinio saugumo grėsme. Terorizmui kaip tarptautiniam nusikaltimui būdingas sudėtingas bei išplėtotas daugybės žmonių bei organizacijų tinklas, veikiantis keliose valstybėse, bei trunkantis ne vienerius metus. Todėl, viena valstybė savo viduje nacionaliniu lygmeniu negalinti visapusiškai kovoti su terorizmu. Nuolatos plintantis terorizmas, tampa reiškiniu, peržengiančiu ne vienos valstybės jurisdikcijos ribas, o kelių, todėl tiriant tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, tarptautinis bendradarbiavimas yra neišvengiamas šių veikų pilnavertiško ištyrimo pagrindas. Kiekvienos valstybės baudžiamosios jurisdikcijos teritorijos ribas, asmenų ir veikų atžvilgiu nustato šios valstybės įstatymai, tačiau terorizmas šių ribų neturi bei negali būti jomis apibrėžiamas.

1970 m. Deklaracijoje dėl tarptautinės teisės principų, bendradarbiavimas įvardijamas taip „*Valstybės privalo bendradarbiauti nepriklausomai nuo jas skiriančių skirtingų politinių, ekonominių ir socialinių sistemų, tam, kad būtų palaikomas progresas, bendrai tautų gerovei ir bendradarbiavimui be diskriminacijos ir panašių skirtumų*“[22]. Tarptautinis bendradarbiavimas vyksta tarptautinių teisės aktų pagrindu. Šalys bei teisėsaugos institucijos bendradarbiaudamos tarptautiniu lygmeniu, gali greitai ir efektyviai keistis informacija, o tai yra labai reikšmingas aspektas tiriant nusikalstamas veikas. Tarpvalstybinis bendradarbiavimas teisėsaugos srityje, apimantis policiją, muitinę ir kitas teisėsaugos tarnybas, sukurtas siekiant užkirsti kelią nusikalstamoms veikoms Europos Sąjungoje, jas nustatyti ir tirti. Tam, kad tarptautinis bendradarbiavimas būtų sklandus, jis turi būti atitinkamai reglamentuotas teisės aktuose. Tarptautinio bendradarbiavimo formas Lietuvoje nustato baudžiamojo proceso ir baudžiamasis kodeksai, tarptautinės sutartys, Europos Sąjungos teisė. Tarptautinės sutartys, reglamentuojančios tarptautinį bendradarbiavimą atsižvelgiant į jas pasirašiusių šalių skaičių gali būti dvišalės, trišalės ir daugiašalės. Tarptautinis bendradarbiavimas baudžiamajame procese turi būti suprantamas kaip suderinti kelių valstybių veiksmai siekiant padėti viena kitai aiškinant, tiriant ir vykdant asmenų baudžiamąjį persekiojimą.

[22] Jungtinių tautų Generalinės asamblėjos deklaracija dėl Tarptautinės teisės principų liečiančių draugiškus valstybių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal Jungtinių Tautų Chartiją. Generalinės Asamblėjos 1970 metų spalio 24 dienos rezoliucija 2625 (XXV).

Lietuvoje tarptautinis bendradarbiavimas dažniausiai suprantamas kaip nusikalstamų veikų prevencijos, tyrimo, nagrinėjimo bei teismų priimtų sprendimų vykdymas, kai tarptautinių sutarčių bei Europos Sąjungos teisės nustatytais pagrindais kartu veikia ne mažiau kaip dvi valstybės arba valstybė ir tarptautinė organizacija ar Europos Sąjungos institucija. Praktiškai policijos institucijų tarptautinis bendradarbiavimas dažniausiai pasitelkiamas kovojant su sunkių formų nusikalstamumu (organizuotu nusikalstamumu, prekyba narkotikais ar žmonėmis, elektroniniu nusikalstamumu) ir teroristine veikla, kuomet tiriant nusikaltimus, reikia atlikti tam tikrus procesinius veiksmus kitoje valstybėje, gauti bei suteikti informaciją iš užsienio institucijų.

Lietuvos teismų bei prokuratūros bendradarbiavimo su užsienio valstybių atitinkamomis institucijomis ir organizacijomis pagrindai reglamentuoti Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – LR BPK) IV skyriuje (Lietuvos Respublikos teismų ir prokuratūros susižinojimas su užsienio valstybių įstaigomis ir tarptautinėmis organizacijomis)[23]. Šiame skyriuje nurodoma institucijų bendradarbiavimo tvarka, užsienio valstybių prašymų dėl procesinių veiksmų atlikimo vykdymo tvarka, reglamentuoti baudžiamojo persekiojimo ypatumai, keitimasis informacija ir tiesioginės konsultacijos siekiant išvengti paralelių baudžiamųjų procesų Europos Sąjungos valstybėse narėse, asmenų išdavimų bei perdavimų tvarka, Europos arešto orderio, ekstradicijos pagrindiniai klausimai. LR BPK 66 str. 2 d. numatyta, kad bendradarbiaujama per Lietuvos Respublikos Teisingumo ministeriją ar Lietuvos Respublikos Generalinę Prokuratūrą, o Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių numatytais atvejais Lietuvos Respublikos teismai, prokuratūra ir ikiteisminio tyrimo įstaigos prašymus užsienio valstybių įstaigoms ir tarptautinėms organizacijoms gali siųsti tiesiogiai. Tiriant su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas dominuoja „užsienio elementas“ t.y., keitimasis informacija tarpvalstybiniu lygmeniu, ekstradicija, tam tikrų veiksmų atlikimas kitoje valstybėje. Būtent todėl reikalinga, jog visi šie veiksmai būtų vieningai reglamentuoti valstybėms, kadangi tai efektyviai prisideda prie bendrų rezultatų siekimo tiriant nusikaltimus, nustato kokia tvarka turi būti bendradarbiaujama tarp institucijų.

Tarptautinis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose taip pat vyksta tarptautinių teisės aktų pagrindu. Lietuva Nacionalinio saugumo politikos įgyvendinimo prioritetuose yra nusprendusi prisidėti prie tarptautinės bendrijos pastangų palaikyti taiką ir stabilumą pasaulyje, užkirsti kelią tarpvalstybiniams ir etniniams konfliktams, spręsti užsitęsusius konfliktus, kovoti su tarptautiniu terorizmu ir organizuotu nusikalstamumu, pagal galimybes civiliniais ir kariniais pajėgumais prisidėti prie NATO, ES ir kitų tarptautinių organizacijų, tarptautinių operacijų ir

[23] Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002-04-09, Nr. 37-1341

misijų[24]. Lietuva yra prisijungusi prie visuotinių konvencijų, reglamentuojančių Lietuvos ir užsienio valstybių bendradarbiavimą: 1957 m. Europos konvencija dėl ekstradicijos[25], 1959 m. Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose[26], 1970 m. Europos Tarybos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo[27], 1972 m. Europos konvencija dėl baudžiamojo proceso perdavimo[28], 1983 m. Europos nuteistųjų asmenų perdavimo konvencija[29], 2000 m. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą[30].

Analizuojant tarptautinio bendradarbiavimo reglamentavimą, konkrečiai susiejant su teroristiniais nusikaltimais galima taip pat išskirti ir kitus tarptautinius teisės aktus. 1977 m. Strasbūre šalys pasirašiusios konvenciją dėl kovos su terorizmu[31], sutarė, jog teroristiniais nusikaltimais būtų laikoma nusikaltimai, kuriuos numato 1970 m. Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu[32], 1971 m. Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą[33]. Taip pat sunkūs nusikaltimai, padaryti kėsinantis į tarptautiniu mastu ginamų asmenų, tarp jų diplomatų, gyvybę, fizinę neliečiamybę ar laisvę (1973 m. Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos[34]), nusikaltimai, apimantys vaikų grobimą, įkaitų paėmimą (1979 m. Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu[35]) ar neteisėtą laisvės apribojimą, nusikaltimai, kurių metu panaudojamos minos, granatos, raketos, automatiniai šaunamieji ginklai ar sprogstamieji paketai, jei jų panaudojimas kelia žmonėms pavojų (1997 m. Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais[36], 1991 m. Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais[37]), pasikėsinimas padaryti kurį nors iš aukščiau minėtų nusikaltimų arba bendrininkavimas padarant arba bandant padaryti tokį nusikaltimą.

[24] Lietuvos Respublikos seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimas dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo. *Valstybės žinios.* 2012, Nr. XI-2131.
[25] Europos konvencija dėl ekstradicijos. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 34-81.
[26] Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios. 1995, Nr. 33-762.*
[27] Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 101-2551
[28] Europos konvencija dėl baudžiamojo proceso perdavimo. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 10-241.
[29] Europos konvencija dėl nuteistųjų asmenų perdavimo. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 42-1022.
[30] Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 51-1933.
[31] Konvencija dėl kovos su terorizmu. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 7-116.
[32] Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu. *Valstybės žinios.* 1997, Nr. 19-417.
[33] Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 19-418.
[34] Konvencija dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 97-4257.
[35] Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 108-3430.
[36] Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 36-1184.
[37] Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 19-420.

1963 m. Tokijo konvencijoje dėl nusikaltimų ir tam tikrų kitų veiksmų, padarytų orlaiviuose[38], reglamentuoja konvencijos taikymo atvejus, valstybių jurisdikcijos klausimus veiksmams ir nusikaltimams padarytiems orlaivyje, orlaivio vado įgaliojimus pvz., sulaikymo ypatumus asmens, kuris orlaivyje padarė ar ketina padaryti nusikalstamą veiką, taip pat valstybių teises ir pareigas pvz., kai valstybė, kuri atlieka pirminį tyrimą, privalo iškart pranešti apie tokio tyrimo rezultatus minėtosioms valstybėms ir nurodyti, ar ji ketina taikyti jurisdikciją. Konvencijoje reglamentuojama ir ginčų tarp susitariančiųjų valstybių, dėl šios konvencijos taikymo ar aiškinimo sprendimo tvarka. Ši konvencija yra skirta tik civiliniams (ne kariniams) orlaiviams tarptautiniame skrydyje. Aktualiausias bendradarbiavimo aspektas šioje konvencijoje yra tas, jog valstybės gali atlikti tam tikrus veiksmus susitariančios valstybės teritorijoje, kuomet asmenys padaro nusikaltimus ar kitus veiksmus orlaiviuose. Todėl šioje konvencijoje daugiausiai dėmesio skirta jurisdikcijos klausimams dėl asmenų, kurie padarė nusikalstamas veikas orlaivio saugumui, keleiviams ar įgulai. Konvencija neatmeta jokios kriminalinės jurisdikcijos, taikomos pagal nacionalinius įstatymus. Tokijo konvencija taip pat apibrėžia susitariančiųjų valstybių tarpusavio santykius, todėl tam tikrais atvejais išsprendžiamos valstybių jurisdikcijos problemos, kurios gali kilti dėl atsakomybės ribų nustatymo, arba tam tikrų veiksmų atlikimo susitariančiosios valstybės teritorijoje. Šiai Tokijo konvencijai yra labai artima ir 1970 m. Hagos konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu[39]. Ši konvencija papildo prieš tai minėtąją, konkrečiu neteisėtu orlaivio pagrobimo aspektu. Hagos konvencijoje reglamentuojami valstybių jurisdikcijos klausimai, nusikaltėlio ar įtariamojo asmens suėmimo ypatumai pvz., Hagos konvencijos 6 str. 1 d., „*Įsitikinusi, kad to reikalauja aplinkybės, bet kuri Susitarianti Valstybė, kurios teritorijoje yra nusikaltėlis arba asmuo, įtariamas nusikaltimo padarymu, jį suima arba imasi kitų priemonių, garantuojančių jo dalyvavimą. Suėmimas ir kitos priemonės taikomos pagal tos Valstybės įstatymus, bet jis gali trukti tik tiek, kiek to reikia baudžiamojo proceso arba išdavimo veiksmams atlikti*“, taip pat reglamentuoti asmenų išdavimo aspektai, informacijos pateikimas Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos tarybai, ginčų sprendimų tvarka. Ši konvencija tarptautiniam bendradarbiavimui tiriant teroristinius nusikaltimus reikšminga tuo, jog lėktuvo pagrobimo atveju, svarbu nustatyti valstybės baudžiamąją jurisdikciją, kadangi dažniausiai tokia nusikalstama veika padaroma jau lėktuvui esant skrydžio metu, kertant kelių valstybių teritoriją ir orlaivis būna įregistruotas kitoje užsienio šalyje. Šios konvencijos 7 str. formuluotė reikalauja valstybę, kurioje asmuo randamas, jį išduoti į valstybę, kurioje registruotas orlaivis ir kuri turi jurisdikciją dėl šio nusikaltimo. Kitu atveju, jei atsisakoma asmenį išduoti, valstybė turi perduoti bylą baudžiamajam persekiojimui savo kompetentingai institucijai. Dar

[38] Konvencija dėl nusikaltimų ar tam tikrų veiksmų padarytų orlaiviuose. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 19-416.
[39] Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 19-417.

vienas svarbus aspektas yra nurodytas Hagos konvencijoje dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu, kai „*Susitariančios Valstybės, kurios steigia bendras oro transporto eksploatavimo organizacijas arba tarptautines eksploatacines agentūras, eksploatuojančias orlaivius, kurie turi būti bendro arba tarptautinio registravimo, atitinkama tvarka kiekvienam orlaiviui nurodo iš savo tarpo valstybę, kuri taiko savo jurisdikciją ir šios Konvencijos tikslais dalyvauja kaip registravimo valstybė bei apie tai praneša Tarptautinei civilinės aviacijos organizacijai, kuri tokį pranešimą išsiuntinėja visoms Valstybėms - šios Konvencijos dalyvėms“*. Tai pavyzdys, kuomet jau kuriant bendrus bendradarbiavimo instrumentus, jurisdikcija yra nustatoma iš anksto konkrečia šalimi. Jeigu, dėl jurisdikcijos taikymo kolizijos tarp šalių kiltų ginčas, visose minėtose konvencijose yra numatyta galimybė šalims kreiptis į arbitražą.

Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su įkaitų ėmimu[40] laikoma, jog įkaitų ėmimas yra nusikaltimas, kuris kelia rimtą susirūpinimą tarptautinei bendrijai. Todėl remiantis šios Konvencijos nuostatomis kiekvienas asmuo, vykdantis įkaitų ėmimą, turi būti baudžiamas, arba išduodamas kitai valstybei. Tačiau ne kiekvienas asmuo įvykdantis savo šalyje įkaitų paėmimą, gali būti laikomas teroristu ir jam taikomos šios konvencijos nuostatos. Pagrindinis šios nusikalstamos veikos elementas, siekiant taikyti minėtą konvenciją yra tas, jog asmuo darantis nusikalstamą veiką, turi siekti priversti atlikti tam tikrus veiksmus trečiąją šalį t.y. kitą valstybę, ar tarptautinę tarpvyriausybinę organizaciją. Valstybės narės turi suteikti kitai šaliai visokeriopą pagalbą tiriant tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, bendradarbiauti užkertant kelią šiems nusikaltimams, taip pat valstybės turi bendradarbiauti keisdamosi informacija ir koordinuodamos administracinių bei kitų reikiamų priemonių, skirtų užkirsti kelią tokiems nusikaltimams, taikymą.

Vis labiau dažnėja su terorizmu susijusios nusikalstamos veikos, kuomet panaudojami sprogmenys ar kiti mirtini įtaisai. Valstybės skubiai pradėjo gerinti tarptautinį bendradarbiavimą rengiant veiksmingas ir praktiškas priemones, kaip užkardyti tokius terorizmo aktus ir persekioti jų vykdytojus bei juos nubausti. Todėl 1997 m. pasirašyta Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais[41]. Valstybės bendradarbiauja, kad būtų užkardyti tokio pobūdžio nusikaltimai, taip pat kai kuriais atvejais bendradarbiauja mokslo ir technologiniais tyrimais dėl sprogmenų ir kitų kenksmingų medžiagų nustatymo, bendradarbiauja konsultacijomis apie sprogmenų ženklinimo standartus, tam kad būtų galima identifikuoti sprogmenų kilmę atliekant tyrimus po sprogimo, bei keičiantis informacija apie prevencines priemones.

[40] Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu, *supra note* 32.
[41] Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais, *supra note* 33.

Konvencijose dažnai yra nurodomas tarptautinės teisės principas *aut dedere, aut judicare* t.y. jeigu valstybė tokio asmens nesiima persekioti ir bausti, ji privalo jį perduoti kitai valstybei, kuri taip pat turi jurisdikciją. Europos konvencijoje dėl kovos su terorizmu[42], 7 straipsnyje principas yra pateikiamas taip „*Jei Susitariančioji valstybė, kurios teritorijoje aptinkamas asmuo, įtariamas padaręs 1 straipsnyje paminėtą nusikaltimą, gavusi prašymą išduoti pagal 6 straipsnio 1 punkte minėtas sąlygas, šio asmens neišduoda, ji be jokių išimčių ir nedelsdama perduoda bylą savo kompetentingoms įstaigoms. Šios įstaigos kvalifikuoja veiką sunkiu nusikaltimu, kaip tai numato tos valstybės įstatymai*“. Šiuo principu siekiama užtikrinti bausmės už nusikaltimą neišvengiamumą, atsisakius ekstradicijos, reikia pradėti baudžiamąjį persekiojimą, prašomoje šalyje. Konvencijoje dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą[43] plačiai apie ekstradiciją ir *aut dedere, aut judicare* principą yra parašyta konvencijos 7 straipsnyje „*Įsitikinusi, kad aplinkybės duoda pagrindą, valstybė, šios Konvencijos Šalis, kurios teritorijoje yra nusikaltimą padaręs asmuo arba asmuo, įtariamas padaręs nusikaltimą, pagal savo vidaus teisės nustatytus reikalavimus sulaiko jį arba imasi kitų priemonių užtikrinti, kad tokiam asmeniui būtų iškelta baudžiamoji byla arba pradėta ekstradicijos procedūra*“. Apibendrinant galima teigti, jog šalys skiria didelį dėmesį asmens baudžiamumui už teroristinius nusikaltimus, todėl Konvencijose siekiama užtikrinti asmens baudžiamumą.

Minėtose konvencijose taip pat siekiama nustatyti ekstradicijos pagrindą. Ekstradicija yra vienas iš svarbiausių teisinių instrumentų, kuriuo užtikrinama tarptautinio pobūdžio ir tarptautinius nusikaltimus padariusių asmenų atsakomybė. Valstybės yra įpareigojamos imtis priemonių, kad jų nacionalinėje teisinėje sistemoje tokių veikų padarymas būtų laikomas pagrindu ekstradicijai. Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su įkaitų ėmimu nurodyta, jog nusikaltimai turi būti įtraukti į bet kurią egzistuojančią tarp valstybių dalyvių sutartį dėl išdavimo kaip nusikaltimai, už kuriuos galima asmenį išduoti. Ekstradicijos procesas prasideda nuo suinteresuotos valstybės teisėsaugos institucijos kreipimosi į kitos valstybės teisėsaugos instituciją. Nagrinėjamose konvencijose laikoma, kad į kiekvieną tarp valstybių, šios Konvencijos Šalių, galiojančią sutartį dėl ekstradicijos konvencijose paminėti nusikaltimai yra įtraukti kaip nusikaltimai, kuriems taikoma ekstradicija. Jeigu valstybės kurios išduodamos asmenis nereikalauja, kad būtų pasirašyta tokia sutartis, pagal prašymą gavusios valstybės teisės normų reikalavimus tarpusavyje pripažįsta tuos nusikaltimus nusikaltimais, kuriems taikoma ekstradicija.

[42] Konvencija dėl kovos su terorizmu, *supra note 28.*
[43] Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 8-266.

Tiriant teroristinio pobūdžio nusikaltimus, konvencijose yra nurodyta, jog valstybės, turi teikti viena kitai kuo didesnę pagalbą tiriant baudžiamąsias bylas. Konvencijos šalys, nustatytus įsipareigojimus tarpusavyje su kitomis šalimis vykdo remdamosi visomis tarpusavyje sudarytomis tarptautinėmis sutartimis dėl tarpusavio teisinės pagalbos. Tačiau, jeigu tarpusavyje tokių tarptautinių sutarčių sudarytų nėra, valstybės, teisinę pagalbą teikia viena kitai pagal savo vidaus teisės reikalavimus. Konvencijose nurodoma, jog teikiant teisinę pagalbą, turi būti teikiama pagalba ir gaunant visus turimus įrodymus, reikalingus bylai nagrinėti. Europos konvencijoje dėl kovos su terorizmu[44], papildomai pabrėžiama, jog neteikti teisinės pagalbos motyvuojant, kad ji susijusi su politiniu nusikaltimu arba su politiniu nusikaltimu susijusiu nusikaltimu, arba su politiniais motyvais padarytu nusikaltimu negalima. Taip pat šalis gali atsisakyti teikti teisinę pagalbą tiriant minėtus nusikaltimus, jeigu šalis turi svarų pagrindą, kad prašymas suteikti teisinę pagalbą pateiktas siekiant persekioti ar nubausti asmenį dėl jo rasės, religijos, tautybės ar politinės nuomonės.

Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus labai svarbus yra teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas. Lietuvoje šioms institucijoms bendradarbiaujant yra remiamasi Europos Tarybos sprendimais 2014/483/BUSP[45], 2015/1334 BUSP[46], 2009/468/BUSP[47], kuriuose yra sudaromas ir atnaujinamas sąrašas asmenų, grupių subjektų, kurie yra siejami su teroristine veikla ir kuriems yra taikomos ribojamosios priemonės t.y. priemonės susijusios su lėšų ir finansinio turto įšaldymu, bei priemonės susijusios su policijos ir teisminiu bendradarbiavimu. Dėl konkrečių policijos ir teismų bendradarbiavimo priemonių įgyvendinimo taip pat išleistas ir Tarybos sprendimas 2003/48/TVR[48]. Šiuo sprendimu kiekviena valstybė narė turi paskirti specializuotą tarnybą, kuri gebėtų rinkti visą informaciją apie savo šalyje atliekamus baudžiamuosius tyrimus dėl teroristinių nusikaltimų siejamų su asmenimis, grupėmis ar organizacijomis, kurias prieš tai apibrėžė paminėtuose Tarybos sprendimuose. Taip pat pagal šiuos sprendimus šalys gali imtis reikiamų priemonių kuriant bendras tyrimo grupes, kad būtų galima atlikti teroristinių nusikaltimų, su kuriais siejami asmenys, grupės ar organizacijos, kriminalinių nusikaltimų tyrimus. Šie sprendimai tarpusavyje yra susiję ir vienas kitą papildo,

[44] Konvencija dėl kovos su terorizmu, *supra note 28.*
[45] Tarybos 2014 m. liepos 22 d. sprendimas 2014/483/BUSP, kuriuo atnaujinamas ir iš dalies keičiamas asmenų, grupių ir subjektų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas 2014/72/BUSP. [2014] OL L217/35.
[46] Tarybos 2015 m. liepos 31 d. sprendimas 2015/1334/BUSP, kuriuo atnaujinamas asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas (BUSP) 2015/521. [2015] OL L206/61.
[47] Tarybos 2009 m. birželio 15 d. bendroji pozicija 2009/468/BUSP, atnaujinanti Bendrąją poziciją 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu ir panaikinanti Bendrąją poziciją 2009/67/BUSP. [2009] OL L151/45.
[48] Tarybos 2002 m. gruodžio 19 d. sprendimas 2003/48/TVR, dėl policijos ir teismų bendradarbiavimo kovojant su terorizmu konkrečių priemonių įgyvendinimo pagal Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP 4 straipsnį. [2002] OL L16/68.

tačiau jais labiau remiamasi, kuomet nusikalstama veika yra daroma tam tikrų asmenų, kurie yra išskirti viename iš minėtų Tarybos sprendimų. Tai reiškia, jog šalys būtent šių asmenų daromiems nusikaltimams skiria didelį dėmesį ir ragina bendradarbiauti kartu kuriant įvairias jungtines tyrimo grupes, skatina valstybių narių savitarpio pagalbos prašymus, susijusius su minėtų asmenų veikla nagrinėti greičiau.

Kitame Tarybos pamatiniame sprendime 2002 m. birželio 13 d. dėl kovos su terorizmu 2002/475/TVR[49] apibrėžiama teroristiniai nusikaltimai, juridinių asmenų atsakomybė, valstybių jurisdikcija ir baudžiamasis persekiojimas. Šį pamatinį sprendimą iš dalies pakeitė Tarybos pamatinis sprendimas 2008/919/TVR[50], kuriuo daugiausia pasikeitė su teroristine veikla susijusių nusikaltimų reglamentavimas, kuomet į šių nusikaltimų sudėtį įtraukė asmenų verbavimą teroristinei veiklai, teroristų rengimą, viešą kurstymą įvykdyti teroristinį nusikaltimą. Tam kad valstybės galėtų pasinaudoti kitų valstybių patirtimi teroristų vykdomuose pagrobimuose, ES Taryba pateikė rekomendaciją dėl dalinimosi informacija apie teroristų vykdomus pagrobimus (2007/562/EB)[51]. Šiuo sprendimu ragina šalis teikti kuo išsamesnę informaciją apie teroristų vykdomus pagrobimus, jų trukmę, kokių valstybių piliečiai dalyvauja, pagrobimo motyvus, būdus ir kitą. Tokia informacija padeda greitai nustatyti, ar kita valstybė narė yra įgavusi patirties, kai ES piliečiai pagrobiami tame pačiame regione, pagrobimą įvykdo ta pati teroristų grupė ir tai įvykdoma panašiomis sąlygomis. Pagrobimo atvejais valstybė narė tada gali susisiekti su nurodytu kontaktiniu asmeniu ir susižinoti reikiamą informaciją bei apie šalies patirtį analogišku pagrobimo atveju.

Tarptautinio bendradarbiavimo kontekste tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, plačiai naudojami dvišaliai – daugiašaliai susitarimai tarp valstybių. Dažniausiai tarp šalių susitariama dėl teisinės pagalbos baudžiamosiose, civilinėse ir kitose bylose, taip pat susitariama ir dėl asmenų ekstradicijos, įslaptintos informacijos apsaugos. Daugiašales sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių Lietuva yra pasirašiusi su Latvija ir Estija[52]. Dvišalius susitarimus, kurie gali būti reikalingi tiriant tarptautinius nusikaltimus Lietuva yra pasirašiusi su Austrija[53],

[49] Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pamatinis sprendimas 2002/475/TVR, dėl kovos su terorizmu. [2002] OL L164/3.
[50] Tarybos 2008 m. lapkričio 28 d. pamatinis sprendimas 2008/919/TVR, iš dalies keičiantis Pamatinį sprendimą 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu. [2008] OL L330/21.
[51] Tarybos 2007 m. birželio 12 d. rekomendacija 2007/562/EB, dėl dalinimosi informacija apie teroristų vykdomus pagrobimus. [2007] OL L214/9.
[52] Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių (sudaryta 1992-11-11, įsigaliojo 1994-04-03). *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 28-492.
[53] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Austrijos Respublikos Federalinės Vyriausybės sutartis dėl nelegaliai įvažiavusių į kitos susitariančiosios šalies teritoriją asmenų perėmimo (sudaryta 1999-11-11, įsigaliojo 1999-12-03). *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 103-2960.

Baltarusija[54], Belgija[55], Bulgarija[56], Čekija[57], Estija[58], Ispanija[59], Jungtinėmis Amerikos Valstijomis[60], Kazachstanu[61], Kinija[62], Latvija[63], Lenkija[64], Moldova[65], Rusija[66], Slovakija[67], Suomija[68], Švedija[69], Turkija [70], Ukraina [71], Uzbekistanu[72], Vokietija [73], Gruzija[74]. Susitarimai

[54] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų pirmtakų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais (sudaryta 2005-10-03, įsigaliojo 2007-06-21*).Valstybės žinios*. 2007, Nr. 94-3776.

[55] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Belgijos Karalystės Vyriausybės susitarimas dėl policijų bendradarbiavimo (sudaryta 2003-11-19, įsigaliojo 2005-07-01). *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 112-4174.

[56] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Bulgarijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudaryta 2007-05-18*, įsigaliojo* 2007-12-10*).Valstybės žinios*. 2007, Nr. 135-5458.

[57] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Čekijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudaryta 2000-09-19, įsigaliojo 2001-06-01). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 32-1061.

[58] Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Estijos Respublikos kriminalistinių tyrimų instituto ir Estijos policijos valdybos susitarimas Nr. 5-IN-64 dėl bendradarbiavimo keičiantis ir lyginant DNR analites DNR registre 2008-06-17, Talinas, Estija.

[59] Lietuvos Respublikos ir Ispanijos Karalystės susitarimas dėl bendradarbiavimo išaiškinant, tiriant ir užkardant nusikaltimus (sudaryta 2007-12-03, įsigaliojo 2009-02-07). *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 138-5447.

[60] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės sutartis dėl savitarpio teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose (sudaryta 1998-01-16, įsigaliojo 1999-08-26). *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 59-1660; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės ekstradicijos sutartis (sudaryta 2001-10-23, įsigaliojo 2003-03-31). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-559; Lietuvos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės susitarimas dėl teisėsaugos (sudarytas 2002-03-29, įsigaliojo 2002-03-29). *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 45-1720; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės susitarimas dėl glaudesnio bendradarbiavimo nusikaltimų prevencijos ir kovos su jais srityje (sudarytas 2008-10-29, įsigaliojo 2010-07-20). *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 73-2964.

[61] Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1994-08-09, įsigaliojo 1999-04-08). *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 51-1399; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kazachstano Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais (sudarytas 2000-05-11, įsigaliojo 2001-08-21). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 75-2636.

[62] Lietuvos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos ekstradicijos sutartis (sudaryta 2002-06-17, įsigaliojo 2003-06-21). *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 115-5134.

[63] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudaryta 2014-12-03, įsigaliojo 2015-05-22). *TAR*. 2015, Nr. 8227; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei kitais nusikaltimais ir dėl bendrų veiksmų pasienio teritorijose (sudarytas 2006-06-07, įsigaliojo 2007-05-17). *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 66-2552; Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Latvijos Respublikos valstybinės policijos dėl bendradarbiavimo keičiantis ir lyginant DNR analites DNR registre Nr. 5-IN-21, 2009-02-20.

[64] Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1993-01-26, įsigaliojo 1993-10-18). *Valstybės žinios.* 1994, Nr. 14-234; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei kitais nusikaltimais ir dėl bendrų veiksmų pasienio teritorijose (sudarytas 2006-03-14, įsigaliojo 2007-05-17). *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 66-2553.

[65] Lietuvos Respublikos ir Moldovos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1993-02-09, įsigaliojo 1995-02-18). *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 19-440.

[66] Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1992-07-21, įsigaliojo 1995-01-21). *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 13-296; Valstybinės įstaigos "Rusijos Federacijos vidaus reikalų ministerijos ekspertinis-kriminalistinis centras" ir Kriminalinės policijos biuro Kriminalistinių tyrimų centro bendradarbiavimo protokolas. 2001 m. rugsėjo 27 d., Vilnius.

[67] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Slovakijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo išaiškinant, tiriant ir užkardant nusikaltimus (sudarytas 2008-06-10, įsigaliojo 2009-03-14). *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 17-648; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Slovakijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudarytas 2008-06-10, įsigaliojo 2009-04-01). *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 13-513.

[68] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Suomijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo nusikaltimų prevencijos srityje (sudarytas 1997-03-18, įsigaliojo 1997-10-24). *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 96-2431; Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Policijos departamento prie

dėl abipusės įslaptintos informacijos apsaugos yra naudingi todėl, jog tiriant su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas, svarbus elementas yra informacijos pasikeitimas tarptautiniu lygmeniu. Sudėtingėjant nusikalstamoms veikoms, jų tyrimas turi taip pat būti efektyvesnis. Teroristiniai nusikaltimai yra labai pavojingi, tad siekiant tinkamai ištirti šias nusikalstamas veikas, būtina saugoti turimą informaciją. Prarasta tyrimo metu informacija, kuri pasiektų nusikalstamas veikas padariusius asmenis, padarytų negrįžtamą žalą tyrimui, kurio toliau vykdymas prasmės neturėtų. Tam, kad išvengti tokių situaciją, reikia svarbią informaciją laikyti prieinamą tik tam tikriems subjektams, tad tam reikalingas informacijos įslaptinimas ir tinkama jos apsauga. Minėti susitarimai dėl abipusės įslaptintos informacijos apsaugos sudaryti tikslu užtikrinti įslaptintos informacijos, kuria keičiamasi ar kuri parengiama šalims bendradarbiaujant, apsaugą. Tai ypač aktualu bendradarbiaujant tarpusavyje žvalgybinėms institucijoms. Sutartys dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių, yra naudingos tiriant teroristinius nusikaltimus tuo, jog jose reglamentuojamas baudžiamojo persekiojimo vykdymas, asmenų išdavimo tvarka. Taip pat reglamentuota galimybė gauti informaciją iš užsienio valstybės apie asmens teistumus, pagal šios šalies teismus. Susitarimuose dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu, nusikalstamų veikų išaiškinimo, tyrimo ir užkardymo srityse, šalys bendradarbiauja ir kovojant su terorizmu. Pagal šiuos susitarimus šalių bendradarbiavimo rėmai yra ganėtinai platūs. Susitariančiosios šalys gali keistis informacija bei duomenimis tiriant teroristinius nusikaltimus, teikti viena kitai

---

Suomijos Respublikos vidaus reikalų ministerijos susitarimas. *Dėl bendradarbiavimo keičiantis ir lyginant DNR analites DNR registre* [interaktyvus] Helsinkis, 2009 [žiūrėta 2016-02-02]. < http://www.policija.lt/get.php?f.5317>.

[69] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Švedijos karalystės Vyriausybės Bendroji saugumo sutartis dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudarytas 2002-03-21, įsigaliojo 2002-10-01). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 97-4256.

[70] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Turkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su terorizmu, organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (prekyba jomis) ir kitais sunkiais nusikaltimais (sudarytas 1997-06-02, įsigaliojo 2004-08-12). *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 122-4462.

[71] Lietuvos Respublikos ir Ukrainos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1993-07-07, įsigaliojo 1994-11-20). *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 91-1767; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Tarybos susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudarytas 2003-06-05 , įsigaliojo 2004-07-07). *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 30-965; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto sutartis dėl bendradarbiavimo bei abipusės pagalbos ekstremalių situacijų prevencijos srityje ir likviduojant jų padarinius (sudarytas 2004-01-15 , įsigaliojo 2004-02-26). *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 30-968; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu ir tarptautiniu terorizmu (sudarytas 2007-04-12, įsigaliojo 2008-02-12). *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 20-720.

[72] Lietuvos Respublikos ir Uzbekistano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1997-02-20 , įsigaliojo 1998-07-10). *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 101-2552; Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Uzbekistano Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu (sudarytas 2002-02-18 , įsigaliojo 2002-07-17). *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 70-2875.

[73] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vokietijos Federacinės Respublikos Vyriausybės sutartis dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudaryta 1998-03-05, įsigaliojo 1999-05-17). *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 48-1529, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vokietijos Federacinės Respublikos Vyriausybės sutartis dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, terorizmu ir kitais sunkiais nusikaltimais (sudaryta 2001-02-23, įsigaliojo 2003-07-10). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 57-2300.

[74] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Gruzijos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu (sudarytas 2013-09-26, įsigaliojo 2015-01-14). TAR. 2015, Nr. 2016.

pagalbą vykdant kriminalinės žvalgybos veiklą, keistis patirtimi įgyvendinant savo valstybėse galiojančius teisės aktus, bendradarbiauti personalo mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo srityje, taip pat keistis analitine informacija apie nusikalstamumo priežastis, padėtį ir tendencijas. Analogiški ir ganėtinai panašūs susitarimai yra anksčiau paminėti su Ukrainos ministrų kabinetu[75] dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu ir tarptautiniu terorizmu, su Baltarusijos Respublikos Vyriausybe[76] dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų pirmtakų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais, su Kazachstano Respublikos Vyriausybe[77] susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais, taip pat ir su Turkijos Respublikos Vyriausybe[78] susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su terorizmu, organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (prekyba jomis) ir kitais sunkiais nusikaltimais. Šiuose susitarimuose taip pat dominuoja pagrindiniai elementai dėl bendradarbiavimo srities bei bendradarbiavimo formų, tačiau pvz. susitarime su Ukrainos ministrų kabinetu, papildomai negu kituose susitarimuose pabrėžiama, jog šalys kovodamos su terorizmu, bendradarbiauja keisdamosi jas dominančia informacija ir ypatingai apie atskleistus pavienių asmenų, grupių ar organizacijų ketinimus įvykdyti teroro aktus kitoje valstybėje, bei rengiamus teroro aktus prieš valstybių vadovus, užsienio šalių vyriausybes ir tarptautinių organizacijų narius. Susitarime su Turkijos vyriausybe akcentuojama, jog šaliai gavus prašymą, perduodama bet kokia visų sričių, susijusių su teroristiniais incidentais, informacija ir dokumentai. Susitarimai, kurie tarp šalių pasirašyti dėl bendradarbiavimo keičiantis ir lyginant DNR analites[79] DNR registre, yra specifiniai ir sukoncentruoti tik į nusikalstamų veikų tyrimą. Šie susitarimai naudojami tiriant teroristinius nusikaltimus, kadangi pagrindinis šių susitarimų elementas yra DNR analites apdorojimas. Šalims suteikta teisė, bendradarbiaujant palyginti įvykio vietose rastų neišaiškintų biologinių pėdsakų DNR analines

[75] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu ir tarptautiniu terorizmu (sudaryta 2007-04-12, įsigaliojo 2008-02-12). *Valstybės žinios.* 2008, Nr. 20-720.

[76] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų pirmtakų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais (sudarytas 2005-10-03 , įsigaliojo 2007-06-21). *Valstybės žinios.* 2007, Nr. 94-3776

[77] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kazachstano Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais (sudarytas 2000-05-11 , įsigaliojo 2001-08-21). *Valstybės žinios.* 2001, Nr. 75-2636.

[78] Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Turkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su terorizmu, organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (prekyba jomis) ir kitais sunkiais nusikaltimais (sudarytas 1997-06-02 , įsigaliojo 2004-08-12). *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 122-4462.

[79] DNR analitė – DNR tyrimo metu nustatytų lokusų pavadinimų ir jų išmatuotų ilgių visuma, naudojama ataskaitoms kaip raidinis arba skaitmeninis kodas.

su kitų Šalių DNR registruose esančiomis įvykio vietų ir asmenų DNR analitėmis.

Bendraujant su atskirų teisėsaugos institucijų atstovais, bei atlikus teisės aktų analizę nustatyta, jog tarptautinis teisinis reglamentavimas yra tinkamas teisėsaugos institucijoms bendradarbiauti tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Tačiau praktikoje susiduriama su situacijomis, kuomet informacija nėra gaunama laiku arba išvis negaunama. Dažniausiai šias problemas sąlygoja tai, jog ne su visomis pasaulio valstybėmis yra pasirašytas tarptautinis bendradarbiavimas.

1.2 Tarptautinio bendradarbiavimo subjektai bei instrumentai

Kiekvienoje valstybėje veikia skirtingos teisinės sistemos, skirtingos teisėsaugos institucijos, kurios yra susiformavusios savitą nusikaltimų tyrimo praktiką. Efektyvus policijos bendradarbiavimas yra itin svarbus aspektas kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje gerbiamos pagrindinės teisės. Tarptautinio bendradarbiavimo reglamentavimas suteikia galimybę tarptautinėms institucijoms pradėti bendradarbiauti tarpusavyje. Siekiant užtikrinti glaudesnį institucijų tarptautinį bendradarbiavimą, ES įkūrė šias koordinuojančias institucijas: tai Europos policijos koledžas (toliau – CEPOL), Eurojustas, Europos policijos biuras (toliau – Europolas), Kovos su sukčiavimu biuras (toliau – OLAF) ir Europos policijos vadovų darbo grupė (šiuo metu jos funkcijas yra perėmęs Operatyvinio bendradarbiavimo vidaus saugumo srityje nuolatinis komitetas (toliau – COSI). Informacijos rinkimas, dalijimasis ir analizavimas yra reikšmingas veiksnys užkertant kelią terorizmui ir kitiems sunkiems nusikaltimams ir kovojant su jais.

Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus Europolas[80] padeda valstybėms narėms atlikti sėkmingus tyrimus šioje srityje. Pagal Europolo kompetencijos ribas bendradarbiavimas sutelkiamas į terorizmo, elektroninio nusikalstamumo, prekybos narkotikais ir kitų sunkių formų tarpvalstybinio nusikalstamumo prevenciją ir kovą su jais. Tarptautinės teroristų grupuotės naudojasi naujausiomis technologijomis. Siekdamas užtikrinti veiksmingą atsaką, Europolas turi taip pat naudoti pažangius savo veiklos metodus ir darbo priemones. Taigi kova prieš terorizmą yra viena iš pagrindinių ES ir Europolo pirmenybių. Pagrindinė ir pati svarbiausia Europolo funkcija – gerinti keitimąsi informacija tarp policijos tarnybų. Informacijos pasikeitimui

[80] *Europos policijos biuras (Europolas)* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-02].<http://europa.eu/about-eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/pol_agencies/europol/index_lt.htm>.

Europole yra naudojama saugi keitimosi informacija tinklo taikomoji programa SIENA[81]. Šiuo metu Lietuvos teisėsaugos institucijos modernizuoja darbą su Europolo informacine sistema. Lietuvoje šiuo metu yra vykdomas projektas „SIENA integravimas į Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybos ir Švedijos Nacionalinio tyrimų biuro Tarptautinio policijos bendradarbiavimo padalinio informacijos valdymo sistemas“[82], kurio pagrindinis tikslas yra sukurti tarpinę programinę įrangą, skirtą sujungti SIENA su nacionalinėmis informacinėmis sistemomis. Europolas taip pat rengia sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmės įvertinimą (angl. Serious and Organised Crime Threat Assessment, SOCTA[83]), kuriuo grindžiami Tarybos sprendimai, taip pat ataskaitą dėl terorizmo padėties ir tendencijų Europos Sąjungoje (angl. The European Union Terrorism Situation and Trend Report, TESAT[84]). Metinėse ataskaitose siekiama nustatyti pagrindinius faktus ir skaičius, susijusius su teroristų išpuoliais ir suėmimais Europos Sąjungoje, įskaitant naujas tendencijas.

Europolo pareigūnai renka, bei analizuoja informaciją, taip padėdami teisėsaugininkam. Teisėsaugininkai surinktą informaciją panaudoja nusikalstamų veikų tyrimui, prevencijai, įtariamųjų paieškoms. Taip pat gali būti sudaromos jungtinių tyrimų grupės, kuriose dalyvauja įvairių sričių ekspertai ir analitikai, kurie naudodami moderniausias priemones, remia valstybių narių tyrimus. Europole dirba Europolo ryšių palaikymo pareigūnai, kurie užtikrina, jog tarpusavyje vyktų efektyvus pasitikėjimu ir sąžiningumu paremtas bendradarbiavimas. Visų pirmiausia Europolas teikia valstybėms narėms išanalizuotą informaciją, t.y. ataskaitas, grėsmės įvertinimus, taip pat yra pateikiamos ekspertinės žinios per Europolo mobilųjį biurą. Šių žinių bei mobiliojo biuro bendras veikimas, sudaro galimybę įvykio vietoje suteikti pagalbą. Visų antra, Europolas sudaro galimybę šalims keistis informacija bei naudotis Europolo duomenų bazėmis, informacijos keitimosi sistemomis. Europole taip pat yra taikoma „Modus Operandi“ stebėsenos sistema. Vykdant šią priemonę yra vertinami su terorizmu susiję įvykiai ir (arba) tyrimai, darantys poveikį saugumo padėčiai, sutelkiant dėmesį į konkrečius nusikalstamų veikų padarymo taktikos ir technikos elementus. Europolas taip pat yra sukūręs priemonę, skirtą teisėsaugos institucijoms laiku reaguoti į teroristų išpuolius, tai – Pirmojo reagavimo tinklas. Šios priemonės metu gali būti greitai mobilizuota Europolo ir valstybių narių kovos su terorizmu ekspertų grupė. Ši grupė paremia nukentėjusias valstybes operatyviniais bei techniniais

[81] SIENA - Europolo informacinė sistema, skirta valdyti ir keistis operatyvine bei strategine, su nusikaltimais susijusia, informacija bei kriminalinės žvalgybos duomenimis tarp valstybių - narių, Europolo bei trečiųjų šalių, su kuriomis Europolas yra sudaręs sutartis.

[82] *Lietuvos teisėsauga žengia integruotos informacinės sistemos link* [interaktyvus]. Vilnius, 2015 [žiūrėta 2016-02-02]. <http://www.policija.lt/index.php?1&id=30831>.

[83] *The internet organised crime threat assesment iocta 2015 [interaktyvus]. 2015-08-30 [žiūrėta 2016-02-02].*<https://www.europol.europa.eu/content/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2015>.

[84] *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2015 [interaktyvus]. 2015-07-06 [Žiūrėta 2016-02-02].* <https://www.europol.europa.eu/content/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2015>.

klausimais. Ekspertų grupė siekiant užtikrinti veiksmingą keitimąsi informacija su susijusiomis šalimis, gali naudotis Europolo operatyviniu centru. Pirmojo reagavimo tinklas taip pat teikia aukšto lygio terorizmo klausimų ekspertams strategines rekomendacijas. Europole veikia Europos sprogmenų neutralizavimo tinklas, skirtas ekspertams dalintis žiniomis apie sprogstamųjų medžiagų neutralizavimą. Šis tinklas formuoją tinkamiausią praktiką, informuoja sprogmenų utilizavimo padalinius apie naujausius svarbius pokyčius, organizuoja mokymus, kursus dalyvaujant ES valstybėms narėms ir trečiosioms šalims. 2010 m. Europole buvo pradėta naudoti ES bombų duomenų sistema[85]. Šioje sistemoje yra prieinama informacija apie sprogmenis, padegamuosius ir sprogiuosius įrenginius, taip pat chemines, biologines, radiologines ir branduolines medžiagas, taip pat įtrauktos su sprogmenimis susijusių incidentų duomenų bazės. Europolas, glaudžiai bendradarbiaudamas su Interpolu, ES valstybėmis ir Eurojustu, keičiasi informacija apie nusikalstamą veiklą, susijusią su piratavimu jūroje. Europolui dalyvaujant šioje veikloje, siekiama nustatyti pagrindinius nusikaltimo vykdytojus, logistinį turtą ir finansinius srautus, susijusius su šia nusikalstama veikla.

Siekiant sustiprinti nacionalinių institucijų tarpusavio koordinavimą ir bendradarbiavimą kovoje su sunkiais tarpvalstybiniais nusikaltimais, turinčiais įtakos Europos Sąjungai, 2002 m. buvo įkurtas Europos teisminio bendradarbiavimo institucija - Eurojustas[86]. Šios institucijos pagrindiniai tikslai yra tobulinti valstybių teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą, keistis informacija, gerinti ar kitais būdais remti valstybėse esančių kompetentingų ikiteisminio tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo institucijų veiklą, taip pat Eurojusto kompetencijai priklauso tarpvalstybinės teisinės pagalbos koordinavimas ir spartinimas bylose, susijusiose su dvejomis ar daugiau valstybių narių. Eurojustas padeda nacionalinėms ikiteisminio tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo institucijoms veiksmingiau kovoti su sunkiais tarptautiniais organizuotais nusikaltimais ir su teroristinėmis veikomis. Eurojustas glaudžiai bendradarbiauja su Europolu, kadangi abiejų šių institucijų veiklos kryptys apima tas pačias nusikalstamumo sritis. Glaudūs ryšiai su partneriais, tai pagrindinis Eurojusto veiklos pagrindas, nes ši institucija taip pat efektyviai bendradarbiauja ir su Europos teisminiu tinklu, OLAF, Frontex, Sitcen, Cepol. Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, Eurojustas gali padėti steigiant jungtines tyrimo grupes (JTG). Jungtinių tyrimų grupės skirtos padėti efektyviau kovoti su tarptautiniu nusikalstamumu. JTG tikslas – rinkti informaciją ir įrodymus, susijusius su nusikalstama veika, kurios tyrimui ji yra sudaryta. Tiriant nusikalstamą veiką, Jungtinių tyrimo grupės nariai turi teisę dalyvauti atliekant kratą, apklausą ir kitus tyrimui

[85] *European Union Bomb Data System (EBDS)* [interaktyvus]. 2013-01-15 [žiūrėta 2016-02-02]. <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/financing/fundings/projects/stories/ebds_en.htm>.
[86] *Eurojust* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-03]. <http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/lt.aspx>.

būtinus veiksmus. Eurojustas gali teikti finansinę pagalbą Jungtinių tyrimų grupėms, dalintis naudinga teisine ir praktine informacija. Tais atvejais, kai daugiau negu viena valstybė narė atlieka analogišką nusikalstamos veikos tyrimą, Eurojustas gali pateikti neįpareigojančią rekomendaciją, kurios valstybės narės jurisdikcijai priklauso atlikti tyrimą, padeda nustatyti, ar valstybės narės turėtų tęsti atskirus tyrimus, ar joms geriau sutelkti tyrimus ir procesinius veiksmus vienoje arba keliose valstybėse narėse. Taip Eurojustas prisideda siekiant išvengti jurisdikcijos kolizijų. Eurojusto 2014 metų ataskaita[87] rodo, kad Eurojuste registruojamų sunkių organizuoto nusikalstamumo bylų skaičius nuolat augo kiekvienais metais nuo 2002 m., kai Eurojuste buvo užregistruotos 202 bylos. Nuo 2013 m. bylų skaičius padaugėjo 14,5 proc. – iki 1 804 bylų 2014 m. Tai rodo didėjantį valstybių narių poreikį Eurojusto tarpvalstybinei teisminei paramai[88]. Eurojusto 2014 metų ataskaitoje taip pat pažymima, jog tai itin veiksminga darbo priemonė, palengvinanti teisinės pagalbos teikimą tarpvalstybiniuose tyrimuose. 2014 m. Eurojustas parėmė 122 Jungtines tyrimo grupes ir suteikė finansinę paramą 67 Jungtinų tyrimų grupėms. Palyginti su 2013 m., Eurojuste užregistruotų terorizmo bylų skaičius (14) žymiai sumažėjo, o koordinacinių pasitarimų (4) ir JTG (2) – išaugo. Ispanija, Nyderlandai, Portugalija ir Jungtinė Karalystė buvo pagrindinės pagalbos prašančios valstybės narės, o pagalbos dažniausiai buvo prašoma iš Vokietijos, Prancūzijos ir Belgijos. Eurojustas yra dažnai kviečiamas dalyvauti Europolo aukšto lygio ekspertų susitikimuose su terorizmu susijusiais klausimais, o Europolas dalyvauja Eurojusto metiniuose strateginiuose susitikimuose terorizmo klausimais.

Daugeliu požiūrių, vykstantis pabėgėlių ir migrantų antplūdis skatina atkreipti dėmesį į Europos sąjungos sienų valdymą. Siekiant sustiprinti Europos sąjungos šalių sienų apsaugą, pagerinti ES valstybių narių išorės sienų valdymą, 2004 m. spalio 26 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2007/2004 sprendimu[89], įsteigta Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra (FRONTEX). Ši agentūra koordinuoja valstybių narių operatyvų bendradarbiavimą išorės sienų valdymo srityje, dalyvauja gerinant valstybės sienų pareigūnų kompetenciją, analizuoja rizikos procesus, bei teikia kitą reikalingą

[87] *Eurojust 2014 metų ataskaita. [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-03].* <http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202014/Annual-Report-2014-LT.pdf >.

[88] *Eurojusto 2014 metų ataskaita rodo didėjantį baudžiamųjų bylų skaičių iš valstybių narių [interaktyvus]. Haga, 2015-07-15* [žiūrėta 2016-02-03].<http://www.eurojust.europa.eu/press/Documents/2015-PR-Translations/2015-07-15_EJ%20Annual%20Report%202014_LT.pdf>.

[89] Tarybos 2004 m. spalio 26 d. Reglamentas 2007/2004(EB), įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą. [2004] OL L349/1.

pagalbą šalims[90]. Atlikdama rizikos analizę, įvertinus to rezultatus, agentūra priima sprendimus dėl operatyvinės veiklos bei pareigūnų mokymo. FRONTEX taip pat glaudžiai bendradarbiauja su ES partneriais, atsakingais už išorės sienų saugumą, Europolu, Europos policijos koledžu, (OLAF). Agentūra gali pati įsteigti specializuotus padalinius, atsakingus už klausimus, susijusius su sausumos, oro ir jūrų sienomis, taip pat gali pati, susitarusi su atitinkamomis valstybėmis narėmis, imtis iniciatyvos, kuriant bendras operacijas ar bandomuosius projektus bendradarbiaujant su kitomis valstybėmis.

Europos policijos koledžas (CEPOL) yra Europos Sąjungos agentūra[91], kuri rengia mokymus teisėsaugos pareigūnams ir sudaro jiems galimybes tobulinti žinias tose srityse, kurios turi esminę reikšmę, bei visų pirma stiprinti teisėsaugos institucijų gebėjimus reaguoti į nuolat kintančias grėsmes, labiausiai atkreipiant dėmesį į Europos lygmens ar tarptautinėms grėsmėms pvz., neteisėtai prekybai narkotikais arba terorizmui. Kiekvienais metais Europos sąjunga nustato didžiausias su organizuotu nusikalstamumu susijusias grėsmes, kurios yra susijusios su terorizmu, prekyba žmonėmis, elektroniniais nusikaltimais ir prekyba narkotinėmis medžiagomis. Europos policijos koledžas rengdamas metinę darbo programą ir mokymų katalogą pirmenybę teikia mokymams, susijusiems su šiomis grėsmėmis. Taipogi Europos policijos koledže yra vykdoma policininkų mainų programa. Kiekvienai metais mainų programoje dalyvaujantys policijos pareigūnai vyksta į kitas Europos šalis ir ten praleidžia dvi savaites vietos policijos pajėgose. Tokiu būdu pareigūnams suteikiama galimybė dalytis žiniomis bei skatinamas partnerių bendradarbiavimas. Tokie pareigūnų mainai moko vertinti skirtingų šalių kultūras, bei padeda šalinti išankstinį nusistatymą. 2015 metų liepą, Europos policijos koledžas organizavo mokymų programą *„32-2015 Counter-terrorism special techniques*[92]*“*. Pagrindinis šio kurso tikslas buvo palengvinti keitimąsi žiniomis tarp Europos policijos pajėgų ir tobulinti jų reagavimą į teroristinius išpuolius. Kadangi teroristinių išpuolių bei teroristinių grupuočių skaičius nuolat auga, ši tema buvo mokymų dėmesio centre. Mokymo programoje taip pat buvo praktiškai atliekamos mokomosios užduotys, kurių metų pareigūnai tobulino įgūdžius, nukenksminant sprogstamuosius užtaisus nuo savižudžių sprogdintojų. Taip pat 2014 metų Europos policijos koledžo metinės darbų programos ataskaitoje, nurodoma, jog buvo rengiami mokymai gerinant bendradarbiavimą dabartinėse problemose kovoje su terorizmu programoje

[90] *Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie ES valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-06]. <http://europa.eu/about eu/agencies/regulatory_agencies_bodies/policy_agencies/frontex/index_lt.htm>.

[91] *We contribute to European police cooperation through learning* [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/lt>.

[92] *Counter-terrorism special techniques. [interaktyvus]*. 2015 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-activities/322015-counter-terrorism-special-techniques>.

„*Counter Terrorism (Awareness)*“[93], siekiant pagerinti strategijų plėtrą kovoje su terorizmu, įskaitant ir Europos kovos su terorizmu strategiją buvo rengiami mokymai „*Counter Terrorism (Strategic)*“[94], siekiant palengvinti informacijos dalinimąsi bei nustatyti efektyviausią žinių panaudojimo praktiką, vyko mokymai „*European Explosive Ordnance Disposal*“[95], didinant informuotumą apie saugumą ir geriausią praktiką buvo vykdomi mokymai „*Safety measures at International Airports and major transport hubs*“[96]. Šiuose mokymuose dalyvavę pareigūnai gebės atpažinti ir interpretuoti naujausias tendencijas, susijusias su terorizmo grėsmėmis, įskaitant naujas technologijas ir metodus, nurodyti ir charakterizuoti įvairias priemones Europos bendradarbiavimo kovos su terorizmu srityje, nustatyti veiksmingiausią tyrimo praktiką bei įvertinti efektyviausias strategijas, nustatyti grėsmių vertinimo modelius ir priemones bei įvertin bendradarbiavimo galimybes su privačiais partneriais, dalyviai taip pat įgis geresnį supratimą apie tai, kaip geriausia bendradarbiauti su tarptautinėmis agentūromis.

2016-2018 metais Europos policijos koledžo veiklos planuose numatoma surengti šiuos mokymus: *The EU/MENA Counter-Terrorism Training Partnership Project, Foreign Fighters, Deradicalisation of Foreign Fighters, Radicalisation -- Opportunities for Prevention, ATLAS Network, Preventing Attacks on Critical Infrastructure, Passenger Name Record (PNR) Information Analysis – Train the Trainer*.

Plintantis terorizmas pasaulyje skatina valstybes skirti vis didesnes pastangas kovai su šia grėsme. Kadangi valstybės turi kovoti tarptautiniu lygmeniu, tarptautinis bendradarbiavimas yra vienas pagrindinių aspektų. Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, informacijos keitimasis įskaitant biometrinius ir kitus duomenis tarp teisėsaugos institucijų turi būt pagrįstas pasitikėjimu ir lygiavertiškumo pripažinimu, institucijų naudojami duomenis turi atitikti kokybės standartus, kadangi valstybės narės turi naudotis turimais kitos valstybės narės atliktų tyrimų duomenimis. Atsižvelgiant į tai, Europos Kriminalistikos vizija 2020[97] siekiama, jog būtų stiprinamas valstybių narių bendradarbiavimas kriminalistikos srityje, užtikrinant veiksmingą ir tinkamą su mokslinių įrodymų duomenimis susijusios informacijos (DNR

[93]*Counter terrorism awareness* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-courses/20140622/222014-counter-terrorism-awareness>.
[94]*Counter terrorism strategic* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-courses/20140706/232014-counter-terrorism-strategic>.
[95]*European Explosive Ordnance Disposal* [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-activities/332016-european-explosive-ordnance-disposal>.
[96]*Safety measures at international airports and major transport hubs [*interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-courses/20140623/252014-safety-measures-international>.
[97] Tarybos 2011 m. lapkričio 23 d. išvados 12391/2/11 REV 2 dėl Europos kriminalistikos 2020 vizijos, įskaitant Europos kriminalistikos erdvės sukūrimą ir kriminalistikos infrastruktūros Europoje plėtojimą, projektas. [2011] DG H 2C.

charakteristikos, daktiloskopiniai, biometriniai duomenys) pasikeitimą. Šios kriminalistikos vizijos dėka internacionalizacija yra neišvengiama kriminalistikos moksle. Todėl tai suteiks kiekvienai valstybei narei tobulinti nacionalines kriminalistikos sistemas[98]. Siekiant pateikti moksliškai pagrįstą Europos kriminalistikos 2020 vizijos įgyvendinimo modelį Lietuvoje, 2013 m. įvairių sričių Lietuvos mokslininkai susivienijo atlikti projektą „Europos kriminalistikos 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija“.[99] Projekte atliekami tyrimai, kurie atskleis teroristinių, organizuoto nusikalstamumo bei prekybos žmonėmis nusikalstamų veikų tyrimo aktualijas ir problemas Lietuvoje, kriminalistikos institucijų sistemos efektyvumą, kokybės standartų taikymo tiriant nusikaltimus analizę, teisės aktų veiksmingumą.

Vienodi kokybės standartai bei tyrimo metodikos, gali padėti išspręsti organizacines, institucines kliūtis, kurios trukdo ES valstybėms bendradarbiauti tiriant nusikaltimus[100]. Tarptautiniame bendradarbiavime baudžiamųjų procesų kriminalistiniai instrumentai turi būti pripažinti vienodai bendradarbiaujančių valstybių. Mokslininkai R. Jurka bei V. E. Kurapka taip pat išskiria du galimus sprendimo būdus[101], siekiant išvengti sunkumų, vertinant kriminalistinių įrodymų pripažinimą. Vienas jų tai, ES valstybių narių baudžiamojo proceso įstatymų unifikavimas, kitas – galimybė prašančiajai valstybei prašyme dėl įrodymų rinkimo nurodyti tam tikrus formalius reikalavimus, kurių turėtų laikytis prašymą vykdančioji valstybė, kadangi tokiu būdu galėtų būti užtikrinamas įrodymų leistinumas.

Siekiant stiprinti teisingumo efektyvumą ES šalyse, neišvengiamasis elementas yra tarptautinių teisės aktų inkorporavimas nacionalinėse šalių teisinėse sistemose, kadangi nacionalinė teisė tampa vis labiau priklausoma, bei įtakojama tarptautinių teisės aktų, susitarimų bei rekomendacijų. 2014 metų gruodžio 12 dieną Komisija priėmė rekomendacijas dėl teismo eksperto vaidmens procese Europos Sąjungos valstybėse narėse[102]. Remiantis rekomendacija, šalys turi peržiūrėti esamas teisės normas, arba priimti naujas specializuotas teisės normas, kuriomis būtų užtikrinama teismo ekspertų veikla bei kontrolė procese. Nacionaliniai teisės turi atitikti minimalius rekomendacijose nustatytus standartus. Siekiant įvertinti ar nacionaliniai teisės aktai atitinka tarptautinius standartus būtina atlikti šių aktų analizę, kurią nagrinėjant

[98] Kurapka V. E., *et al*. The current reforms on forensic science international experience and first steps in Lithuania. *International journal of academic research.* 2014, 6 (6): 472 – 476.
[99] Kurapka V.E, et al. Europos kriminalistikos 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija: problemų medis. Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė : mokslas, studijos, praktika*. Vilnius. 2015, p. 453-454.
[100] Jurka R., Kurapka V.E., Kriminalistika tarptautiniame bendradarbiavime baudžiamajame procese: abipusio pripažinimo link. Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė : mokslas, studijos, praktika.* Vilnius. 2013, p. 70.
[101] Jurka R., Kurapka V.E., Kriminalistika tarptautiniame bendradarbiavime baudžiamajame procese: abipusio pripažinimo link, *supra* note 98, p. 71.
[102] 2014 metų gruodžio 12 d. Komisijos teisingumo efektyvumui stiprinti (CEPEJ) rekomendacijos dėl teismo eksperto vaidmens procese Europos Sąjungos valstybėse narėse Nr. CEPEJ (2014) 14.

teismo eksperto pasirinkimo aspektu atliko G. Juodkaitė – Granskienė, J. Paužaitė – Kulvinskienė, M. Šimonis ir S. Minkevičius. Minėtų autorių moksliniame darbe „Lietuvos Respublikos teisės ir praktikos atitikimas teismo eksperto veiklos tarptautinį reglamentavimą“[103] atlikta Lietuvos norminės bazės bei teismų praktikos analizė parodė, jog ji iš esmės atitinka (*European commision for efficiency of justice* – CEPEJ) nuostatas. Tačiau mokslininkai pabrėžė, jog etiniai teismo eksperto veiklos principai turi būti griežčiau kontroliuojami. Kitame moksliniame tyrime[104], buvo nagrinėtas CEPEJ rekomendacijose numatytas teismo eksperto statuso aspektas, konkrečiau jo pareigos bei atsakomybė siekiant palyginti Lietuvos nacionalinių teisės aktų atitiktį Europos standartui. Atliktas tyrimas parodė[105], jog eksperto pareigos įtvirtintos tarptautiniu reguliavimu iš esmės atitinka nacionalinį reglamentavimą. Tačiau, taip pat nustatyta, jog nacionalinėje teisėje pasigendama aiškios ir diferencijuotos nacionalinės teismo eksperto pareigų sistemos, teismai nėra linkę aktyviai taikyti sankcijas teismo ekspertams už tyčinius ar neatsargius veiksmus atliekant eksperto funkcijas. Šie atlikti tyrimai parodo, jog Lietuvos teisinis reglamentavimas, atitinka Teismo ekspertizės reglamentavimo Europos standartą.

Europos kriminalistinių institutų tinklas (ENFSI) yra svarbus šalių bendradarbiavimo pagrindas, kriminalistinių tyrimų srityje. Šis tinklas sukurtas kriminalistinių tyrimų institucijoms palengvinti dalinimąsi žiniomis bei patirtimi. ENFSI veikla taip pat pasireiškia organizuojant susitikimus ir mokslinius seminarus, bendrus tyrimus ir kvalifikacijos bandymus, konsultuojant atitinkamus partnerius kriminalistikos mokslo klausimais. 2007 – 2008 metais Europos kriminalistinių tyrimų tinklas vykdė projektą „Terorizmas“[106]. Mokymo tikslas buvo visos veiklos sritys, kuriose kriminalistikos mokslas gali prisidėti tiriant terorizmo, organizuoto nusikalstamumo, sunkių nusikaltimų, prekyba žmonėmis, nusikalstamas veikas. Tam tikra vykdomojo projekto dalis buvo sukoncentruota tiktai ties teroristinių nusikaltimų, o ypač susijusių su sproginimais pėdsakų fiksavimui. Atlikto projekto metu nustatyta, jog Europos kriminalistinių tyrimo institucijų pasirengimas tirti su terorizmu susijusius sprogdinimus yra skirtingas. Tai atspindi skirtingą šalių patirtį tokio pobūdžio nusikalstamose veikose. Atlikto projekto metu nuspręsta, sudaryti komandą iš Europos kriminalistinių tyrimų institucijų bei paruošti geriausios praktikos gidą, tiriant su ypač sunkiais sprogdinimais susijusius nusikaltimus,

[103] Juodkaitė-Granskienė G., et al. Lietuvos Respublikos teisės ir praktikos atitikimas teismo eksperto veiklos tarptautinį reglamentavimą. Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė : mokslas, studijos, praktika*. Vilnius. 2015, p. 49.

[104] Paužaitė-Kulvisnkienė J., Juodkaitė-Granskienė G., Pajaujis V. Teismo eksperto pareigos, atsakomybė ir iš jos kylančios sankcijos. Lietuvos kontekstas ir Europos perspektyvos. *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilniaus universiteto leidykla. 2016, p. 340.

[105] *Ibid.*, p. 359-360.

[106] *Final „Terrorism“ Project report* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2016-02-10]. <http://www.enfsi.eu/sites/default/files/documents/report_project_terrorism_0.pdf>.

remiantis šio projekto rezultatais, bei atrenkant geriausios praktikos pavyzdžius. Taip pat siūloma gerinti kriminalistinių tyrimo institucijų bendradarbiavimą su nacionalinėmis teisėsaugos institucijomis (policija, kariuomene), kadangi pavyzdžiui, organizuojant didelio masto pratybas susijusias su teroristiniais išpuoliais naudojant sprogmenis, dažniausiai kriminalistinių tyrimų institucijos šiose pratybose nedalyvauja.

Iškilus grėsmei valstybių nacionaliniam saugumui, labai svarbus momentas yra žvalgybinės informacijos perdavimas laiku kitoms institucijoms, kadangi tokios informacijos panaudojimas gali padėti tiriant su terorizmu susijusius ar organizuotus nusikaltimus, bei užkirsti kelią šių nusikalstamų veikų padarymui[107]. Europos Sąjungos žvalgybos institucijoms žvalgybinę informaciją teikia Europos Sąjungos žvalgybos analizės centras (INTCEN). Šis centras renka informaciją stebint bei vertinant tarptautinius įvykius, ypatingą dėmesį sutelkiant į terorizmą, geografiškai jautrias vietas, masinio naikinimo ginklus bei kitas grėsmes. Europos žvalgybos analizės centras teikia žvalgybos vertinimus, ataskaitas apie galimus įvykius ar grėsmes, žvalgybos santraukas apie įvykusius įvykius pateikiant trumpas analizes, bei centras taip pat teikia grėsmės įvertinimus. Šis centras nėra operatyvinė agentūra. Žvalgybos veiklos lygis yra tik valstybių narių atsakomybės ribose. Tačiau centras teikdamas grėsmės įvertinimus, pagrįstą informacija, kuri gauta iš žvalgybos tarnybų, karinių, diplomatinių ir policijos tarnybų, analizuodamas bei dalindamasis šia informacija prisideda prie policijos bendradarbiavimo. Europos žvalgybos analizės centras teikdamas žvalgybinę informaciją, gali būti naudingas taip pat ir operatyviniu aspektu, pavyzdžiui, teikdamas informaciją visoje ES apie teroristų judėjimo vietas ir maršrutus. Institucija gavusi šią informaciją, gali iš anksto numatyti galimas grėsmes savo šalyje ir tai suteikia galimybę iš anksto kovoti su tuo. Kitas svarbus aspektas tas, jog šis centras suteikia galimybę tarpdisciplininiam žvalgybinės informacijos pasikeitimui pvz., tarp karinių ir civilinių institucijų[108]. Laikui bėgant bei nuolat plintančiam ir besikeičiančiam terorizmui, šio centro vienu iš tikslų tapo nebe užtikrinti ilgalaikių ar vidutinės trukmės vertinimų apie terorizmo grėsmę pateikimą, o būtent tokio pobūdžio informaciją pateiki realiu laiku.

Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus taip pat efektyviai yra taikomos tam tikros duomenų bazės, duomenų perdavimo sistemos PRUM, ECRIS ir kt.[109] Viena iš tokių sistemų, kuri buvo plačiai naudojama tiriant 2015 metų Paryžiuje įvykusius įvykius yra PRUM. Tai tiesioginis daktiloskopinių duomenų apsikeitimas su valstybėmis, kurios yra įgyvendinusios

[107] A. Panomariovas *Žvalgybinė veikla ir žvalgybinės informacijos panaudojimas tiriant nusikalstamas veika*. Socialinių mokslų studijos. 2009, 4(4), p. 279–294.
[108] Monica Den Boer Counter-Terrorism, Security and Intelligence in the EU. *Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis, Intelligence and National Security*, 2015 Vol. 30, Nos. 2–3, 402–419.
[109] Juškevičiūtė J. et al. Kriminalistika. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas 2014, p.319-324.

Tarybos sprendimus[110] dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirma kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje. Šio instrumento dėka, valstybės gali tarpusavyje nepertraukiamai keistis DNR, transporto priemonių registracijos bei daktiloskopiniais duomenimis. PRUM duomenų pasikeitimas yra griežtai reglamentuojamas, todėl tik tam tikros kompetentingos institucijos turi teisę teikti prašymus, jog būtų atlikta reikiamų duomenų paieška. Kitas informacinis instrumentas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus yra ECRIS – tai Europos nuosprendžių registrų informacinė sistema. Šios sistemos dėka, tikrinant įtartiną asmenį, pvz. prieglobsčio prašytoją, galima gauti duomenų apie tai, kiek kartų, kurioje valstybėje asmuo buvo teistas už teroristinius nusikaltimus. Taip pat, tikrinant prieglobsčio prašytojus yra naudojama EURODAC sistema, skirta kontroliuoti ES sienas kertančių nelegalių migrantų bei prieglobsčio prašytojų srautus. Tai elektroninė sistema, kurios naudojimas yra paremtas pirštų antspaudų identifikavimo technologija.

1.3 Pasaulio valstybių reakcija bei pokyčiai nukentėjus nuo teroristinių veikų

Valstybės greita reakcija ištikus teroristiniam išpuoliui, tai efektyvumo garantas, pradedant tirti nusikaltimą. Tinkamas teisėsaugos institucijų tarpusavio veiksmų koordinavimas, bei greitas informacijos pasikeitimas, padeda ieškoti įtariamųjų „karštais pėdsakais“. Valstybių institucijos privalo būti pasirengusios reikiamai reaguoti į teroristinius išpuolius ir į jų padarinių šalinimo ypatumus. Paryžiuje, Prancūzijoje, 2015 m. naktį iš lapkričio 13 d. į lapkričio 14 d. įvyko serija atakų, sprogdinimų ir masinių šaudymų. Šio teroristinio išpuolio metu įvairiais duomenimis skelbiama, jog žuvo 130 žmonių bei dar 368 buvo sužeisti. Tuo metu, buvo įvykdytos 6 teroristinės atakos skirtingose Paryžiaus vietose. Remiantis Amerikos žinių kanalu (CNN) duomenimis[111], už šį teroristinį išpuolį atsakomybę prisiėmė *„Islamo valstybė“* (ISIS)[112]. Reaguodama į šį įvykį Prancūzija paskelbė šalyje nepaprastąją padėtį, sustiprino sienų kontrolę ypač Prancūzijos ir Belgijos pasienyje, atšaukti masiniai renginiai, uždaryti muziejai, dideli prekybos ir sporto centrai, kultūros įstaigos, sustiprintas saugumas šalyje. Stiprinant sienų kontrolę tarp Belgijos ir Prancūzijos svarbiausias aspektas yra šalių institucijoms greitai apsikeisti turima informacija. Praėjus kelioms valandoms po įvykdytų teroro išpuolių, pareigūnai netoli Belgijos sienos buvo sustabdę ir paleidę įtariamus penkis teroristus, tačiau tuo metu tie

[110] Tarybos 2008 m. birželio 23 d. sprendimas 2008/616/TVR dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirmą kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje, įgyvendinimo. [2008] L210/12.
[111] Castillio, M., et.al. Paris suicide bomber identified; ISIS claims responsibility for 129 dead. *CNN* [interaktyvus]. 2015-11-16 [žiūrėta 2015-02-15]. <http://edition.cnn.com/2015/11/14/world/paris-attacks/>.
[112] Laub, Z., Masters, J.,The Islamic State. *Assyrian International News Agency. 2014-08-08* [žiūrėta 2016-02-15]. <*http://www.cfr.org/iraq/islamic-state/p14811*>.

asmenys dar nebuvo identifikuoti kaip įtariamieji. Didžiausiąją dalį Prancūzijos teisėsaugos institucijos bendradarbiavo su Belgijos teisėsauga. Visų pirma todėl, jog remiantis įvykio vietose rastais nusikaltimo pėdsakais, bei identifikavus dalį įtariamųjų, nustatyta, jog asmenys gyveno Belgijoje. Atsižvelgiant į tai, įtariamųjų paieška persikėlė į Belgiją, kurioje buvo atlikta daugybė kratų bei sulaikyta dešimtys asmenų susijusių su išpuoliais Prancūzijoje. Marokas taip pat sureagavo į šias teroro atakas[113]. Maroko žvalgybos pateikti duomenys ir kita informacija padėjo Prancūzijos teisėsaugos pareigūnams susekti šių atakų organizatorių, kuris slapstėsi viename daugiabutyje sostinės šiauriniame priemiestyje, kuriame vėliau jis buvo nukautas surengto reido metu. Tai parodo, jog šių šalių žvalgybos institucijos palaiko tarpusavio bendradarbiavimą ir informacijos pasikeitimą. Po teroro išpuolių Prancūzijos gyventojai suaktyvėjo savanoriškai įsilieti į kariuomenės gretas. Lenkija nesutiko dėl Europos Sąjungos kvotų sistemos emigrantams priimti, nesant garantijų, jog nepasikartos Prancūzijoje įvykę išpuoliai[114]. ES šalių žvalgybų institucijos po įvykusių išpuolių pradėjo analizuoti registruotą informaciją prieš atakas[115]. Šios analizė metu buvo nustatyta, jog teroristai kai kurioms teisėsaugos institucijoms jau buvo žinomi, tačiau apie kai kurių asmenų radikalėjimo požymius nebuvo pranešta. Briuselyje buvo taipogi padidintas pavojau lygis iki aukščiausiojo[116], kadangi nustačius, jog vienas iš įtariamųjų gyvena Briuselyje. Jungtinės Amerikos Valstijos taip pat ėmėsi papildomų saugumo priemonių žmonių susibūrimo vietose, ypatingai kreipiant dėmesį prie Prancūzijos ambasadų, bei buvo stiprinama sienų kontrolė[117]. Taip pat šios įvykdytos atakos pakeitė Prancūzijos karinę politiką Sirijoje. Prancūzijos karinės oro pajėgos surengė atakas „Islamo valstybės“ tvirtovėje Rakoje, Sirijoje[118]. Bombardavimo metu buvo sunaikinta teroristų vadavietė, „džihadistų“ verbavimo centras, amunicijos saugykla ir treniruočių centras Jungtinė Karalystė savo ruoštu taip pat pažadėjo padėti Prancūzijos kariuomenei operacijose Sirijoje[119]. Prancūzijos Prezidentas

[113] Yaakoubi M., Blenkinsop P., Europe turns to Morocco in Paris attacks investigation. *Reuters* [interaktyvus] Morocco, 2016-01-13 [žiūrėta 2016-02-17]. <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-morocco-insight-idUSKCN0UR1OZ20160113>.

[114] Bolton, A. *Poland says cannot take migrants under EU quotas without guarantees after Paris attacks*. [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-15]. <http://uk.reuters.com/article/uk-france-shooting-poland-reaction-idUKKCN0T30P920151114>.

[115] U.S. reacts to Paris attacks [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-15]. <http://www.journalnow.com/news/nation_world/u-s-reacts-to-paris-attacks-officials-unaware-of-prior/article_b4c24762-8a72-11e5-9423-5f7fb85bd671.html>.

[116] Brussels in lockdown after terror threat level is raised to maximum [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-16]. <http://www.theguardian.com/world/2015/nov/21/brussels-locked-down-after-terror-threat-level-raised-to-maximum>.

[117] *U.S. reacts to Paris attacks*., *supra* note 103.

[118] rish, J., Vidalon, D. *France launches air strikes against Islamic State in Syria* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-16]. <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-france-syria-idUSKCN0RR07Y20150927>.

[119] *UK Should Join France In Syria Strikes* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-16]. <http://news.sky.com/story/1592482/pm-uk-should-join-france-in-syria-strikes>.

Francois Hollande pareiškė[120], jog bus papildomai įkurta 5000 policijos postų per ateinančius dvejus metus, nebus mažinamas gynybos biudžetas, bus siekiamas paspartinti užsieniečių deportaciją, kurie kelią rimtą grėsmę šalies saugumui. Neilgai trukus po teroristinių išpuolių Prancūzijoje, buvo priimta Jungtinių tautų rezoliucija 2249(2015)[121], kuri paragino tarptautinę bendruomenę imtis visų būtinų priemonių kovai su Daesh[122], stiprinti kovos su terorizmo finansavimu mechanizmus ir efektyviau spręsti keliamą grėsmę Daesh. 2016-02-01 Briuselyje įvyko Prancūzijos ir Belgijos premjerų susitikimas, kurio metu nusprendė tarpusavyje stiprinti bendradarbiavimą kovojant su islamistų radikalais, taip pat skatinti daugiau greito keitimosi informacija apie potencialius kovotojus, bei dėti pastangas užkirsti kelią dokumentų klastojimui. Taip pat bus siekiama švelninti keitimąsi informacija tarp policijos ir teisingumo institucijų, stengsis naudoti daugiau biometrinius duomenis, kad būtų išvengta suklastotų dokumentų ir konsultuos tarptautinių IT bendroves apie šifruotų pranešimų paslaugas. Abi šalys taip pat sieks, skubiai įvesti Europos Sąjungos PNR (Passenger Name Record) sistemą. Vienas naujesniųjų Prancūzijos politikų žingsnių yra tas, jog Prancūzijos parlamento žemųjų rūmų deputatai 2016-02-09 antradienį pritarė itin prieštaringai vertinamam Prancūzijos Prezidento siūlymui, pakoreguoti šalies konstituciją taip, jog būtų sudaryta galimybė atimti Prancūzijos pilietybę iš asmenų, kurie yra nuteisti už terorizmą.

Nors Lietuva tiesiogiai nenukentėjo nuo šio išpuolio, tačiau Lietuvos nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas (NSGK) reaguodamas į minėtus išpuolius Prancūzijoje, 2015-11-25 surengė posėdį dėl terorizmo grėsmių užkardymo[123]. Posėdžio metu komitetas pateikė pasiūlymus svarbiausioms šalies institucijoms kovoje su terorizmu. Lietuvos Respublikos Vyriausybei komitetas pasiūlė sukurti vientisą ir nuolatinę terorizmo grėsmių stebėsenos, informacijos pasikeitimo, grėsmių užkardymo, veiksmingo reagavimo, padarinių šalinimo sistemą. Generalinei prokuratūrai rekomendavo skirti didesnį dėmesį keitimuisi informacija apie teroristinio pobūdžio nusikalstamas veikas, Vidaus reikalų ministerijai gerinti vidaus reikalų sistemos, krašto apsaugos sistemos, taip pat kitų valstybės institucijų sąveiką. NSGK Krašto apsaugos ministerijai siūlė taip pat gerinti sąveiką su kitomis valstybės institucijomis, taip pat sukurti išminavimo komandų pasitelkimo mechanizmą, skirtą sprogstamųjų užtaisų (įskaitant improvizuotuosius) paieškai ir nukenksminimo darbams. Valstybės saugumo departamentui siūlė stiprinti žvalgybos pajėgumus bei gerinti technines galimybes užtikrinant terorizmo grėsmių

[120] *Paris attacks: 'France will destroy IS' – Hollande* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-16]. <http://www.bbc.com/news/world-europe-34836439>.
[121] J ungtinių tautų 2015 m. lapkričio 20 d. rezoliucija Nr. 2249. S/RES/2249 (2015).
[122] Tai arabiškas ad-Dawlah al-Islāmiyah fī 'l-ʿIrāq wa-sh-Shām organizacijos trumpinys. Taip pat naudojami pavadinimai „islamo valstybė“, „IS“, „ISIS“, „ISIL“, „IGIL“, „Daish“.
[123] *Dėl terorizmo grėsmių užkardymo* [interaktyvus]. 2015-11-25 [žiūrėta 2016-02-17]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8882&p_d=202648&p_k=1>.

nustatymą ir prevenciją. Apibendrinant pateiktus Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pasiūlymus šalies institucijoms, galima teigti, jog svarbiausią prioritetą komitetas kelia institucijų tarpusavio bendradarbiavimo stiprinimui. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas (VSD) atsižvelgdamas į teroro išpuolius Prancūzijoje, 2015-11-14 surengė tarp-institucinį pasitarimą, kuriame buvo aptariama saugumo situacija Lietuvoje, pasikeista naujausia žvalgybine informacija ir numatytos prevencinės saugumo stiprinimo priemonės, atkurtas buvo atkurtas kovos prieš terorizmą padalinys, įsteigta nuolatinė VSD žvalgybos pareigūnų grupė, koordinuojanti visų VSD padalinių veiklą kovos prieš terorizmą srityje. LR VSD iniciatyva 2015 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pakėlė teroro akto grėsmės lygį nuo žemiausio iki žemo. Taip pat sutarta, jog atsakingų institucijų asmenys aktyviai keistųsi žvalgybine informacija tam, kad būtų galima kuo greičiau reaguoti į galimas naujas terorizmo grėsmes. Policija savo ruoštu padidino pareigūnų patruliavimą viešose vietose bei masinių renginių vietose, taip pat papildomai apginklavo pareigūnus automatiniais ginklais.

Nepaisant visų šalių dedamų pastangų tiriant teroristinius išpuolius Prancūzijoje, 2016 m. kovo 22 dieną[124] Belgijoje buvo įvykdyti nauji, teroristiniai išpuoliai, kurių metu žuvo 31 žmogus bei sužeista mažiausiai 330. Už teroro išpuolius Briuselyje, atsakomybę prisiėmė taip pat „Islamo Valstybė“. Šie išpuoliai yra susiję su teroro išpuoliais įvykdytais Paryžiuje. 2016 m. kovo 18 d. Belgijoje, po beveik 4 mėnesius trukusios paieškos, buvo sugautas vienas iš teroro išpuolio dalyvių Prancūzijoje. Patalpose, kuriose lankėsi šis asmuo, buvo rasta rankos pirštų pėdsakų, kurie priklauso Briuselyje susisprogdinusiam vienam iš teroristų. Šiuo metu viena iš aktualiausių diskutuojamų temų pasaulinėje visuomenėje yra ta, kodėl telkiant dideles pajėgas ir atliekant daugybę antiteroristinių reidų Belgijoje, nebuvo užbėgta šiems Briuselyje įvykusiems teroro išpuoliams už akių. Visų pirma, vieno iš įtariamųjų Paryžiaus atakų dalyvių gyvenamoji vieta buvo žinoma, ši informacija turėjo būti perduota atitinkamai prokuratūrai, o iš ten – federalinei policijai, tačiau informacija nebuvo perduota. Tokios susiklosčiusios situacijos apie informacijos neperdavimą dar ryškiau atskleidė Belgijos teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo problemas. Galime daryti prielaidą, jog ši situacija galėjo susidaryti tuomet, kai teritorinė policijos įstaiga, nesusijusi su teroristinių nusikaltimų tyrimu, gavusi informaciją apie asmens gyvenamąją vietą, kuriuo ji nėra susidomėjusi, neturėjo pareigos perduoti teisėsaugos institucijai. Kitu atveju, galėjo būti padaryta pareigūno klaida. Visų antra, nustačius įtariamųjų sprogdintojų Briuselyje tapatybes, atsiranda šalių tarpusavio bendradarbiavimo

[124] *What we know about the attacks in Brussels and how they connect to Paris* [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23]. <https://www.washingtonpost.com/graphics/world/brussels-terrorist-attack/>.

klaidų[125]. Vienas iš savižudžių sprogdintojų buvo sulaikytas Turkijoje, bei iš jos išsiųstas su perspėjimu apie ryšius su teroristine veikla į Nyderlandus. Taip pat apie tokį asmenį buvo informuotos ir Belgijos teisėsaugos institucijos. Teigiama, jog Belgijos teisėsaugos institucijos į šią informaciją nesureagavo tinkamai arba ji nebuvo išsamiai pateikta.

Reaguojant į šiuos teroro išpuolius Briuselyje, LR Prezidentė teigė, jog *„...būtina stiprinti operatyvinį bendradarbiavimą tarp šalių, keistis žvalgybos duomenimis. To deja nėra.“*[126]. Vytautas Landsbergis teigė, *„Nematau racionalaus proto, valios ir ryžto atsakyti teroristams taip, kaip dera. Matau miltų trynimą ir ašarojimą. Laukimą, kad gal kas nors įvyks, gal jie liausis, gal pavargs, gal nukraujuos“*[127]. Pasak jo, atsakyti teroristams turi ne Belgija, o Europos Sąjunga bei NATO, nes užpulta ne tik Belgija, bet visa struktūra. Po Briuselyje įvykusių teroro išpuolių LR Valstybės saugumo departamente įvyko tarp-institucinis pasitarimas, kuriame buvo aptarta saugumo situacija. Įvertinus turimą žvalgybinę informaciją, teroro grėsmės lygis nebuvo padidintas, tačiau atitinkamose tarnybose buvo padidintas budrumo lygis.

Po teroro išpuolių Paryžiuje ir Briuselyje Europos parlamente pradedamos svarstyti naujos iniciatyvos kovoje su terorizmu. Europos parlamento vicepirmininkės nuomone, antiteroristinės priemonės turi apimti prevencijos, apsaugos ir baudžiamojo persekiojimo aspektus. Straipsnyje „Kova su terorizmu: Europos Parlamente svarstomos iniciatyvos“ EP narė Vilija Blinkevičiūtė pateikia šiuo metu svarstomas naujas idėjas kovoje su terorizmu[128]. Europarlamentarai pažymi, jog reikia stiprinti teroristinių išpuolių prevenciją kriminalizuojant tam tikrus parengiamuosius veiksmus, sugriežtinti šaunamųjų ginklų prekybą ir jų laikymą ne kariniais tikslais, puoselėti radikalėjimo prevenciją bei tobulinti Europos nuosprendžių registrų informacinę sistemą (ECRIS), kurios dėka būtų pagerintas nuodugnesnis asmenų patikrinimas prie išorės sienų. Tobulinant radikalėjimo prevenciją 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamente buvo priimta rezoliucija dėl ES piliečių radikalėjimo ir verbavimo, kurį vykdo teroristinės organizacijos, prevencijos[129], kurioje skatinama šalinti ekstremistinį turinį internete, kurti bendruomenės narių perspėjimo apie asmenų radikalėjimą sistemą, tobulinti ES šalių

[125] *Brussels suicide bomber el-Bakraoui 'caught in Turkey last June' – as it happened* [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23]. <http://www.theguardian.com/world/live/2016/mar/23/brussels-attacks-police-search-airport-bomb-suspect-live>.

[126] *Dalia Grybauskaitė: į teroristų vykdomą karą turi būti atsakyta karu* [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23]. <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/dalia-grybauskaite-i-teroristu-vykdoma-kara-turi-buti-atsakyta-karu-56-600511>.

[127] *V. Landsbergis: kol kas ES tik mindžikuoja ir lieja ašaras*. [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23]. <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/131402/v._landsbergis_kol_kas_es_tik_mindzikuoja_ir_lieja_asaras#wowzaplaystart=1000&wowzaplayduration=1226000>.

[128] *Blinkevičiūtė V. Kova su terorizmu: Europos Parlamente svarstomos iniciatyvos*. [interaktyvus] 2016 [žiūrėta 2016-04-20]. <http://www.blinkeviciute.eu/naujienos/kova-su-terorizmu-europos-parlamente-svarstomos-iniciatyvos>.

[129] 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento rezoliucija Nr. 2015/2063 (INI), dėl ES piliečių radikalėjimo ir verbavimo, kurį vykdo teroristinės organizacijos, prevencijos P8_TA-PROV(2015)0410.

bendradarbiavimą ir kitos priemonės. Didelis dėmesys yra skiriamas ir keleivių duomenų įrašui (PNR), kurio dėka lėktuvų keleivių duomenys galės būti iš anksto perduodami atitinkamų ES šalių kompetentingoms institucijoms. Tai pat šiuo metu parlamente sprendžiami klausimai dėl didesnių antiteroristinių įgaliojimų suteikimo Europos policijos agentūrai (Europolui), kadangi Europolas dėl savo veiklos pobūdžio neturi tiesioginių arešto įgaliojimų.

Apibendrinant galime teigti, jog šiuo metu bendradarbiavimas tiek tarptautiniu tiek nacionaliniu lygmeniu turi didelių spragų. Tarptautiniu lygmeniu vengiama pateikti išsamesnę informaciją apie asmenis, todėl siekiant pagerinti tarptautinį bendradarbiavimą, reikia teikti visose srityse kuo išsamesnę informaciją apie asmenį, kuris siejamas su teroristine veikla. Nacionaliniame lygmenyje, mažesni struktūriniai policijos padaliniai negali būti atskirti nuo pagrindinių šalies teisėsaugos institucijų. Atsižvelgiant į teroristinių nusikaltimų išaiškinimų svarbą, visa informacija susijusi su terorizmu turi būti privalomai perduodama svarbiausioms teisėsaugos institucijoms susijusioms su teroristinių nusikaltimų tyrimu. Šiuo metu Europos parlamente teikiamomis naujomis iniciatyvomis šalinami bendradarbiavimo trūkumai, bei plečiamos kovos su terorizmu priemonės, apimant terorizmo prevenciją, apsaugą, bei baudžiamąjį persekiojimą.

1.4 Kovos su terorizmu priemonių taikymas pabėgėlių integracijos procese

Pabėgėlių krizė –viena iš svarbiausių problemų, neskaitant terorizmo, su kuria šiandien susiduria Europos Sąjunga. Padidėjęs žmonių, priverstų bėgti iš savo namų, kad išvengtų smurto ir gautų prieglobstį, skaičius Europos Sąjungai yra didelis išbandymas. Dauguma pabėgėlių bėgantys nuo karo siekia gauti prieglobstį Europos šalyse. Dažniausiai visuomenėje šie pabėgėliai yra vadinami tikraisiais pabėgėliais. Kita dalis bėgančių žmonių bėga nuo skurdo, siekiant geresnio ekonominio gyvenimo Europoje. Tačiau dėl didžiulio atvykstančių žmonių srauto stiprėja neigiamos nuostatos ekonominių migrantų atžvilgiu. Svarbiausia yra atskirti tuos, kuriems tikrai gresia pavojus jų šalyje ir suteikti prieglobstį, nuo tų, kurie bėga ieškodami sau geresnio gyvenimo. Paskutiniu metu vis plačiau diskutuojama, jog kartu su į Europą plūstančiais pabėgėliais, gali patekti ir teroristinių organizacijų nariai. Pavyzdžiui tiriant 2015 metų lapkritį įvykusias teroristines atakas Paryžiuje, prie žuvusių dviejų teroristų kūnų, buvo rasti Sirijos piliečių pasai. Patikrinus šiuos pasus, buvo nustatyta, jog minėti asmenys buvo registruoti kaip pabėgėliai Graikijoje. Šiuo konkrečiu atveju galima manyti, jog pabėgėlių krize jau naudojasi teroristai, tačiau situaciją pakeitė tai, jog Serbijos teisėsaugos pareigūnai, sulaikė asmenį, kuris turėjo tokį patį pasą, kuris buvo rastas Paryžiuje. Tai reiškia, jog teroristai

besidangstydami pabėgėlių krize, naudojasi klastotais pasais. Neilgai trukus po minėtų teroristinių išpuolių Prancūzijoje, spaudoje atsirado pranešimų, jog „islamo valstybė“ infiltravo į pabėgėlių gretas savo kovotojus[130]. Šie atvejai dar labiau skatiną tai, jog pabėgėlius būtina kruopščiai patikrinti. Vienas svarbiausių uždavinių institucijoms, kurios turi patikrinti pabėgėlius yra kaip patikrinti tokį didelį žmonių skaičių, kuomet informacijos yra turima mažai. Jungtinės Amerikos Valstijos per 2016 – uosius metus ketina priimti iki 10 000 pabėgėlių. JAV senatas 2015 11 18 dieną išleido Teroristų pabėgėlių infiltracijos prevencijos aktą[131]. Pagal tai pabėgėlis siekiantis gauti prieglobstį JAV turi praeiti tam tikrą procedūrą. Šį asmenį turi įvertinti aukščiausio saugumo lygio institucijos, tai Valstybės departamentas, Gynybos departamentas, Krašto apsaugos departamentas, Federalinio tyrimo biuras, Teroristų stebėjimo centras, bei Nacionalinio kovos su terorizmu centras. Neskaitant šių tarnybų vertinimų iš asmens siekiančio gauti prieglobstį turi būti paimti visi biometriniai duomenys įskaitant ir asmens nuotraukas, akie rainelės duomenys, visų pirštų antspaudai. Visi šie duomenys yra kaupiami ir patikrinami baudžiamųjų bylų duomenų bazėse. Taip pat specialiosios tarnybos kreipia dėmesį ir į asmens pateikiamą gyvenimo istoriją. Šią istorija pareigūnai patikrina pagal pavyzdžiui, išduotas praeityje asmeniui vizas. Po Paryžiaus teroro išpuolių 31 JAV valstija išreiškė nepasitenkinimą ir protestą prieš pabėgėlių iš Sirijos priėmimą[132]. Dėl tokių įvykių visuomenė pabėgėlius iš Sirijos vertina įtariai. Savo ruoštu ir institucijos vertindamos asmens prašymą gauti prieglobstį, taiko griežtesnę šių asmenų atranką, kurioje patvirtinamos jų istorijos iš kur pabėgėliai atvyko, kas privertė palikti jų namus. Grįžtant prie pavyzdžio su padirbtu pasu, reikia suprasti tai, jog „islamo valstybė“ yra labai gerai finansuojama. Neoficialiais duomenimis 2015 metais šios teroristinės organizacijos biudžetas buvo 2 mlrd. JAV dolerių. Tai verčia susimastyti ar „islamo valstybė“ siųstų savo kovotojus kartu su pabėgėliais į Europą, jeigu prieglobsčio suteikimo procedūra gali trukti iki dviejų metų. Ši teroristinė organizacija turėdama gerą finansavimą gali naudotis ir kitais būdais padedant kovotojams patekti į Europą. Tai vienas iš jų jau minėtasis asmens tapatybės dokumentų klastojimas, pardavinėjimas. Europos sąjungos valstybėms reikia sutelkti dėmesį į šios nusikalstamos veikos mažinimą kiekvienos šalies viduje. Kadangi didelės finansinės „islamo valstybės“ galimybės, gali leisti įsigyti suklastotą asmens dokumentą vienoje šalyje, o juo disponuoti kitoje. Taip pat reikia atidžiai tirti, analizuoti asmens tapatybės dokumentų vagysčių atvejus. Siekiant, jog teroristinių organizacijų kovotojai nepatektų į ES šalis

[130] Brown, A. *'Just wait…' Islamic State reveals it has smuggled THOUSANDS of extremists into Europe* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-17]. <http://www.express.co.uk/news/world/555434/Islamic-State-ISIS-Smuggler-THOUSANDS-Extremists-into-Europe-Refugees>.

[131] Senate of the united States. *Terrorist Refugee Infiltration Prevention Act of [interaktyvus]*. 2015-11-25 [žiūrėta 2016-02-17]. < https://www.congress.gov/bill/114th-congress/house-bill/4143?resultIndex=25>.

[132] Fantz, A., Brumfield, B. *More than half the nation's governors say Syrian refugees not welcome* <http://edition.cnn.com/2015/11/16/world/paris-attacks-syrian-refugees-backlash/>.

pasinaudojus vogtais ar klastotais asmens tapatybės dokumentais, svarbu tobulinti asmens dokumentų apsaugos priemones, mokyti valstybių sienų apsaugos darbuotojus tobulinant jų žinias apie dokumentų klastojimo būdus bei priemones. Lengviau identifikuoti tuos asmenis, kurie išvyko kovoti į teroristų kontroliuojamas sritis su galiojančiais europietiškais pasais ir vėliau grįžta atgal į Europą. Siekiant mažinti asmens tapatybės dokumentų klastojimo bei pardavinėjimo tendencijas, svarbu sutelkti dėmesį į terorizmo finansavimo klausimą. Tai vienas svarbiausių „islamo valstybės“ gyvavimo pagrindų. Kovojant su terorizmo finansavimu, bus slopinamos teroristinių organizacijų galimybės, jų kovotojams patenkant į ES šalis. Kitas svarbus aspektas yra nelegali šaunamųjų ginklų prekyba. Teroristams, kurie į Europą patekę kartu su pabėgėliais, norint įvykdyti teroro aktą gali prireikti šaunamųjų ginklų. Tad šiuo atveju reikia sutelkti dėmesį į dvi kryptis. Pirma kryptis tai teisinės galimybės užsieniečiams įsigyti šaunamuosius ginklus, antra – nelegali ginklų apyvarta. Pirmuoju atveju reikia rinkti, analizuoti informaciją apie užsieniečių, bei asmenų, kurie praeityje atvykę kaip pabėgėliai yra gavę šalies pilietybę, šaunamųjų ginklų įsigijimo procesus. Antruoju atveju, reikia šalies viduje kovoti su nelegalia šaunamųjų ginklų bei sprogstamųjų medžiagų prekyba. Sumažinus nelegalią ginklų prekybą, teroristai negalėtų jų įsigyti prieglobsčio šalyje. Kita opi problema į kuria reiktų atkreipti dėmesį yra vaikai. Internete plinta vaizdo įrašai, kuriuose fiksuojami kaip „islamo valstybės“ kovotojai moko vaikus, kaip naudotis peiliais, šaunamaisiais ginklais ar sprogstamosiomis medžiagomis. Islamo pasaulyje vaikai laikomi suaugusiais tuomet, kai jie gali rankose laikyti ginklą ir sugeba juo naudotis. Svarbu įvertinti tai, jog vaikai gali būti potencialūs teroristais ateityje, todėl itin svarbu tikrinti pabėgėlių istorijas. Kadangi Sirijoje nėra policijos duomenų bazių, pabėgėlių srautas yra itin didelis, o apie asmenis turima labai mažai informacijos, svarbiausia kruopščiai patikrinti pabėgėlius, juos tinkamai identifikuoti ir suteikti dėmesį ne tik į patikrą, bet ir į prevenciją, siekiant, jog teroristų galimybės įvykdyti išpuolius būtų minimalios.

Bendraujant su atskirų teisėsaugos institucijų atstovais nustatyta, jog prasidėjus pabėgėlių krizei, didėja ir šių institucijų darbo krūvis. Pareigūnai pabrėžia tai, jog padaugėjo informacijos paklausimų apie prieglobsčio prašančius asmenis. Tai reiškia, kad Europoje vyraujanti pabėgėlių krizė, pradeda aktyviau tiesiogiai liesti ir Lietuvos teisėsaugos institucijas. Pareigūnams iškeliami papildomi uždaviniai, kurių metu tikrinant prieglobsčio prašytojų asmenybes, turi būti įvertinama ir asmens rizikos faktorius susijęs su terorizmu.

2.Skyrius KRIMINALISTINIAI TYRIMO YPATUMAI TIRIANT SU TERORIZMU SUSIJUSIUS NUSIKALTIMUS

Kiekvienas mokslas turi savo dalyką, objektą, savus taikomus metodus. Kriminalistika, teismo ekspertologija bei baudžiamojo proceso mokslai turi tą patį tyrimo objektą, tačiau kiekvienas mokslas, nusikalstamumą nagrinėja savu aspektu. Šie mokslai yra savarankiški, nepavaldūs vieni kitiems, tačiau tarpusavyje yra susiję glaudžiais ryšiais. H. Malevski moksliniame darbe[133] nagrinėjo šių mokslų tarpusavio santykį. Autorius siekė nustatyti ar šie mokslai tarpusavyje turi konkurenciją, koegzistenciją ar komplementarumą. Autoriaus atlikto tyrimo rezultatai parodė, jog šios disciplinos yra savarankiškos, tačiau mokslas turi išreikšti savo santykį su kitais mokslais, nuolatos tikslinti savo srities dalyką bei mokslo ribas. H. Malesvki nuomone, tarp šių mokslų vykstanti konkurencija yra teigiamas reiškinys, kuris atskleidžia jų plėtrą, priešingu atveju visiškai nepriklausoma šių disciplinų koegzistencija yra žalinga šių mokslų raidai, bei nusikalstamų veikų tyrimui. Efektyviam ir kokybiškam nusikalstamų veikų tyrimui bei prevencijai įgyvendinti, šios mokslo disciplinos turi būti suderintos tarpusavyje ir paremtos komplementarumo principu.

Kriminalistika ir baudžiamasis procesas yra du vienas kitą papildantys ir tarpusavyje sąveikaujantys mokslai, kurių pagrindinis uždavinys yra ištirti nusikalstamas veikas. Tiriant nusikalstamas veikas negalima remtis vien tik viena mokslo disciplinos sritimi. Todėl tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, juolab tyrime vyraujant tarptautiškumo elementui, būtina derinti įvairių mokslų žinias, planuoti nusikalstamos veikos tyrimą, žinoti kokius veiksmus atlikti, bei kokius naudoti kriminalistinius taktinius būdus.

2.1 Nusikaltimų susijusių su terorizmu kriminalistinė charakteristika

Tobulėjančios technologijos, nuolat plintančios ir sudėtingėjančios su terorizmu susijusios nusikalstamos veikos tampa vis sudėtingiau išaiškinamos, todėl dabartiniai naudojami kovos su terorizmu būdai ir priemonės, nusikaltimų tyrimo taktikos bei metodikos turi neatsilikti nuo nusikalstamų veikų. Mokslo ir technikos laimėjimais yra tobulinami kriminalistikos metodai, priemonės bei rekomendacijos. Kiekvienas nusikaltimas aplinkoje palieka tik jam būdingus materialius ir idealius pėdsakus. Tiriant nusikalstamą veiką yra vertinama bei

[133] Malevski H. Kriminalistikos, teismo ekspertologijos ir proceso teisės mokslų koegzistencija, konkurencija ar komplementarumas? Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė : mokslas, studijos, praktika*. Vilnius. 2015, p. 91-103.

analizuojama visa moksliškai ir praktiškai gaunama informacija. Tokiu būdu formuojasi kriminalistinė nusikaltimų charakteristika, kadangi kriminalistinės praktikos subendrinimas yra pagrindinis kriminalistinės charakteristikos duomenų šaltinis. Lietuvių mokslininkai S. Kuklianskis ir S. Matulienė kriminalistinės charakteristikos sampratą pateikia taip: „*kriminalistinę nusikaltimų charakteristiką sudaro visuma (sistema) kriminalistiškai svarbių savybių, atskleidžiančių patį nusikaltimą, jo padarymo procesą bei dėsningumus*“[134]. Autoriai sutelkia dėmesį į tai, jog nusikaltimų kriminalistinės charakteristikos pagrindas yra nusikaltimo sudėtis bei išskiria 4 elementus, kurie sudaro kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos struktūrą. Ją atskleidžia nusikaltimą padaręs asmuo, nusikaltimo situacija, nukentėjusysis arba nusikaltimo pasikėsinimo dalykas, nusikaltimo padarymo būdus. Remiantis autorių pateiktais elementais, galima suformuluoti teroristinių nusikaltimų kriminalistinę charakteristiką. Su terorizmu susijusiuose nusikaltimuose, asmuo padaręs nusikalstamą veiką dažniausiai visuomenėje vadinamas „teroristu“. Paskutiniu metu suaktyvėjus teroristinės organizacijos „islamo valstybės“ vykdomais išpuoliais, teroristai vis labiau yra vadinami „džihadistais“, „kovotojais“. Šie asmenys dažniausiai yra siejami su nedidelėmis teroristinėmis grupuotėmis, kurios yra palaikomos teroristinių organizacijų. Tiriant tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, svarbu suprasti tai, jog šios grupuotės yra gerai organizuotos, susaistytos stipriais socialiniais ryšiais. Dažniausiai teroristai būna vyrai įvairaus amžiaus (15-50 m.), kiek rečiau ir moterys, gerbiantys savo kultūrą bei ideologiją, protingi, racionaliai mąstantys, agresyvūs. Šie asmenys yra labai gerai individualiai motyvuoti, fiziškai stiprūs gebantys naudotis šaunamaisiais ginklais bei sprogmenimis, gali būti dalyvavę kariniuose mokymuose, priklausomai nuo to, kokioms teroristinėms grupuotėms priklauso, kai kurie turintys kriminalinę praeitį. Prieš įvykdydami teroro išpuolį, teroristai stengiasi neišsiskirti iš aplinkinių asmenų, atlikdami jiems skirtą užduotį laikosi griežtos disciplinos. Šie visi bruožai charakterizuoja teroristus kaip itin pavojingus asmenis, todėl tiriant teroristinius nusikaltimus, tyrėjams reikia numatyti ir pareigūnų saugumo priemones. Tačiau atsižvelgiant į paskutiniuosius 2016 metų teroro išpuolius Briuselyje, galime pastebėti, jog „Islamo valstybė“ verbuoja gatvių gaujų narius, dažniausiai – iš vargingų musulmoniškųjų kvartalų kaip pvz.,“ Molenbekas“. Dauguma šių užverbuotų žmonių religinės žinios yra mažos, tačiau juos sužavi grupuotės ideologija, kurioje jie gali pateisinti savo žiaurumą ir nusikaltimus.

Su terorizmu susijusi nusikalstama veika dažniausiai būna nukreipta į civilius gyventojus. Teroristai vykdydami nusikalstamas veikas pasirenka masines žmonių susibūrimo vietas, siekdami kuo daugiau aukų, tam kad jų vykdomi išpuoliai turėtų kuo didesnį atgarsį bei

[134] Kuklianskis, S., Matulienė, S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata. *Jurisprudencija.* 2002, 29(21), p.55-58.

kuo labiau paveiktų visuomenę. Teroristai sistemingais grasinimais bei netikėto smurto naudojimu siekia išgąsdinti kuo didesnę dalį žmonių. Tai yra ganėtinai svarbu, kadangi siekiant išvengti naujų teroro išpuolių, valstybėse, kuriose padidėja teroro išpuolio galimybė, stengiamasi apsaugoti, evakuoti masines žmonių susibūrimo vietas. Ši praktika naudojama visada įvykus teroro išpuoliui. Su terorizmu susijusio nusikaltimo būdas, kriminalistikoje padeda išaiškinti nusikaltimo mechanizmą, kaip nusikaltimui buvo rengiamasi, kaip jis buvo vykdomas, bei kokie veiksmai buvo atlikti nusikaltimui nuslėpti. Nusikaltimo būdas yra glaudžiai susijęs su kitais kriminalistinės charakteristikos elementais. Teroro išpuolio vietoje rasti pėdsakai, gali suteikti informacijos apie išpuolį įvykdžiusių asmenų skaičių, ko pasekomis galima spręsti ir apie asmenų pasirengimą teroristiniam išpuoliui. Teroristinės grupuotės nesistengia nuslėpti įvykdyto teroro išpuolio, jos prisiima atsakomybę, siekdamos paviešinti savo veiksmus, kaip savų motyvų bei ideologijos tikslais.

Nusikaltimų situacijos praktikoje visada būna individualios. Tiriant nusikalstamas veikas stengiamasi išsiaiškinti ar susiklostę aplinkoje tam tikri veiksmai galėjo įtakoti nusikaltimo padarymą, kokios aplinkybės priklausė nuo teroristinių išpuolių vykdytojų, o kurios aplinkybės nuo jų nepriklausė. Nagrinėjant nusikaltimo situaciją yra nustatinėjama aplinkos įtaka nusikaltimo būdui ir mechanizmui. Nusikaltimo situaciją gali apibūdinti įvairūs reiškiniai tiriamojoje aplinkoje, procesai, objektai, sąlygos, kurios turi įtakos nusikaltimo būdui.

Tiriant teroristines nusikalstamas veikas, nusikaltimo situacijos individualumas, padeda ikiteisminio tyrimo pareigūnams, prokurorams kryptingiau organizuoti nusikaltimų tyrimą nustatinėjant nusikaltimo būdą. Tačiau reikia nepamiršti, jog kriminalistinė nusikaltimo charakteristika nėra pastovi. Keičiantis naudojamoms technologijoms, asmenų gyvenimo įpročiams keičiasi ir nusikaltimo pėdsakai. Atskiros nusikalstamos veikos turi savitus individualiuosius požymius, kurie jas atskiria nuo kitų nusikalstamų veikų rūšių. Taip ir su terorizmu susijusių nusikaltimų kriminalistinė charakteristika turi savus bruožus. Pats teroristinių nusikaltimų kriminalistinis charakterizavimas, kaip procesas nesiskiria nuo kitų nusikalstamų veikų charakterizavimo. Bendra kriminalistinių nusikaltimų charakteristika turi tam tikrus elementus, bei dėsningumus, kurie yra būdingi visoms nusikaltimų rūšims. Tačiau pati svarbiausia charakteristikos reikšmė, jog ja vadovaujantis yra formuluojamos atskirų nusikalstamų veikų tyrimo metodikos, kurios savo ruožtu tarpusavyje skiriasi, priklausomai nuo nusikalstamos veikos.

2.2 Atskirų teroristinių nusikaltimų tyrimo ypatumai

2.2.1 Neteisėto orlaivių užgrobimo tyrimo taktika

Minėtoje 1970m. Konvencijoje dėl kovos su neteisėtu orlaivių pagrobimu[135] nustatyta, jog neteisėtas užgrobimas arba mėginimas neteisėtai užgrobti orlaivį laikomas tuo atveju, jeigu orlaivio skrydžio metu, panaudojama jėga, grasinimai ar bet kokia kita prievartos forma. Lietuvių mokslinėje literatūroje nebuvo analizuojama orlaivių pagrobimo tyrimo metodika, praktika, nebuvo teikiamos rekomendacijos šių nusikaltimų prevencijai, kadangi Lietuvoje su šia nusikalstama veika praktikoje nėra susiduriama. Paprasčiausiai orlaivio užgrobimu laikoma neteisėtas orlaivio paėmimas į savo valdžią. Dažniausiai pagrobėjai panaudodami jėgą ar grasinimus priverčia pilotus paklusti jų keliamiems reikalavimams.

Orlaivių pagrobimus dažniausiai vykto teroristinių grupuočių nariai. Tiriant šias nusikalstamas veikas, žinant, jog pagrobimą vykdo teroristai, iškarto galima atsižvelgi į pagrobėjų asmenybių charakteristiką. Reikia įvertinti, jog asmenys priklauso teroristinei grupuotei, yra labai pavojingi, stipriai motyvuoti nusikaltimo darymu, turintys konkrečius užsibrėžtus tikslus.

Teroristinės grupuotės ar pavieniai asmenys orlaivius gali grobti šiems pagrindiniams tikslams, pagrobti lėktuvą asmeniniams tikslams siekiant įgyti materialinės naudos ar išreikšti teroristinės grupuotės reikalavimams, pagrobti orlaivį įvykdant teroristinį išpuolį jį nukreipiant į kitus objektus ar orlaivį susprogdinant. Pagal šias kryptis turėtų būti toliau vykdomas šios nusikalstamos veikos tyrimas.

Pradėkime nagrinėti atvejį, kuomet orlaivis yra pagrobiamas asmeniniams nusikaltėlių tikslams. Šio tyrimo pradžioje labai svarbus laikas, kuomet yra gaunama informacija apie užgrobtą lėktuvą. Tyrimui kryptingai vykdyti, kvalifikuoti taip pat svarbu ar nusikalstama pradedama skrydžio metu ar ne. Kai informacija gaunama apie užgrobtą lėktuvą, kuomet jau yra atliekamas skrydis svarbu išsiaiškinti kiek yra pagrobėjų lėktuve. Dažniausiai asmeniniais tikslais lėktuvą užgrobia vienas arba du asmenys. Šioje situacijoje labiausiai tikėtina, jog asmuo užgrobęs lėktuvą turės tam tikrų sąlygų, kurias norėtų, jog įvykdytų valdžios institucijos arba orlaivio pilotai. Remiantis orlaivių pagrobimo įvykių praktika pasaulyje, dažniausios nusikaltėlio keliamos sąlygos yra maršruto pakeitimas ir reikalaujama atitinkama pinigų suma. Tokiose situacijose, siekiant labiau stabilizuoti susiklosčiusią padėtį, svarbiausią vaidmenį atlieka teisėsaugos institucijų derybininkai. Apie derybininkų ypatumus tiriant nusikalstamas veikas

[135] Konvencija dėl neteisėto orlaivio pagrobimo., *supra* note *36.*

analizuosiu sekančiame skyriuje. Šiuo atveju įvertinant orlaivyje esančių žmonių skaičių ir galimą sukeliamą žalą užgrobto orlaivio, tikslinga tenkinti visas galimas nusikaltėlio keliamas sąlygas. Dažniausiai šių nusikaltėlių motyvai būna pinigai. 1971 metais įvykusio lėktuvo užgrobimo atveju[136], teisėsaugos institucijų derybininkai tenkino pagrobėjo reikalavimus ir mainais už piniginę išpirką išlaisvino visus orlaivyje įkalintus įkaitus. Tai vienas iš sėkmingų derybos pavyzdžių, tačiau šis atvejis visuomenėje nuskambėjo ir tuo, jog pasibaigus deryboms, pagrobėjas privertė orlaivio įgulą vėl pakilti ir skrydžio metu pagrobėjas iššoko iš orlaivio parašiutu. Žmonių gyvybės yra neįkainojamos, todėl teisėsaugos institucijos tiriančios šiuos atvejus turi tinkamai įvertinti galimybes įvykdyti pagrobėjo reikalavimus su galimos žalos padariniais. Išanalizavus visų keleivių esančių orlaivyje duomenis, bei identifikavus pagrobėją, reikia išanalizuoti asmens kriminalinę istoriją, kokios asmens galimybės susprogdinti orlaivį, kokios yra asmens žinios apie orlaivius, sprogmenis, ar asmuo siejamas su teroristinėmis grupuotėmis, socialinį statusą, finansinę padėtį. Svarbiausia surinkti visą informaciją apie asmenį, kuri gali būti panaudojama derybų metu. Jeigu nustatoma, jos asmuo siejamas su teroristinėmis grupuotėmis, tikslinga manyti, jog jo pasiruošimas užgrobimui buvo atliktas kruopščiai, taip pat reikia atsižvelgti į tai, jog ketinimas susprogdinti orlaivį gali būti realus. Šiuo atveju reikia užtikrinti susijusių su įvykiu oro uostų saugumą, kuriuose planuoja leistis užgrobtasis orlaivis, užtikrinti teritorijos apsaugą, užtikrinti visų pagalbos tarnybų dalyvavimą. Derybų metu, turi būti pasiruošta įkaitų vadavimo operacijai. Viena garsiausių, įkaitų vadavimo operacijų įvyko 1976 metais[137], kuomet derybų metu, sutarus dėl ilgesnio laiko tarpo pagrobėjų reikalavimams įvykdyti, buvo suplanuota ir pasiruošta įkaitų išlaisvinimo operacijai. Tiek minėtos operacijos atveju, tiek visais kitais atvejais derybų metu tikslinga sutarti dėl kuo ilgesnio laiko tarpo reikalavimams įvykdyti. Teisėsaugos institucijos turėdamos daugiau laiko, gali surinkti kuo daugiau informacijos apie pagrobėjus, pasiruošti įkaitų vadavimo operacijoms, numatyti ir pasiruošti pagrobėjų atsitraukimo keliams. Jeigu nusikaltėlis yra vienas, reikia įvertinti galimybę orlaivio įgulai pasipriešinti ir sulaikyti patiems. JAV Vidaus saugumo departamento Transporto saugomo administracijos padalinys rengia savigynos mokymų programas[138] orlaivių pilotams bei įgulai. Programos tikslas išmokyti dalyvius kaip reikia nustatyti ir sulaikyti potencialius asmenis keliančius grėsmę skrydžio saugumui, bei išmokyti savigynos techninius įgūdžius.

[136] Grey, G. *Unmasking D.B. Cooper* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016-02-24]. <http://nymag.com/news/features/39593/>.
[137] David S., *Operation Thunderbolt: Flight 139 and the Raid on Entebbe Airport, the Most Audacious Hostage Rescue Mission in History.* Little Brown, 2015.
[138] *Transport Security administration training* [interaktyvus]. Virginia 2015 [žiūrėta 2016-02-18]. <https://www.tsa.gov/for-industry/training >.

Situacija sudėtingesnė, kuomet orlaivis skrydžio metu užgrobiamas teroristinės grupuotės. Pirmiausia teisėsaugos institucijos turi „užmegzti kontaktą“ su orlaivio įgula, ar pagrobėjais. Taip pat remiantis skrydžio keleivių duomenimis identifikuoti teroristus. Labiausiai tikėtina situacija, jog teroristinės grupuotės tikslas, užgrobus orlaivį, bus nukreipti orlaivį į tam tikrus strateginius objektus jų sunaikinimui. Šiuo atveju taip pat yra dedamos pastangos deryboms su pagrobėjais. Esant galimybei orlaivio užgrobimo atveju pilotai oro eismo kontrolės centrui turi perduoti radijo ryšiu specialųjį, tarptautinėje aviacijoje pripažintą „squawk 7500[139]“ kodą, kuris praneša apie užgrobtą orlaivį. Šio tyliojo kodo perdavimas eismo kontrolės centrui, suteikia galimybę pagrobėjams nesužinant pranešti apie orlaivio užgrobimą. Nusikalstamos veikos darymo metu, jeigu užgrobtasis orlaivis yra skrydyje, jį turi lydėti karinis orlaivis. Jeigu derybos neįmanomos arba ilgą laiką kitais būdais neįmanoma susisiekti su orlaivio įgula bei pilotais, karinėms oro pajėgoms gali būti duodamas įsakymas „numušti“ užgrobtą orlaivį. Karinių naikintuvų pilotai yra apmokomi tokiems atvejams tiek morališkai tiek techniškai. Sprendimas „numušti“ orlaivį gali būti priimamas tik esant kraštiniams atvejams, kuomet visos kitos priemonės siekiant nutraukti nusikalstamą veiką buvo panaudotos.

Šios nusikalstamos veikos prevencijai JAV bei kitose, šalyse plačiai naudojama specifinė kovai su terorizmu skirta programa. Kinijoje, Turkijoje, Singapūre, Japonijoje, Australijoje, ir JAV, po 2001 m. rusėjo 11 d. teroro atakos[140] JAV, buvo pradedama plačiau naudoti „Oro maršalų“ (ang. Air Marshal) programa[141]. Šios programos principas, jog skrydžių metu, kartu su skrydžio keleivis atsitiktinai gali skristi teisėsaugos institucijų pareigūnas. Dažniausiai šis pareigūnas paskiriamas konkrečiam skrydžiui remiantis pagal žvalgybos institucijų suteiktą informaciją. Pareigūnas skrydžio metu stengiasi neišsiskirti iš kitų skrydžio keleivių, apsirengęs kasdieniniais drabužiais. Šis asmuo yra itin gerai treniruotas šaudymo iš ginklų srityje, turintis puikius savigynos įgūdžius, turi žinių apie aviacijos metodus, sulaikymo techniką, gerai išmano teisę. Pareigūno tikslas[142] stebėti keleivius ir užtikrinti saugumą orlaivyje. Pareigūnas skrydžio metu gali naudoti šaunamąjį ginklą, sulaikyti asmenį keliantį grėsmę skrydžio saugumui. Taip pat nusikaltimo prevencijai didelę reikšmę turi skrydžio keleivių bei bagažo griežta patikra, pasitelkiant naujausias technologijas, didžiausią dėmesį sutelkiant į sprogstamųjų medžiagų bei šaunamųjų – nešaunamųjų ginklų aptikimui, bei žvalgybos institucijų informacijos analizei. Žvalgybos institucijų bendradarbiavimas suteikiant informaciją

[139] *Transponder Use* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-02-18] <https://www.ivao.aero/training/documentation/books/PP_ADC_Transponder.pdf >.
[140]The 9/11 terrorist attacks [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-02-24]. <http://www.bbc.co.uk/history/events/the_september_11th_terrorist_attacks>.
[141] *What is an air marshal* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-18]. <http://www.federallawenforcement.org/air-marshal/what-is-an-air-marshal/>.
[142] X. Zhang., *supra* note 10, p. 171-179.

apie potencialius grėsmę keliančius asmenis, keleivių patikros metu įpareigoja nuodugnesnius keleivio bei jo bagažo patikros veiksmus. Ne tik atitinkamos tarnybos turi pranešti aviacijos administracijai apie galimas grėsmes, bet tai gali padaryti ir skrydžio keleiviai pastebėję neįprastas situacijas, galinčias jų manymu turėti įtakos skrydžio saugumui. Šalių aviacijos administracinės institucijos turi užtikrinti skrydžių saugą. Šiam tikslui šalys naudoja ES Užsienio valstybių orlaivių saugos įvertinimo (SAFA, angl. Safety Assessment of Foreign Aircraft) programą[143], kurioje programoje dalyvaujančios valstybės turi atlikti trečiųjų šalių orlaivių patikrinimus perone ir įvertinti, ar orlaivio įgula, keleiviai, patys orlaiviai atitinka tarptautinius saugos reikalavimus.

Apibendrinant šiame skyriuje atliktus tyrimus, galima daryti išvadą, jog orlaivių užgrobimo veikų tyrimas yra panašus į įkaitų pagrobimų veikų tyrimus. Pagrindinis elementas tiriant orlaivių užgrobimus yra teisėsaugos institucijų derybos su teroristais, bei siekimas išvengti kuo mažesnių padarinių. Svarbiausi aspektai tiriant orlaivio pagrobimo atvejus yra skrydžio keleivių duomenų analizė bei patikra, nusikaltėlio identifikavimas, derybos su pagrobėjais, įvykio vietos apsauga, tragiškų padarinių išvengimas, įkaitų vadavimo taktika, pagrobėjų sulaikymas ir orlaivių užgrobimo prevencija.

2.2.2 Įkaitų paėmimo tyrimo metodika

Europos Konvencijoje dėl kovos su terorizmu yra nurodyta, jog nusikaltimai, apimantys vaikų grobimą, įkaitų paėmimą ar neteisėtą laisvės apribojimą yra laikomi su terorizmu susijusiais nusikaltimais. Remiantis LR BK 225 str. (žmogaus pagrobimas įkaitu) laikoma „*Tas, kas pagrobė ar laikė pagrobtą žmogų ir už paleidimą reikalavo iš tarptautinės viešosios organizacijos, valstybės ar jos institucijos atlikti bet kokį veiksmą ar susilaikyti nuo veiksmų, taip pat tas, kas grasino tuoj pat nužudysiąs ar sužalosiąs pagrobtą žmogų reikalaudamas sudaryti sąlygas išvengti sulaikymo*“. Žmogaus pagrobimas retai kada būna įvykdomas neapgalvotai. Dažniausiai, remiantis įvykdytų pagrobimų istorija, žmogaus ar grupės žmonių pagrobimas būna kruopščiai ir nuodugniai suplanuotas veiksmas. Išpirka – labiausiai paplitęs įkaitų grobimo motyvas. Asmenys yra grobiami dėl finansinės naudos. Pagrindinė pagrobėjų schema vykdant žmonių pagrobimus yra susirasti tinkamą auką, ją pagrobti ir paslėpti, o gavus išpirką auką paleisti, o patiems pabėgti. Kitu atveju gali susiklostyti tam tikra situacija,

[143] Komisijos 2012 m. kovo 7 d. ataskaita Europos parlamentui ir Tarybai COM(2012) 91 Europos sąjungos programa SAFA. [2012] COM(2012) 91, Briuselis.

kurios metu nusikaltėlis sprukdamas nuo teisėsaugos institucijų pareigūnų gali prisidengti pašaline auka, ją paimdamas įkaitu ir tokiais būdais pasprukti iš nusikaltimo vietos. Tokiais atvejais įkaitu tampama susiklosčius tam tikromis aplinkybėmis, kuomet asmuo atsiduria netinkamu laiku netinkamoje vietoje. Vadovaujantis šiomis dvejomis schemomis, bus atskleidžiama įkaitų paėmimo tyrimo metodika.

Įkaitų paėmimo nusikalstamų veikų tyrimą išskirčiau į tris pagrindinius etapus: informacijos rinkimas, derybos, įkaitų vadavimas. Pagrindinis aspektas tyrimo pradžioje, tai kokiu būdu yra gaunama minėta informacija. Jeigu apie įvykdytą pagrobimą pranešama mobiliuoju telefonu, reikia identifikuoti skambintojo numerį ir auką. Jeigu apie pagrobimą pranešama rašteliu ar laišku, šį dokumentą tikslinga apžiūrėti nustatyti individualiuosius požymius, atlikti kriminalistinę rašysenos ekspertizę. Identifikuojant numerį, teisėsaugos institucijoms tikslinga nedelsiant bendradarbiauti su mobiliojo ryšio operatoriais, ryšių reguliavimo tarnybomis siekiant nustatyti pateiktojo mobiliojo ryšio numerį. Lietuvos Respublikos teritorijoje yra labai didelis mobiliojo ryšių tinklų bazinių stočių tankis. Kuo didesnis bazinių stočių tankis, tuo tikslesnė vietos nustatymo galimybė. Populiariausias mobiliojo ryšio telefono nustatymo metodas yra Cell-ID[144]. Šis metodas yra paprasčiausias. Taikant šį metodą mobiliojo ryšio telefono vieta nustatoma pagal artimiausią bazinę stotį. Identifikavus numerį, neskaitant ar tai pavyko padaryti ar ne reikia identifikuoti auką. Dažniausiai gavus informaciją apie pagrobimą, pagrobėjai pasako kas yra įkaitas. Pareigūnams svarbu patikrinti ar tikrai pagrobėjų minėtas asmuo yra pagrobtas. Jeigu informacija pasitvirtino, tyrėjai turi analizuoti, kodėl pagrobėjai pasirinko būtent šį asmenį. Svarbu nustatyti ar asmuo tapo įkaitu atsitiktinai susiklosčius aplinkybėms, ar asmuo pagrobtas tikslingai planuojant nusikalstamą veiką. Tyrimo pradžioje reikia surinkti kuo daugiau informacijos apie nukentėjusįjį. Pagrobėjų potencialiam identifikavimui arba nustatant kitus asmenis suinteresuotus asmens pagrobimu tyrimui reikalinga informacija apie aukos šeimą, darbovietę, laisvalaikį, finansinę padėtį. Svarbu išsiaiškinti aukos santykius su draugais, giminėmis, bendradarbiais. Renkant tyrimui reikšmingą informaciją taip pat reikia atlikti apklausas aukos artimojoje aplinkoje (šeima, kaimynai, draugai, bendradarbiai). Tyrėjas vykdydamas apklausas turi tinkamai paruošti klausimus, kadangi apklausiant asmenis reikia sužinoti ar auka turėjo konfliktinių situacijų, koks šio asmens elgesys paskutiniu metu, kas jų manymu galėjo įvykdyti pagrobimą, kur paskutinį kartą matė auką, ar matė pagrobimo faktą ir t.t. Surinkus kuo daugiau pradinės informacijos, reikia siekti išsiaiškinti pirmą įvykio vietą, t.y., iš kur auka buvo pagrobta. Tai galima sužinoti, iš minėtų apklausų, kuomet kiti asmenys galimai matė patį pagrobimo

[144] Pauliukonis, V. Gis ir mobiliųjų technologijų integravimo lokalizuotųjų paslaugų sistemose ypatumai. *Geodezija ir kartografija.* 2004, *30:4, 117-122.*

veiksmą. Nustačius asmens pagrobimo vietą, pirmiausia reikia užtikrinti šios vietos apsaugą. Tinkama įvykio vietos apsauga neleis sunaikinti paliktų nusikaltimo pėdsakų. Įvykio vietos teritorijoje reikalinga apklausti asmenis mačiusius pagrobimo faktą, kadangi jie gali suteikti informacijos apie aukos elgesį prieš pagrobimą, pagrobimo laiką, nusikaltimo padarymo būdą, ar buvo naudojama jėga ar asmuo buvo įviliotas, kokia transporto priemonė buvo naudojama, ar matė įtartinų žmonių. Siekiant rasti įvykio vietoje pėdsakus, reikia mintyse stengtis atkurti nusikaltimo padarymo situaciją ir remiantis ja ieškoti įvykio vietoje pėdsakų. Jeigu auka buvo pagrobta gatvėje ir įsodinta į automobilį, reikia ieškoti transporto priemonės paliekamų pėdsakų (nurodančių judėjimo kryptį, stabdymo – greitėjimo požymius), jei aukos pagrobėjai laukė šalia namų grįžtančios, gali būt palikti laukiančiųjų pagrobėjų pėdsakai (cigarečių nuorūkos, maisto produktų pakuotės, kitos įvairios jų išmestos šiukšlės), taip pat svarbu tikrinti miesto viešų vietų, sankryžų, įstaigų teritorijų vaizdo stebėjimo kameras, pagal jas galima atrinkti pagrobėjų judėjimo maršrutus, kuriuos tuomet galima sulyginti su informacija gaunama iš Ryšių reguliavimo tarnybų. Pagal apklaustųjų suteiktą informaciją apie transporto priemonę, jos valstybinius registracijos numerius patikrinti duomenų bazėje siekiant nustatyti savininką. Nustačius savininką, nustatyti jo gyvenamąją vietą, išsiaiškinti jo lankytinas vietas. Tyrimo metu surinktą visą informaciją reikia sulyginti ir nuspręsti kur gali būti laikomas įkaitas.

Antrajame etape svarbų vaidmenį atlieka derybininkai, kurie jau turi surinkę informacijos apie pagrobėjus, auką. Derybų teritorija turi būti apsaugota nuo pašalinių asmenų. Derybose su teroristais, dažniausiai yra taikomi bendri, universalūs derybų principai. Teroristai derybose dažniausiai pateikia specifines problemas dėl savo rasės, religijos, fanatizmo. Reikia žinoti, jog teroristų ištvermė įkaitų pagrobimo situacijoje yra daug didesnė negu kriminalinių nusikaltėlių. Turi būti daroma prielaida[145], jog teroristai yra žinantys derybų strategijas, technikas, principus, kadangi labai tikėtina, jog teroristai daug domisi teisėsaugos institucijų veikla. Šie asmenys ilgą laiką kruopščiai planuoja nusikalstamą veiką, ar atsakomąsias priemones pareigūnams. Neturėtų būti daroma prielaida, jog visi teroristai yra pasiruošę mirti už savo veiksmus, kadangi šie asmenys turi įgimtą instinktą išgyventi. Derybininkas privalo įvertinti situaciją ir derėtis vis tiek, suprasti teroristų motyvaciją, derėtis tik dėl konkrečių nuolaidų, bet ne už visumą, siūlyti alternatyvas, būti nuoširdus. Labai svarbu derybininkui suvaldyti derybas, kontroliuoti situaciją. Derybininkas derėdamasis su teroristais taip pat turi rinkti žvalgybinę informaciją, kuri gali būti reikalinga įkaitų vadavimo operacijai vykdyti.

[145] Arthur A. Slatkin, *Communication in Crisis and Hostage Negotiations: Practical Communicaton Techniques, Stratagems, and Strategies for Law Enforcement, Corrections and Emergency Service Personnel in Managing Critical Incidents*. Charles C Thomas Publisher, 2010, p. 82.

Trečiame etape vyksta įkaitų vadavimo bei pagrobėjų sulaikymo operacija. Kol vyksta derybos, visuomet turi būti rengiamasi įkaitų vadavimo operacijai[146]. Pareigūnai turi analizuoti gaunamą informaciją iš derybininko apie teroristo elgesį, pagrobėjų skaičių, įkaitų būklę. Taip pat pareigūnai turi išanalizuoti derybų teritoriją supančią aplinką, galimus teroristų atsitraukimo planus, aplinkos vietovės ypatumus, pastato kuriame laikomi įkaitai struktūrą. Visa ši informacija reikalinga pasirenkant įkaitų vadavimo operacijai reikalingą taktiką. Įkaitų vadavimo tarnybos pavyzdžiui „ARAS“[147], „FBI HRT[148]“, „SWAT[149]“, atlikdamos vadavimo operaciją, dažniausiai naudojasi operacijos netikėtumo faktoriumi, kuriuo stengiasi teroristus užklupti netikėtai, nepasiruošusius, juos suklaidinant ir pan. Vadavimo taktika pasirenkama pagal įkaitų laikymo aplinką t.y., atsižvelgiama ar įkaitai yra laikomi pastate, atviroje vietovėje, transporto priemonėje. Pagal tai sprendžiama kokios bus naudojamos papildomos priemonės įkaitų vadavimo operacijai pvz., specialūs robotai, malūnsparniai, sprogmenys ir kt. Atliekant vadavimo operaciją, reikia tinkamai pasirinkti šaunamųjų ginklų rūšį, pagal kiekvieną individualią operaciją. Pareigūnai turi išmanyti balistines kulkų savybes, kadangi pvz. Sidnėjuje 2014 m. vykusios įkaitų dramos metu, taktinių operacijų padaliniui šturmuojant kavinę, kurioje vienas „islamo valstybės“ teroristas įkaitais laikė aštuoniolika įkaitų, žuvo pagrobėjas, pareigūnas bei įkaitas. Įkaitas žuvo susišaudymo metu, kulkai rikošetavus[150] ir mirtinai jį sužeidus. Visuomenėje po šios teroro atakos buvo diskutuojama, kokie turėtų būti naudojami ginklai bei šaudmenys šturmo metu, kadangi minėtu konkrečiu atveju pareigūnai naudojo šaunamąjį ginklą M4A1[151] su 5,56x45mm šaudmenimis. Šturmą[152] atliekantys pareigūnai, turi tinkamai gebėti naudoti ginklus, sprogmenis ir kitas priemones, pasiekti įkaitų sulaikymo vietas, įveikti technines kliūtis, neutralizuoti sprogmenis[153]. Atlikus įkaitų vadavimo operacija, reikia suteikti pagalbą išlaisvintiems įkaitams ir kitiems sužeistiesiems. Jeigu pagrobėjai sugebėjo pabėgti iš įvykio vietos, būtina organizuoti nusikaltėlių paiešką „karštais pėdsakais“. Rekomenduojama įvykio vietą patikrinti dėl sprogmenų, tuomet pradėti įvykio vietos tyrimą. Įvykio vietą fiksuoti, tyrimui reikšmingiems objektams atlikti kriminalistines ekspertizes.

---

[146] COL Robert B. Lim. *Surgery During Natural Disasters, Combat, Terrorist Attacks, and Crisis Situations*. Springer, 2015, p.68.

[147] Antiteroristinė operacijų rinktinė - specializuota policijos įstaiga Lietuvoje, organizuojanti ir atliekanti specialiąsias antiteroristines ir įkaitų išlaisvinimo operacijas.

[148] Federal Bureau of Investigation Hostages Rescue Team – tai kovos su terorizmu bei įkaitų vadavimo padalinys JAV, kuris pagrind**e** apmokytas išlaisvinti įkaitus, dažniausiai prieš teroristus ir nusikaltėlius.

[149] Special Weapons and Tactics – tai specialios paskirties policijos padalinys JAV, kuris naudoja specializuotą arba karinę įrangą kovoje su riaušėmis, teroristais, įkaitų vadavimo bei didelio pavojaus situacijose.

[150] Rikošėtas [pranc. ricochet < ricocher — atšokti nuo ko nors], dažniausiai lekiančios kulkos, sviedinio, skeveldros atšokimas nuo kliūties paviršiaus. Tarptautinių žodžių žodynas.

[151] M4A1 - karabinas yra pilnai automatinis šaunamasis ginklas skirtas specialiosioms operacijoms vykdyti.

[152] Šturmas – 1) lemiamas puolimo etapas; veržliu smūgiu stengiamasi užimti įtvirtintą priešo poziciją arba atsparos punktą; 2) ryžtingi, skubūs veiksmai kam nors pasiekti. *Tarptautinių žodžių žodynas.*

[153] Piekarski M. Factors in Hostage Situations. *Journal of Science of the military academy of land forces. 2015,* Vol.47 Nr. 1 (175).

Tarptautinis bendradarbiavimas įkaitų vadavimo operacijose pasireiškia dažniausiai rengiant bendras specializuotų policijos įstaigų pratybas ar antiteroristines operacijas. Europos sąjungoje veikia ATLAS tinklas. Tai tarptautinė organizacija, apimanti ES ir Šengeno valstybių narių antiteroristinius padalinius[154]. ATLAS tinklas, gali siųsti savo narių pajėgas į kitas valstybes, kuomet valstybę narę ištikus teroristinei atakai, valstybė savo pajėgumais negalėtų su tuo susidoroti[155], padeda šalims keistis informacija apie naujausias technologijas, ekipuotę, taktinius sprendimus, taip pat ATLAS tinklas inicijuoja ir organizuoja antiteroristines pratybas Europos sąjungoje. Šiose pratybose dalyvauja antiteroristiniai padaliniai iš ATLAS tinklo. 2015 m. rugpjūčio 26–28 d. Lietuvos policijos antiteroristinių operacijų rinktinės „Aras“ pareigūnai dalyvavo ATLAS pratybose Latvijoje, kuriose pareigūnai treniravosi likviduoti teroristinį aktą, kuomet buvo užgrobtas keleivius gabenantis tarptautinis keltas. Taip pat Lietuvos policijos antiteroristinių operacijų rinktinė „Aras“ 2010 m. dalyvavo bendrose pratybose su Lietuvos bei Baltarusijos Respublikos valstybės sienos apsaugos pareigūnais įkaitų vadavimo operacijoje Medininkų – Kamennyj Log punkte. Tokios pratybos padeda stiprinti abiejų šalių pareigūnų, bei antiteroristinių padalinių įgūdžius ir bendradarbiavimą tarpusavyje, jeigu tokia grėsmė ištiktų pasienio punkte[156].

Tokio pobūdžio nusikalstamos veikos kriminalistinis tyrimas dažniausiai prasideda jau pasibaigus nusikalstamai veikai (išlaisvinus įkaitus), kadangi tuomet atliekamos pagrindinės ekspertizės, įvykio vietos tyrimas, apklausos. Nusikalstamos veikos darymo metu teisėsaugos institucijų dėmesys yra nukreiptas į nusikalstamos veikos nutraukimą, įkaitų išgelbėjimą bei pagrobėjų sulaikymą.

2.2.3 Teroristinių išpuolių panaudojus sprogstamąsias medžiagas tyrimo taktika ir metodika

Teroristinių grupuočių padaromos nusikalstamos veikos, kuomet naudojamos sprogstamosios medžiagos yra labai pavojingos bei sukelia tragiškus padarinius. Tarptautinėje konvencijoje dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais[157] apibrėžta, jog jeigu asmuo laikomas padaręs nusikalstamą veiką jeigu neteisėtai ir sąmoningai padeda sprogmenį ar kitą

[154] *Atlas platform* [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-20]. <http://www.antyterroryzm.gov.pl/eng/anti-terrorism/foreign-cooperation/atlas-platform/686,ATLAS-platform.html?search=919929041>.
[155] Tarybos 2008 m. birželio 23 d. sprendimas 2008/617/TVR dėl Europos Sąjungos valstybių narių specialiųjų intervencijos padalinių bendradarbiavimo krizinėse situacijose gerinimo. [2008] L210/73.
[156] *Pasienio su Baltarusija punkte vyko įkaitų išlaisvinimo operacija* [interaktyvus]. 2010-10-21 [žiūrėta 2016-02-20]. <http://www.pasienis.lt/popup2.php?m_news_id=3802&tmpl_name=m_news_print_form> .
[157] Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais., *supra note* 33.

mirtiną įtaisą į viešą vietą, strateginės valstybinius objektus, viešąjį transportą, bei nustato sprogmens mechanizmą arba jį susprogdina. Dėl itin didelio pavojingumo tokio pobūdžio nusikalstamas veikas reikia tirti itin kruopščiai, pasitelkiant įvairių sričių specialistus. Sprogmenys praktikoje dažniausiai skirstomi į stiprius ir silpnus sprogmenis priklausomai nuo jų sudedamosios dalies[158]. Tiriant tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, labai svarbu išmanyti, sprogstamųjų įtaisų rūšis, juose naudojamas sprogstamąsias medžiagas, sprogimo mechanizmą, sprogimo padarinius. Visa ši informacija padeda įvykio vietose suprasti, kokių ir kaip ieškoti sprogimo pėdsakų. Kiek sudėtingas sprogstamasis įtaisas priklauso nuo teroristo individualumo arba nuo teroristinės organizacijos, kurios gamina šiuos savadarbius sprogstamuosius įtaisus, kaip pavyzdžiui „vamzdiniai sprogmenys“ (angl. Pipe Bombs). Šio tipo sprogmenys yra nesudėtingi, tačiau kartu ir labai klastingi, su specialiais spąstais, apsaugančiais nuo sprogmens neutralizavimo. Tokiu būdu yra sukeliama didelė grėsmė išminuotojui. Paprastai sprogmenys gali būti detonuojami įvairiais būdais, tai priklauso nuo sprogmenų gamintojo įgūdžių. Sprogmenys su laikmačiu, turi privalumą, jog gali būti detonuojamos nuo poros valandų iki savaitės, todėl sprogdintojas gali būti toli įvykus sprogimui, tačiau tokio tipo sprogmenų trūkumas esant maksimaliam detonavimo laiko momentui tas, jog jos gali nesuveikti. Nuotoliniu būdu detonuojant sprogmenis, sprogdintojas turi būti netoli sprogmens, tačiau sprogdinimo momentas yra tikslus. Pavyzdžiui 2013 metais Bostone (JAV) vykstant bėgimo maratonui buvo įvykdyti du teroristiniai sprogdinimai[159]. Šio teroristinio išpuolio tyrimo metu nustatyta, jog abu sprogmenys buvo nedideli, neatitinkantys C4[160] ar kitų galingų sprogmenų, detonuoti nuotoliniu būdu panaudojant mobiliuosius telefonus. Dažniausiai sprogmenį, detonuojamą mobiliuoju telefonu sudaro: sprogstamoji medžiaga, baterija, saugiklis, laidai, tiristorius ir mobilusis telefonas. Sprogmens detonavimas įvyksta paskambinant į mobilųjį telefoną, esantį sprogstamajame įtaise, tuomet įvyksta įtampos susijungimas (nuo telefono vibracijos, garsiakalbio) ir to pasekoje įvyksta sprogimas. Teisėsaugos institucijoms susekti sprogdintojus pavyksta pagal taip kaip sprogdintojai parengia saugiklį ir kokias medžiagas naudoja sprogmens gaminimui. Įvykio vietoje tiriant sprogimą naudojant tokio pobūdžio sprogmenį, galima rasti ir popieriaus gabalėlių ir laidų, tačiau jeigu randamas tiristorius, galima iškarto manyti, jog sprogmeniui detonuoti buvo naudojamas elektrinis signalas, pavyzdžiui panaudojant mobilųjį telefoną. Teroristai taip pat naudoja paprastesnius sprogmenis, kuriuos gaminant yra panaudojami namų apyvokos daiktai tokie kaip, baterijos trąšos, dujų balionai arba

[158] Beveridge, A. *Forensic Investigation of Explosions*. CRC Press, 2011, p. 2.
[159] Greenemeier, *A. Aftermath of Boston Marathon Bombing: How Do Terrorists Use Improvised Explosive Devices?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-02-25]. <http://www.scientificamerican.com/article/boston-marathon-bomb-attack>.
[160] C4 – „Composition 4" trumpinys. Plastikinis sprogmuo, sudarytas iš heksogeno (RDX) ir plastifikatoriaus.

„semteksas“[161]. Teroristai mažus sprogmenis naudoja individualiems taikiniams pvz., politikams dažniausiai įmontuojant juos aukų automobiliuose. Didesni sprogmenys yra naudojami dideliems aukų padariniams pasiekti. Tokie sprogmenys būna įmontuojami dideliuose, dažniausiai vogtuose automobiliuose. Kai kurios teroristinės grupuotės, tokius užminuotus automobilius nuvairuoja į konkrečią žmonių minią ar link strateginių objektų. Teroristai taip pat dažnai vykdydami teroristinius sprogdinimus naudoja cheminius sprogmenis, kurie dažniausiai gaminami panaudojant pentaeritritolį (PETN). Ši cheminė medžiaga chemine sudėtimi panaši į „semteksą“, yra itin sprogi, bei šios medžiagos įvykdyti sprogimui reikia labai nedidelio kiekio. Teroristai, patekę į Europos Sąjungos šalis, ruošiantis teroristiniam sprogdinimui, stengiasi gaminti sprogmenis iš lengvai jiems prieinamų medžiagų, kurias paprastai galima įsigyti parduotuvėse, vaistinėse, pirmo pagalbos krautuvėlėse. Labai dažnai teroristai renkasi acetono peroksido (TATP) pagrindu gaminamus sprogmenis[162]. Tai tokio pobūdžio sprogmenys, kurie savo sudėtyje neturi azoto, todėl šie sprogmenys yra neaptinkami detektorių, skirtų aptikti azoto sprogmenis. Teroristai acetono peroksido pagrindu pagamintus sprogmenis naudojo ir per 2015 metų teroristines atakas Paryžiuje[163]. Kitas vienas svarbiausių teroristų naudojamų metodų atliekant sprogdinimus teroristas mirtininkas dėvintis liemenę su sprogmenimis. Dažniausiai šiam metodui atlikti yra pasitelkiamos teroristės moterys. Mirtininko liemenę/diržą, dažniausiai sudaro savadarbiai sprogstamieji įtaisai su rankiniu detonatoriumi. Neretai į šiuos sprogstamuosius įtaisus yra papildomai naudojami aštrūs viniai, šratai, kiti aštrūs ir birūs daiktai, tam kad sprogimo metu šiuos sprogimo banga išsviestų aplink, sužalojant kuo didesnį skaičių žmonių. Šiuos sprogmenis gali sudaryti įvairios sprogstamosios medžiagos.

Teroristų įvykdyti sprogimai, dažniausiai būna nukreipti į civilius žmones, politikos lyderius arba į strateginės reikšmės objektus ir sukelia labai sunkius padarinius. Pažeidžiant strateginę arba svarbią reikšmę nacionaliniam saugumui turinčius objektus, nusikalstamos veikos padariniai gali būti nepataisomi. Tokie objektai kaip branduolinės (atominės) elektrinės, hidroelektrinės, dujų terminalai turi būti ypatingai saugomi nuo bet kokių kėsinimusi padaryti žalą šiems objektams. Turi būti kruopščiai saugoma objektų teritorija, patekimas į teritoriją, atidžiai tikrinami šių objektų darbuotojai bei patys apsaugos darbuotojai. Taip pat didelis dėmesys turi būti skiriamas ir svarbių asmenų apsaugai, valstybių vadovams, politikams. Todėl prieš pradedant tirti nusikalstamą veiką, reikia laiku iškelti sprogimo versiją, kadangi tai leidžia kryptingai tirti įvykį ir vykdyti kaltųjų paiešką. Pavyzdžiui, įvykus sprogimui

[161] SEMTEX- komercinė sprogstamoji medžiaga, kurios pagrindinė dalis yra heksogenas arba PETN.
[162] TATP – Acetono peroksidas (triacetone triperoxide), jautri aplinkai bei labai sprogi medžiaga.
[163] Brown, S. R. *Paris suicide bombers used TATP, a powerful, homemade explosive: officialsi* [nteraktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-02-26]. <http://www.nydailynews.com/news/world/paris-suicide-bombers-tatp-homemade-explosive-article-1.2435082>.

branduolinėje (atominėje) elektrinėje, galbūt tai reikštų atitinkamą gedimą, kuris lėmė sprogimą, tačiau tokios paskirties objektų įrenginių būklė yra nuolat stebima, jog atitiktų tam tikrus reikalavimus. Tačiau, reikia neatmesti galimos versijos, jog tam tikruose objektuose, sprogimas buvo atliktas dėl tam tikrų asmenų tyčinių veiksmų. Todėl atsižvelgiant į tai, reikia itin kruopščiai tirti įvykio vietą, jog vienos ar kitos versijos būtų arba patvirtinamos arba paneigiamos. Tiriant tokio pobūdžio nusikalstamą veiką, visų pirmiausia atvykus į įvykio vietą reikia suteikti medicininę pagalbą nukentėjusiems. Teroristai vykdydami sprogdinimus, visuomet stengiasi sužeisti kuo daugiau žmonių, todėl tokiose įvykio vietose aukų skaičius gali būti netgi labai didelis. Taip pat gali būti sutrikdytas elektros, vandens tiekimas, pavojingų cheminių medžiagų išsiliejimas, pažeistos objektų konstrukcinės savybės, kuo keliančios grėsmę žmonių gyvybei ir sveikatai. Todėl pirmiausia įvykus sprogimui, net ir nežinant ar buvo įvykdytas teroristinis išpuolis, svarbiausia suteiki medicininę pagalbą. Įvykio padarinių likvidavimui, prireikus turi būti naudojamos visos pagalbos tarnybos, tiek priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba, tiek gamtos apsaugos, tiek krašto apsaugos pajėgos.

Suteikus pagalbą nukentėjusiems, reikalinga įvykio vietos ir jos teritorijos žmonių evakuacija. Jeigu buvo įvykdytas sprogimas, tikėtina, jog gali būti nesprogusių sprogmenų arba sprogmenų su uždelsto veikimo principu. Tuo teroristai gali pasinaudoti didesniems padariniams sukelti, naudojant vėliau suveikiantį antrą sprogmenį, kuris dažniausiai skirtas į įvykio vietą atvykusiems pareigūnams sužaloti. Labai svarbu įsitikinti, jog įvykio vieta yra saugi ir joje gali dirbti pareigūnai. Patikrinti tam tikrą teritoriją dėl sprogmenų gali tiek specialiosios tarnybos, dirbančios su sprogmenų aptikimu ir neutralizavimu, tiek policijos kinologai. Evakavus įvykio vietos teritoriją, reikia užtikrinti, jog į įvykio vietą nepatektų pašaliniai asmenys, todėl įvykio vietą būtina apsaugoti. Nusikaltimo vietos perimetro nustatymas yra labai svarbus veiksmas tyrimo pradžioje. Pašaliniai asmenys, net ir nenorėdami gali sunaikinti įvykio vietoje esančius nusikaltimui išaiškinti reikalingus pėdsakus. Sprogimo sukeltas gaisras, vandens nutekėjimas gali sunaikinti sprogimo pėdsakus, tad svarbu surasti ir apsaugoti pėdsakus nuo išorinių veiksnių. Cheminės medžiagos yra labai jautrios ir linkusios reaguoti su kitomis medžiagomis, tad kuo greičiau bus aptikti ir apsaugoti įvykio vietoje pėdsakai, tuo naudingesnę ir tikslesnę informaciją iš šių pėdsakų bus galima gauti.

Visada reikia stengtis greitai nustatyti įvykį mačiusius asmenis, kurie galėtų suteikti tyrimui reikšmingos informacijos. Įvykus teroristiniam išpuoliui, įvykio teritorijoje buvę žmonės išsigąsta ir besirūpindami savo saugumu bėga į saugias vietas. Greitas šių asmenų nustatymas ir jų apklausimas, gali padėti ieškoti už teroristinį išpuolį atsakingų asmenų. Taip pat,

šių žmonių suteikta informacija apie dūmų spalvą ar sprogimo garsą[164], gali būti naudinga sprendžiant kokios rūšies sprogmenys galėjo būti panaudoti darant nusikaltimą. Dažniausiai didelio masto teroro išpuolyje, būna ir daug įvykį mačiusių asmenų, todėl reikia stengtis kiek įmanoma daugiau jų identifikuoti, palikti jiems tyrėjų kontaktinius duomenis, kadangi kuo daugiau informacijos bus surinkta iš šių asmenų apie įvykį, tuo bus lengviau tyrėjams atkurti nusikaltimo situaciją. Taip pat, svarbu atkreipti dėmesį ir pirmuosius pareigūnus, gelbėtojus atvykusius į įvykio vietą. Kadangi jie pirmieji kontaktavo su nukentėjusiais po įvykusio sprogimo, gelbėtojai ar kiti pareigūnai gali padėti identifikuoti nukentėjusius, bei taip pat papasakoti svarbių detalių reikalingų tiriant įvykio vietą pvz., apie pakeistas objektų buvimo vietas.

Sprogimai įvykio vietoje dažnai palieka tam tikrus pėdsakus, kurių dėka galima sužinoti apie įvykio pobūdį, panaudotas sprogstamąsias medžiagas. Keliant versiją, jog įvykis įvyko dėl sprogimo, kurį lėmė teroristų veiksmai, reikia tiksliai žinoti, kokių pėdsakų, kokiu būdu ieškoti įvykio vietoje. Sprogimo sukeliama banga sklinda nuo centro į periferiją, todėl sprogimo centre lieka daugiausia sprogimo pėdsakų ir smarkiausiai nukenčia objektai esantys sprogimo centre. Kuo toliau nuo sprogimo centro, tuo žala objektams yra padaroma mažesnė. Nusikaltimo vietos tyrimo ribos tiriant teroristinius sprogdinimus dažniausiai apibrėžiamos ties sprogmens padėjimo vieta (sprogimo centras) ir aplink sprogimo centrą esančia teritorija. Taip pat tiriant nusikaltimo vietą, jos tyrimo dalimi turi būti ir automobiliai ar žmonės, kurie įvykstant sprogimui, keliavo per įvykio vietos teritoriją[165]. Visa nusikaltimo vieta privalo būti apsaugota. Įvykio vietos apsauga labiausiai turi pasirūpinti policijos pareigūnai, kurie pirmieji atvyko į įvykio vietą. Dažnai įvykio vietai yra pakenkiama, kuomet yra atliekamos žmonių gelbėjimo bei evakuacijos operacijos, gesinami gaisro židiniai, ieškoma kitų sprogmenų, kadangi nusikaltimo pėdsakai yra perkeliami iš vienos vietos į kitą, pažeidžiami kitomis medžiagomis. Nepaisant to, įvykio vieta vis tiek turi būti tinkamai apsaugota ir tiriama.

Įvykio vietą būtina nufilmuoti, nufotografuoti prieš atliekant kitus veiksmus. Kadangi, nufilmavus, nufotografavus įvykio vietą, vaizdai lieka techninių priemonių atmintyje, todėl jie gali būti peržiūrimi ir analizuojami vėliau. Todėl visuomet bet kokio pobūdžio nusikaltimo vietoje, reikia apžiūrėti įvykio vietą bendrai visą ir tik po to apžiūrėti konkrečias nusikaltimo vietos detales. Kadangi sprogimo banga sklinda iš centro į periferiją, tikslinga pasirinkti netik ekscentrinį[166] objektyvų įvykio vietos apžiūros metodą, kuomet nusikalstamos

[164] Paul R. *Laska Bombs, IEDs, and Explosives: Identification, Investigation, and Disposal Techniques*. CRC Press, 2015, p. 47.
[165] William. E. Dyson., s*upra* note 7, p. 235.
[166] Juškevičiūtė J. et al. Kriminalistika. *supra* note 101, p.67.

veikos pėdsakų ir kitų materialių objektų ieškoma nuo sprogimo centro spiralės būdu į šalis, bet ir taikyti tarpusavyje įvairius apžiūros metodus. Specialistai dirbantys įvykio vietoje turi dėvėti specifinę aprangą, siekiant nepalikti savų pėdsakų, bei stengtis kuo mažiau pakeisti įvykio vietą.

Įvykio vietos tyrimas turi būti atliekamas tuomet, kai panaudojant ekspertinius metodus ir priemones reikia operatyviai ištirti objektus su juos supančia aplinka. Tokiu būdu yra greitai gaunama informacija apie nusikaltimo aplinkybes bei nusikaltėlį[167].

Nusikaltimo vietoje sprogimo centrą gali padėti nustatyti ir specialiosios techninės priemonės. Jeigu po sprogimo praėjus 15 – 30 minučių, nusikaltimo vietos apžiūroje turi būti naudojamos termo (Infraraudonųjų spindulių) kameros[168]. Sprogimo centre esantys objektai, gali būti apdegę, aprūkę, ar kitaip pažeisti. Todėl reikia manyti, kad ant šių objektų gali būti likę sprogstamųjų medžiagų pėdsakų. Tiriant įvykio vietą reikia surinkti visas sprogimo nuolaužas, skeveldras, laidų likučius, jungiklius, mikroschemas, dėžių liekanas, laikrodžių bei diržų-liemenių fragmentus, kadangi šie objektai gali būti sudedamosios sprogstamųjų įtaisų dalys[169]. Taip pat sprogimo vietos centre būtina paimti grunto mėginius[170] bei juos sulyginti su toliau nuo įvykio vietos esančiais grunto mėginiais. Įvykio vietoje po sprogimo gali būti itin daug nuolaužų, smulkių objektų, tačiau reikalinga surinkti juos visus, net ir manant, kad kai kurie materialieji objektai nėra susiję su sprogimu.

Teisėsaugos institucijoms didinant saugumą viešose vietose, prekybos centruose ir jų teritorijose, bei kituose saugomuose pastatuose yra įrengiamos vaizdo stebėjimo kameros. Šios kameros vaizdo įrašą dažniausiai išsaugo kitoje vietoje esančiame kietajame diske, tad įvykio metu, nors ir nukentėjus pačiai vaizdo stebėjimo kamerai, vaizdo įrašą dar galima atkurti. Vaizdo stebėjimo įrašas dažniausiai įrašomas nuolat ir automatiškai. Atsižvelgiant į tai, įvykus nusikaltimui, pareigūnai apžiūrint įvykio vietą turi sužinoti, ar šioje teritorijoje yra įrengtos vaizdo stebėjimo kameros. Jų dėka, gali būti užfiksuotas sprogimo momentas arba žmonių elgesys iki sprogimo. Tai labai vertinga informacija atkuriant nusikaltimo situaciją, nustatinėjant įvykį mačiusius asmenis bei teroristus ir kitą reikšmingą informaciją. Dauguma žmonių nešiojasi su savimi mažas vaizdo filmavimo kameras ar fotoaparatus, mobiliuosius telefonus su integruotomis foto/video funkcijomis. Socialinių tinklų įtaka internete, skatina žmones daug filmuoti, fotografuoti. Šiuose įrenginiuose tyrėjams gali būti taip pat daug reikšmingos informacijos, jeigu asmuo filmavo ar fotografavo nusikaltimo vietos aplinką dar iki įvykstančio

[167] Malevski H., Įvykio vietos tyrimo instituto raida: atsiradimo prielaidos, įgyvendinimo problemos ir tobulinimo perspektyvos. *Jurisprudencija*. 2006. 1 (79); 65-71.
[168] *Tracer: Portable, Compact, Forensic laser system* [interaktyvus]. USA 2008, [žiūrėta 2016-02-25]. <https://www.coherent.com/downloads/TracER_brochureRevA.pdf>.
[169] James T. Thurman. *PracticalBomb Scene Investigation Second Edition*. 2011, p. 117.
[170] Kurapka, V. E. et.al. *Kriminalistika: teorija ir technika*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2012, p.494.

sprogimo. Šiuose įrašuose gali būti užfiksuotos įtartinos transporto priemonės, nenatūralus galimų teroristų elgesys, tam tikri objektai buvę nusikaltimo vietoje.

Visus paimtus materialiuosius objektus, ant kurių yra išlikę nusikaltimo pėdsakai, tikslinga individualiai ištirti paskiriant šiems ekspertizes, kurių metu siekiama nustatyti sprogstamųjų medžiagų rūšį, identifikuoti pirštų antspaudus, kraujo mėginius policijos duomenų bazėse. Svarbu pasirinkti tinkamą objektų tyrimus atliekantį subjektą, kuris galėtų atlikti sprogstamųjų medžiagų ir sprogimo pėdsakų tyrimus ir ekspertizes, techninius sprogimo aplinkybių tyrimus ir ekspertizes, trasologinius, DNR tyrimus ir kt.

Nusikaltimo vieta yra ypatingai reikšminga tiriant su terorizmu susijusius sprogdinimus, kadangi nusikaltimo vietoje rasti palikti įvykio pėdsakai, leidžia atkurti nusikaltimo situaciją, surasti įtariamuosius bei įrodyti jų kaltę teisme. Įrodymų surinkimas baudžiamajame procese yra svarbus įrodinėjant asmens kaltę už nusikalstamą veiką. Teroristinių sprogdinimų įvykio vietos tyrimas neturėtų būti atidedamas, kadangi turi būti siekiama kuo greičiau užfiksuoti rastus pėdsakus, juos individualiai ištirti kol jų nepaveikė išoriniai veiksmai.

Apibendrinant sprogimo įvykio vietos tyrimą, galime išskirti pagrindines tyrimo užduotis, siekiant išsamiai ištirti įvykio vietą:

- Nukentėjusiųjų gelbėjimo operacija (medicininės pagalbos suteikimas, žmonių evakuacija)
- Įvykio vietos apsauga (perimetro nustatymas, nesprogusių sprogmenų paieška, patekimo į įvykio vietą kontrolė, materialių objektų apsauga nuo išorinio poveikio)
- Įvykį mačiusių asmenų nustatymas, apklausa
- Versijų iškėlimas (mirtininko susisprogdinimas panaudojus sprogmenų diržą, automobilio susprogdinimas, sprogmens nuotolinis detonavimas)
- Įvykio vietos tyrimas (Sprogimo centro nustatymas, objektyvaus apžiūros metodo pasirinkimas, koncentruotas dėmesys į pakitusius materialiuosius objektus, nuolaužų – skeveldrų bei grunto mėginių paėmimas, vaizdo stebėjimų kamerų padarytų įrašų analizė)
- Ekspertizės (Ekspertizės subjekto pasirinkimas, tyrimo objektų pateikimas, klausimų formulavimas, rezultatų vertinimas)

- Surinktų duomenų analizė, paieška duomenų bazėse.

Tiriant teroristinius nusikaltimus, kuomet panaudojamos sprogstamosios medžiagos, svarbu kaupti tyrimo medžiagą apie sprogdinimams panaudojamas sprogstamąsias medžiagas, sprogstamųjų įtaisų pagaminimo metodus, sprogdinimams pasirinktą taktiką. Reikia nuolat rinkti informaciją bei ja dalintis su kitomis institucijomis apie teroristų naudojamas sprogstamąsias medžiagas, jų maskavimo ypatumus. Analizuojant bei nuolat atnaujinant šią informaciją, galima užkirsti kelią naujiems teroro išpuoliams aptinkant sprogmenis, ar palengvinant tyrėjų darbą tiriant su sprogmenimis susijusius nusikaltimus. Sėkmingas įvykio vietos tyrimas reikalauja absoliutaus pareigūnų dėmesio bei užsispyrimo siekiant surasti sprogmens fragmentus šio pobūdžio nusikalstamose veikose. Taip pat svarbu sutelkti dėmesį į įvykio vietos tyrimo reikšmę[171], kadangi šiuo būdu yra efektyviai panaudojamos kriminalistikos galimybės, bei suprasti, jog įvykio vietos tyrimu negalima pakeisti įvykio vietos apžiūros.

2.2.4 Kibernetinio terorizmo tyrimo ypatumai

Kiekvienais metais galime pastebėti, jog naujosios technologijos, mūsų kasdieniniame gyvenime užima vis didesnį vaidmenį. Išmanieji telefonai, internetas, išmanieji nešiojamieji kompiuteriai yra naudojami įvairiems buitiniams veiksmais atlikti kaip, elektroninės bankininkystės operacijoms, įvairių paslaugų apmokėjimui, buitinių prietaisų valdymui, automobilių valdymui, būsto valdymo sistemoms ir t.t. Žmonių darbą keičia automatizuotos sistemos, robotai, informacija yra perkeliama į elektroninę erdvę, todėl viskas tarpusavyje yra susiję įvairiais kompiuteriniais tinklais. Tačiau ne tik žmonių kasdieninis gyvenimas yra priklausomas nuo kompiuterinių tinklų, bet ir valstybės saugumas, šalies infrastruktūra. Įvairios teisėsaugos institucijų duomenų bazės, susisiekimo komunikacijos, visuomeniniai, komunaliniai, prekybos ir kiti gyventojų paslaugoms teikti ar aplinkos kokybei gerinti reikalingi objektai, inžineriniai tinklai, strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintys objektai, hidro elektrinės, atominės elektrinės, kariniai raketų valdymo centrai yra realus teroristų taikinys, siekiant įgyvendinti teroristines atakas. Kibernetinių teroristų tikslas skleisti baimę viešoje erdvėje, kurstyti nesantaiką, provokuoti valstybes ar gauti tam tikrą informaciją. Kadangi terorizmas paprasčiau ir sparčiau plinta pasinaudojant internetu ir socialine žiniasklaida, dėl šių veiksnių terorizmo tinklų struktūra, veiklos metodai ir būdai yra ganėtinai sudėtingi, todėl juos

[171] Malevski H., Įvykio vietos tyrimo instituto raida: atsiradimo prielaidos, įgyvendinimo problemos ir tobulinimo perspektyvos., *supra* note 154, p.67.

sunkiau išaiškinti. Tiriant kibernetinio terorizmo nusikaltimus, gali būti sunku atskirti ar padarytas nusikaltimas yra susijęs su kibernetiniu terorizmu ar tai tiesiog nusikaltimas padarytas elektroninėje erdvėje.

Budapešte 2001 m. lapkričio 23 d. buvo priimta Konvencija dėl Elektroninių nusikaltimų[172]. Jau tuomet šalys susidurdavo su vis dažnėjančiais elektroniniais nusikaltimais ir suprasdamos, jog norint sėkmingai kovoti su elektroniniais nusikaltimais reikia tarptautiniu mastu daugiau, greičiau ir sklandžiau bendradarbiauti baudžiamosiose bylose, todėl reikia reglamentuoti tokio pobūdžio nusikaltimus tarptautiniame lygmenyje. Paskutiniu metu, teroristų organizacijos vis dažniau pradėjo naudoti kibernetinę erdvę nusikalstamiems tikslams pasiekti. Internete ir socialiniuose tinkluose teroristai verbuoja, moko interneto naudotojus kurstyti ir skleisti terorizmo idėjas ir vykdyti teroro aktus. Todėl Europos parlamentas skatina valstybes nares imtis didesnių priemonių kovojant su kibernetiniu terorizmu[173].

Kibernetinių nusikaltimų sąvoka gali apimti įvairius nusikaltimus padaromus elektroninėje erdvėje, kaip kompiuterinių resursų blokavimą, asmeninės informacijos vagystę, autorinių teisių pažeidimus ir kita, tačiau atskiriant kibernetinius nusikaltimus nuo kibernetinių teroristinių nusikaltimų, reikalinga tiksli kriminalistinė šių veikų charakteristika. Elektroniniams nusikaltimams dažniausiai yra priskiriamos tokios veikos, kurios yra padaromos naudojant kompiuterius ar išmaniuosius elektroninius įrenginius, taip pat kuomet siekiama neteisėtai perimti, sugadinti, sunaikinti pašalinti duomenis, sutrikdyti ar nutraukti informacinės sistemos darbą. Formuojant teroristinių nusikaltimų kriminalistinę charakteristiką, reikia remtis jau minėtais pagrindiniais nusikalstamų veikų kriminalistinės charakteristikos elementais[174].

Asmens, kuris vykdo teroristinį nusikaltimą asmenybės požymiai, socialinis statusas, iš dalies nesiskiria nuo kitų teroristines nusikalstamas veikas vykdančių asmenų. Tačiau kibernetinius teroristinius nusikaltimus vykdantis asmuo turi turėti specifines asmenines savybes, nuo kitų teroristų. Atskirų kategorijų tipinių nusikaltimų išskyrimas, šių žmonių pagrindinių bruožų bei savybių žinojimas leidžia optimaliai išskirti ratą žmonių, tarp kurių reikėtų ieškoti nusikaltėlio. Visų pirmiausia, asmuo turi turėti auštą loginio mąstymo lygį, gerai suprasti matematiką, fiziką, turėti daug žinių informacinių technologijų srityje. Šiems žmonėms būdingas labai geras kompiuterių programų bei kompiuterių tinklų kūrimo procesų išmanymas, jų silpnų vietų žinojimas. Asmuo turi išmanyti, kurti ir taikyti įvairias kompiuterines programavimo

[172] Tarptautinė Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. *Valstybės žinios.* 2001, Nr. 36-1188.
[173] Europos Parlamento 2015 m. vasario 10d. rezoliucija 2015/2530 RSP, dėl kovos su terorizmu priemonių [2015] OL C 392/2015.
[174] Kuklianskis, S., Matulienė, S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata., *supra* note 116, p. 55-58.

kalbas[175], žinoti kaip veikia įvairiausi elektroniniai ar mechaniniai įrenginiai, kaip kompiuteriniai tinklai sąveikauja tarpusavyje ir kaip jie yra apsaugoti.

Didžiąją dalį tokio pobūdžio nusikaltimuose užima pasiruošimas. Kai siekiama pakenkti konkrečiai informacinei sistemai, „įsilaužti“ į internetines svetaines, pasisavinti tam tikrus duomenis, pakeisti vykstančius procesus, reikia pilnai išanalizuoti kaip šie objektai veikia, kokie algoritmai naudojami valdant įrenginius ar kitus procesus, kokios apsaugos priemonės yra naudojamos nuo neteisėto prisijungimo. Reikia surinkti kiek įmanoma daugiau informacijos apie nusikaltimo objektą. Ruošiantis nusikalstamai veikai, sudėtingesniems tikslams pasiekti, dažniausiai yra kuriamas programinis „virusas“[176], kurio pagalba yra įvykdomas nusikaltimas. Priklausomai nuo objekto sudėtingumo, šiame etape gali dalyvauti ir didelis skaičius asmenų („stuxnet“ virusas)[177]. 2010 metais buvo atrastas minėtas „Stuxnet“ virusas, kurį panaudojus buvo pakenkta Irano branduolinei programai, kadangi virusas pateko į dujinių centrifugų, skirtų papildyto urano gamybai kritiškai svarbiuose objektuose, valdymo blokus. Tais atvejais, kuomet kibernetiniam nusikaltimui įvykdyti yra naudojamas programinis „virusas“, teroristai turi turėti sąlygas virusą testuoti t.y. galimybę virtualiame modelyje išbandyti viruso algoritmų veiksmingumą. Paprastai, „įsilaužiant“ ir pakeičiant ar sugadinant duomenis interneto svetainėse pasiruošimas nusikalstamai veikai yra trumpas, kadangi pasiruošimas vyksta kartu jau vykdant nusikalstamą veiką t.y. išsirinkus internetinę svetainę asmuo atlieka tam tikrus programavimo veiksmus ir tokiu būdu bando „įsilaužti“ į internetinę svetainę. Įsilaužiant į internetinius tinklalapius dažniausiai yra ieškoma paliktų programinio kodo klaidų[178], jog būtų galima keisti tam tikrus duomenis interneto svetainėje, ar pamatyti užslėptą interneto svetainės informaciją[179]. Siekiant „įsilaužti“ į internetinį tinklalapį gali būti naudojamos tam tikros programėlės[180], sukurtos rengti internetinių svetainių atakas, tikintis kad svetainė neapdoros tokio informacijos srauto ir pasinaudojus tuo, bus išgaunama reikalinga informacija, kurią panaudojus, galima visiškai sutrikdyti interneto svetainės veiklą. Tokios programos yra lengvai pasiekiamos internete ir jas gali įsigyti kiekvienas, tačiau norint pasinaudoti jomis, vartotojas turi išmanyti

[175] Programavimo kalba - dirbtinė kalba, skirta kompiuterinėms programoms užrašyti, kurios valdo elektroninių įrenginių, o ypač kompiuterių veikimą. Programavimo kalbos leidžia valdyti išorinius įrenginius, kompiuterių vidinius resursus.

[176] Virusas – kompiuterio programa, kuri gali save platinti, atlikti kenksmingus veiksmus, naudoja kompiuterio resursus kriminaliniams tikslams, pakeičia kompiuterinius duomenis, trina ar persiunčia vartotojo dokumentus.

[177] „Stuxnet“ - Labai didelės (pusės megabaito) apimties, neįprastai sudėtingas kompiuterinis virusas, kurio tikslas buvo sukelti nežinomos pramoninės mašinos avariją ar katastrofą. Šiam virusui sukurti buvo skiriama daug resursų, todėl manoma, jog virusą sukūrė vienos valstybės kariškiai ar specialiųjų tarnybų atstovai, atakuoti kokį nors svarbų objektą kitos valstybės karo, arba atominėje pramonėje.

[178] Shema, M., *Hacking Web Apps– Detecting and Preventing Web Application Security Problems*. Newnes, 2012, p. xvii.

[179] Chauhan, S., Panda, K. N., *Hacking Web Intelligence Open Source Intelligence and Web Reconnaissance Concepts and Techniques.* Elsevier, 2015, p. 204.

[180] Pauli, J. *The Basics of Web Hacking– Tools and Techniques to Attack the Web.* Elsevier, 2013, p. 7.

programavimo kalbas naudojamas internetiniuose tinklalapiuose. Lengvas tokio pobūdžio programų prieinamumas, suteikia galimybę teroristams paprasčiau ruoštis nusikalstamai veikai, kadangi atskirai tokios programos jiems nereikia išradinėti.

Teroristinės grupuotės atlikdamos kibernetines atakas, pačios nusikalstamos veikos dažniausiai nesistengia nuslėpti. Jei teroristai siekia „įsilaužti“ į stambių įmonių, vyriausybinių organizacijų internetines sistemas, serverius, jie savo nusikaltimo neslepia. Tokiais atvejais teroristai užblokuoja internetinės svetainės veiklą, o jos lankytojai dažniausiai mato informaciją, jog lankoma svetainė yra „nulaužta“ tam tikros teroristinės organizacijos. Taip dažniausiai yra pateikiami teroristinių grupuočių vaizdo įrašai apie jų veiklą ar vykdomus žiaurius nusikaltimus, kitais atvejais lankomame puslapyje matoma arabiški užrašai, arba teroristinė organizaciją, grupuotę apibūdinantys ženklai, vėliavos, šūkiai[181]. Kuomet siekiama pasisavinti duomenis iš internetinių svetainių, ar tam tikrų duomenų bazių, ar kuomet siekiama verbuoti asmenis teroristinei veiklai, teroristai tokiais atvejais savo priklausomybę bei nusikaltimą stengiasi nuslėpti. Dėl to, jog nusikaltimai vyksta kibernetinėje erdvėje, asmenis šiame virtualiame pasaulyje yra sunkiau identifikuoti, kadangi jie nepalieka materialių nusikalstamos veikos pėdsakų kaip pirštų antspaudų ar kitų biologinių pėdsakų. Nors kibernetinius teroristus būtų galima identifikuoti pagal jų naudojamo kompiuterio IP adresą[182], tačiau savo priklausomumą teroristai gali paslėpti naudojant įvairius būdus, pvz. pateikiant sistemai klaidingą IP adresą. Dažniausiai verbuojant asmenis, teroristai pasitelkia pačius populiariausius internetinius socialinius tinklus kaip „Facebook“, „Twitter“. Žmonės yra verbuojami rodant įvairius teroristinių išpuolių vaizdo įrašus, skleidžiant teroristinių organizacijų ideologiją. Teroristinės organizacijos savo internetiniuose tinklapiuose pirmiausiai lankytojui stengiasi pateikti greitą, sudominančią ir lengvą informaciją. Vėliau asmeniui gali būti teikiama išsamesnė aktuali informaciją apie vykdomą veiklą. Paskutiniu momentu, lankytojui suteikiama interaktyvaus ryšio galimybė prisijungti prie diskusijų ar susisiekti su grupės vadovu. Tokiu elementariausiu būdu bandoma verbuoti asmenis teroristinei veiklai. Siekiant mažinti asmenų verbavimą teroristinei veiklai elektroninėje erdvėje, reikia perkonstruoti taikomus metodus prieš teroristų verbavimą, sutelkti didesnį dėmesį į asmenų pažeidžiamumą, kovoti su teroristine propaganda internete[183].

Socialiniai tinklai naudojami ne tik asmenų įtraukimui į teroristinę veiklą, bet taip pat ir pačių teroristų tarpusavio bendravimui. Teroristų naudojami įrankiai bei priemonės,

[181] Indian government website hacked by terrorist group al Qaeda [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-13] <http://indianexpress.com/article/india/india-news-india/indian-government-website-hacked-by-al-qaeda/>.
[182] Kiekvienas prie interneto jungiamas kompiuteris turi savo IP adresą. Tai tam tikrame tinkle unikalus skaičius, naudojamas vienareikšmei duomenų paketo siuntėjo ir gavėjo identifikacijai.
[183] Coles, A. B., *The Process for Recruitment: How ISIS Warps the Public Sphere to Win Cultural Hegemony* [interaktyvus]. George Mason University, 2016 [žiūrėta 2016-03-13]. <https://aaas.confex.com/aaas/2016/webprogram/Paper17771.html>.

nusikaltimo būdui turi įtakos priklausomai nuo to ar kibernetinis nusikaltimas daromas siekiant padaryti žalą kompiuteriniams tinklams ar nusikaltimas daromas pasinaudojant informacines technologijas. Tačiau abejais atvejais vyrauja informacinės technologijos, kurios gali apimti ir socialinius internetinius tinklus, išmaniąsias technologijas, programines įrangas, kompiuterines programas ir kita. Europos sąjunga turi savo sienas, tačiau virtualioje erdvėje internetas sienų neturi, todėl jis gali jungti visas šalis. Tarpusavio bendravimui teroristai naudoja įvairius socialinius tinklapius, forumus siekiant labiau nuslėpti savo asmenybę. Kibernetinis terorizmas teroristams sudaro sąlygas užmegzti ir palaikyti ryšius be fizinių kliūčių, kurias sudaro valstybių sienos. Atsižvelgiant į tai, mažėja poreikis teroristinėms organizacijoms turėti bazes ar prieglaudos vietas konkrečiose šalyse. Teroristų organizacijos gali naudoti internetą kaip virtualią karių treniravimo bei mokymo priemonę. Internete galima rasti daug informacijos pvz. kaip pasigaminti sprogmenis, kaip juos maskuoti. Finansavimas teroristinėms organizacijoms yra gyvybiškai svarbus, todėl teroristai taip pat naudoja internetą siekiant surasti kuo daugiau rėmėjų, surinkti lėšų teroristinei veiklai.

Nusikaltimo būdo nustatymas kibernetiniuose nusikaltimuose, gali padėti užkirsti kelią kitiems tokio pobūdžio nusikaltimams, kadangi duomenys apie teroristų naudojamas kompiuterines programas, algoritmus, naudojamas technologines priemones, priklausomybės nuslėpimą, gali padėti formuojant kibernetinį saugumą. Kibernetinis saugumas pagal LR Kibernetinio saugumo įstatymą[184] suprantamas kaip visuma teisinių, informacijos sklaidos, organizacinių ir techninių priemonių, kurių dėka yra išvengiami, aptinkami bei analizuojami kibernetiniai incidentai. Taip pat šių priemonių visuma naudojama elektroninių ryšių tinklų, informacinių sistemų ar pramoninių procesų valdymo sistemų veiklai, atkurti.

Nusikaltimo dalykas priklauso nuo to, ar nusikalstama veika yra nukreipta į nekaltus civilius, siekiant teroristinį išpuolį padaryti panaudojant informacines technologijas, ir priešingu atveju nusikaltimo dalykas gali būti elektroniniai duomenys, kuomet žala žmonių gyvybėms nėra padaroma. Nusikaltimo situaciją kibernetiniuose nusikaltimuose yra sudėtinga apibrėžti, kadangi dažnai nusikaltimas yra vykdomas virtualioje kibernetinėje erdvėje, kurioje tiek laiko tiek erdvės materialiuosius elementus išskirti neįmanoma.

Atskiriant kibernetinius nusikaltimus nuo kibernetinio terorizmo, svarbu suprasti, jog kibernetinis nusikaltimas turi apimti teroristinį elementą, pavyzdžiui veiksmai susiję su dideliu aukų skaičiumi. Kibernetinis terorizmas turi svarbų elementą – baimę, kuris būdingas visoms terorizmo rūšims. Visuomenė psichologiškai dažniausiai terorizmo bijo, o baimę padeda

[184] Lietuvos Respublikos Kibernetinio saugumo įstatymas. *Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-20553.

skatinti, teroristų skleidžiama dezinformacija, kuri gali būti pavojingesnė negu teroristinis išpuolis panaudojant sprogstamąsias medžiagas. Taip pat baimei skatinti pasitelkiama žiniasklaida, kurios dėka naujienų pirmuosiuose puslapiuose pranešama apie teroristų veiklą. Teroristai supranta, jog žiniasklaidos poveikis visuomenei yra labai didelis, todėl jiems svarbu valdyti psichologinį karą skleidžiant savo ideologiją, viešinant žiaurius vaizdo įrašus, interviu pokalbius su pačiais teroristais.

Kibernetinio terorizmo nusikaltimų tyrimas turi prasidėti iškart reaguojant į įvykdytą veiką. Dažnai gali susidaryti tokia situacija, jog apie įvykdytą veiką iškarto negali būti sužinoma pvz. kuomet tam tikri duomenys yra neteisėtai ir nepastebimai pasisavinami, arba tyčia pakeisti. Vienas iš virusų kūrimo ir platinimo tikslų – naudotojų kompiuterių įtraukimas į „botnetus“ (angl. botnet)[185]. Apie įtraukimą į apkrėstų programinių kodu kompiuterių tinklą, kompiuterio savininkas ilgą laiką gali nieko nežinoti (kompiuteris veikia įprastai, kartais gali sulėtėti interneto ryšys). Todėl visų pirmiausia reikia tokią veiką aptikti, ją identifikuoti, išanalizuoti, išsaugoti nusikaltimo įkalčius ir nustatyti tolimesnius tyrimui reikalingus veiksmus.

Nusikalstamos veikos aptikimui ir identifikavimui turi būti sutelkiamas nuolatinis dėmesys ir nuolatinė prevencija. Plačiuoju požiūriu, turi būti vykdomas nacionalinis elektroninių ryšių tinklų ir informacijos saugumo būsenos stebėjimas. Siauruoju požiūriu, kiekvienas privatus ar juridinis asmuo turi asmeniškai rūpintis savo elektroninių įrenginių saugumu (asmens duomenų nepateikimas elektroninėje erdvėje, „antivirusinės programos“, atsargus elgesys internete ir kita). Remiantis Lietuvos Respublikos nacionalinio elektroninių ryšių tinklų ir informacijos saugumo incidentų tyrimo padalinio (CERT-LT) 2015 metų ataskaita[186], didelė Lietuvos kibernetinio saugumo problema yra fiziniams asmenims priklausantys įrenginiai, turintys saugumo spragų (18 427 pranešimai per 2015 m.). Dažniausiai tokios saugumo spragos nekelia tiesioginės grėsmės įrenginių savininkų duomenų saugumui, tačiau tai gali sudaryti sąlygas teroristinėms grupuotėms panaudoti šiuos savininkų įrenginius paskirstytųjų paslaugos trikdymo (angl. Distributed Denial of Service, DDoS) atakų metu, kaip atakų stiprintuvus. Tokias atakas teroristinės grupuotės gali panaudoti pažeidžiant tam tikras infrastruktūras, kurios yra sujungtos internetiniu ryšiu[187]. Teroristų identifikavimas, padarius kibernetinį nusikaltimą yra sudėtingas ir daug resursų reikalaujantis procesas. Todėl tyrėjas turi susitelkti ties nusikalstamos veikos pėdsakų rinkimu ir išsaugojimu. Elektroninėje erdvėje veikos pėdsakai gali būti greitai prarandami, tad juos reikia greitai ir tinkamai užfiksuoti nepakeičiant jų pačių. Pačių

[185] „Botnetas“ - tai tinklas, sudarytas iš įvairių įrenginių. "Bot" - robot (robotas), "net" - network (tinklas).
[186] *(CERT-LT) 2015 metų ataskaita* [interaktyvus].Vilnius [žiūrėta 2016-03-14]. <https://www.cert.lt/doc/2015.pdf>.
[187] Demarest, J. *Statement Before the Senate Judiciary Committee, Subcommittee on Crime and Terrorism.* [interaktyvus]. Washington, 2014-07-15 [žiūrėta 2016-03-14]. < https://www.fbi.gov/news/testimony/taking-down-botnets>.

nusikalstamos veikos pėdsakų dinamika apsunkina tikslios nusikalstamos veikos eigos atstatymą ir labiausia gali pakenkti pėdsakų autentiškumui ir patikimumui.

Interneto paslaugų tiekėjai kiekvienam jų paslaugų naudotojui suteikia tam tikrą identifikacinį numerį (IP adresą). Šio adreso paskirtis yra identifikuoti kompiuterinius įrenginius tinkluose. Todėl tiriant elektroninius nusikaltimus IP adresas gali suteikti daug informacijos apie nusikaltimą padariusį asmenį, kai kuriais atvejais remiantis IP adresu galima nustatyti naudotojo vietą. Įvykus kibernetiniam nusikaltimui, iš įvairiausių elektroninių laikmenų turi būti pradedama rinkti informacija ir duomenys, kurie vėliau gali būti pateikiami teisme kaip nusikaltimo įrodymai.

Identifikavus asmenį turi būti tiriamas jo asmeninis kompiuteris, visos informacijos saugojimo laikmenos, kadangi juose gali būti rasta su nusikaltimu susiję duomenys pvz. priklausomumas teroristinei grupuotei, planuojamų išpuolių planai, praeityje įvykdytų nusikaltimų pėdsakai ir kita. Tiriant šiuos kompiuterinius įrenginius pirmiausiai turi būti padaromos jų kopijos, siekiant išsaugoti nestabilius duomenis. Atsižvelgiant į teroristo asmenybės charakteristiką, reikia imtis atsargumo priemonių, jog atliekant tam tikrus fizinius veiksmus su įrenginiais (juos ardant), gali būti detonuojamas sprogstamasis įtaisas tiek pačiame įrenginyje, tiek aplink esančiose patalpose. Kitu atveju, tiriamas kompiuteris gali būti suprogramuotas taip, jog kitam asmeniui prisijungus prie kompiuterio, jame esanti informacija gali būti automatiškai ištrinama.

Dažniausiai operacinių sistemų gamintojai, sukuria tam tikrus kompiuterinius programinius įrankius, kuriuos sugrupuoja į tam tikrus paketus (kietojo disko, atminties, tinklo duomenų analizei), skirtus būtent nusikalstamų veikų tyrėjams. Naudojant šiuos paketus pvz. „Forensic Toolkit“[188] palengvinamas tyrėjo darbas atliekant elektroninių laiškų paiešką ir analize kompiuterio lokaliajame diske, koduotos informacijos dekodavimą, ištrintų elektroninių laiškų atstatymui.

Kibernetinių nusikaltimų susijusių su terorizmu prevenciją būtų galima įvardinti kaip grėsmių kompiuterinėms sistemoms nustatymą, kibernetinio saugumo priemonių įgyvendinimą, teroristų propagandinio turinio internete kontrolę.

Apibendrinant šį skyrių galima teigti, jog tyrimo taktika ir metodika tiriant įvairias nusikalstamas veikas, gali būti panaudojama ir tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Lietuvoje nėra atskiros tyrimo taktikos ir metodikos, skirtos tirti tik teroristinius nusikaltimus. Dauguma teroristų gyvena baimėje, bijo jog gali būti sekami, kontroliuojami jų informaciniais

[188] „Forensics Toolkit“ (FTK) – tai vienas iš žinomiausių programinių paketų, skirtų elektroninių nusikaltimų tyrėjams. Paketą sukūrė kompanija „AccessData Group“.

tinklais perduodami duomenys, bijo jog teroristinės grupės tarpe gali būti vykdoma teisėsaugos institucijų agentūrinė veikla. Todėl teroristai naudoja įvairias saugumo priemones, siekiant apsunkinti nusikalstamų veikų tyrimą. Dauguma teroristinių grupuočių domisi teisėsaugos institucijų operacijomis, bei kaip teisėsaugos pareigūnai tiria įvairias nusikalstamas veikas. Šis veiksnys būtent ir išskiria teroristus nuo kitų kriminalinių nusikaltėlių, kurie dažniausiai teigia jog žino, teisėsaugos institucijų funkcijas, tačiau nesidomi aktualijomis. Teroristai mažai tikėtina, jog bendradarbiaus su valdžios institucijomis. Jie naudosis teismo procesu tam, kad galėtų skleisti savo politines pažiūras.

3 skyrius. LIETUVOS INSTITUCIJŲ VAIDMUO TIRIANT SU TERORIZMU SUSIJUSIUS NUSIKALTIMUS

Kiekviena šalis, savo nacionalinėje teisėsaugos sistemoje, turi turėti specializuotas institucijas, kurios galėtų numatyti galimas terorizmo grėsmes, įvykus teroristiniam išpuoliui tinkamai sukontroliuoti situaciją ir pašalinti veikos padarinius, ištirti nusikalstamas veikas susijusias su terorizmu LR Kriminalinės policijos biuro pareigūnai vykdo teroristinių, ekstremistinių ir susijusių grėsmių kriminalinę žvalgybą, analizuoja surinktus duomenis, atlieka ikiteisminius tyrimus. Valstybės saugumo departamentas vertina teroro akto grėsmės lygį Lietuvoje ir teikia Vyriausybei rekomendacijas dėl šio lygio nustatymo. Valstybės saugumo departamentas bendradarbiaudamas su užsienio šalių partneriais, renka žvalgybinę informaciją apie galimas teroristines grėsmes, įtartinus asmenis ir teikia tokią informaciją teisėsaugos institucijoms, kurios turi į konkrečius atvejus reaguoti – svarstyti vizų ar leidimų gyventi šalyje išdavimo klausimus, suimti, daryti kratas, apklausti ir panašiai. Lietuvos antiteroristinės rinktinės „Aras“ vaidmuo teroristinių nusikaltimų apimtyje yra labiausiai susijęs su antiteroristinių operacijų valdymu, teroristų sulaikymu, įkaitų išlaisvinimo operacijomis, sprogmenų paieškos bei neutralizavimo funkcijomis. Bendraujant su LR VSD, LR KPB bei Vilniaus apskrities VPK pareigūnais nustatyta, jog institucijos bendrai sutaria, jog terorizmo prevencija turi būti LR VSD veiklos prioritetas.

3.1 Nusikaltimų susijusių su terorizmu tyrimo praktika Lietuvoje

Lietuvos teisėsaugos institucijos su terorizmu susijusiais nusikaltimais susiduria retai. Lietuvoje nėra įvykę teroristinių išpuolių, tokių kaip 2015 metų lapkrityje, Prancūzijoje. Remiantis Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamento 2013-2015 metų grėsmių

nacionaliniam saugumui vertinimo ataskaitomis[189] galima teigti, jog vidinėms teroristinėms grupuotėms kurtis Lietuvoje nėra palankių sąlygų.

2007 m sausio 24 dieną, Panevėžio apygardos teismo nuosprendžiu[190] T.R. buvo nuteistas už tai, kad panaudodamas savadarbį nuotolinio valdymo sprogmens susprogdinimo įtaisą ketino įvykdyti teroro aktą. Asmuo gamindamas sprogmenį panaudojo mobiliojo ryšio telefoną su papildoma elektros grandine, bei sprogstamąsias medžiagas. Šį sprogmenį T.R. slapta įdėjo į automobilio BMW 735 saloną – tarp vairuotojo ir galinės keleivio sėdynės. Atsitiktinumo dėka sprogmuo asmenims važiuojant automobiliu, sprogmuo buvo pastebėtas ir antiteroristinės operacijų rinktinės „Aras“ pareigūnų nukenksmintas. Sprogmuo atrodė kaip cilindro formos daiktas, su prijungtu mobiliuoju telefonu. Tai buvo vadinamoji „vamzdinė bomba“ (angl. Pipe Bomb“, į kurios vidų buvo įdėta sprogstamosios medžiagos bei pilnaviduris metalo gabalas, kuris apsunkina išminavimą, nes negniuždo metalo. Vienoje iš specialistų išvadų konstatuota, jog ant lipnios juostos, kuria buvo prilipintas mobilusis telefonas, rastas vienas rankos piršto pėdsakas, kuris paliktas T. R. dešinės rankos nykščiu. Kitoje specialistų išvadoje konstatuota, kad neutralizuotame sprogmenyje rastos sprogstamosios medžiagos yra trotilo bei pikrino rūgšties mišinys. Tiriamasis sprogmuo iki neutralizavimo buvo tinkamas sprogdinimui. Nepaisant to, specialistai atliko eksperimentą, kurio metu skambinant į mobilųjį telefoną, detonatorius suveikė praėjus 3 sekundėms po abonento pirmojo signalo kvietimo signalo. Tokiu pačiu principu pagamintas savadarbis sprogmuo su nuotolinio detonavimo valdymu, panaudojant mobilųjį telefoną, buvo naudojamas teroro išpuolyje 2013 metų maratono bėgimo metu Bostone (JAV). Taip pat nusikalstamos veikos tyrimo metu, buvo naudotasi mobiliųjų ryšių tinklų duomenimis, nustatinėjant mobiliųjų telefonų abonentų prisijungimą prie celių. Ši nusikalstama veika buvo pilnai ištirta ir nusikaltimą padarę asmenys nuteisti.

Taip pat teroro aktu Lietuvoje laikomas „Meridiano“ laivo sprogdinimas 2000 m. už kurį atsakinga „Gaidjurginių“ grupuotė[191]. Tuo metu, asmenys gamindami sprogstamąjį užtaisą panaudojo apie 2 kg. sprogstamosios medžiagos heksogeno. Sprogmenį su laikrodiniu detonavimu prikabino prie laivo – restorano „Meridianas“ borto. Laimei, sprogmuo buvo pakabintas per aukštai, todėl sprogimo metu laivas nenuskendo, o buvo tik apgadintas laivo

[189] *Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamento 2015 metų grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-30]. <http://www.vsd.lt/Files/Documents/635948636434075000.pdf>; *Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamento 2014 metų grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. < http://www.vsd.lt/Files/Documents/635633000992101250.pdf>; *Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamento 2013 metų grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. < http://www.vsd.lt/Files/Documents/635306548879220000.pdf>.

[190] Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-4-193/2007.

[191] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. sausio 20 d. nutartis Nr. 2K-83/2011.

šonas. Nusikalstama veika taip pat buvo pilnai ištirta ir nusikaltimą padarę asmenys buvo nuteisti.

Vienas senesnių, tačiau iki šiol neišaiškintų teroro aktų Lietuvoje laikomas geležinkelio tilto per Bražuolės upelį sprogdinimas. 1994 metais, apie 30 km. nuo Vilniaus, Baltamiškyje, buvo susprogdintas geležinkelio tiltas. Po sprogimo, stipriai buvo pažeista viena bėgių linija, kita – sugadinta minimaliai. Šalia įvykio vietos gyvenanti moteris, pirmoji pasiekė įvykio vietą. Remiantis liudytojos A. J. parodymais, sprogimo vietoje buvo jaučiamas sieros kvapas. Tai tyrėjams papildomai suteikė informacijos apie sprogdinimui panaudotas sprogstamąsias medžiagas. Įvykio vietos apžiūros metu iš sprogimo vietos židinio buvo paimta betono smilčių pavyzdžiai ir suodžių tepiniai, tačiau sprogmenų ir detonatoriaus liekanų nerasta. Atlikus pavyzdžių paimtų iš įvykio vietos ekspertizes, nustatyta, jog ant grunto pavyzdžių ir nuopjovų, aptikti trotilo ir amonio salietros (amonio nitrato) pėdsakai. Trotilas ir amonio salietra yra pramoninės gamybos mišinių sprogstamųjų medžiagų - amonitų sudėtinės dalys, todėl įvykus sprogimui ir buvo jaučiamas sieros kvapas. Daugiau tyrimui reikšmingų pėdsakų nebuvo rasta. Pėdsakai galėjo išnykti jiems įkritus į upelį, arba jie galėjo būti greitai surinkti pačių nusikaltėlių. Šiuo metu ikiteisminis tyrimas šioje byloje yra sustabdytas, nenustačius nusikalstamą veiką padariusių asmenų. Greita aplinkinių gyventojų reakcija į sprogimą, padėjo išvengti didesnių aukų, kadangi atvažiuojantis traukinys galėjo patirti avariją sprogimo vietoje. A. Paukštė teigia, jog šio tilto sprogdinimas turi nacionalinio terorizmo požymių[192], kadangi Lietuva, tuo metu buvo nesenai atkūrusi Lietuvos nepriklausomybę, o nacionalinis terorizmas tuo metu buvo plačiausiai paplitusi terorizmo rūšis.

Lietuvos teisėsaugos institucijų praktika tiriant nusikalstamas veikas susijusias su sprogstamųjų medžiagų panaudojimu yra labai plati. Intensyviausiai pareigūnams teko susidurti su V. Januškevičiaus 1992 - 1998 metais įvykdytais sprogdinimais, „Gaidjurginių“ grupuotės sprogdinimais Klaipėdoje. Šiuo metu Lietuvoje vykdomi sprogdinimai sumažėję iki minimumo, tačiau padaugėję atvejų, kuomet melagingai yra pranešama apie visuomenei gresiantį pavojų – dažniausiai apie užminuotus pastatus bei galimus sprogimus. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento statistiniais duomenimis[193], tokio pobūdžio nusikalstamų veikų 2013 metais užregistruota – 14, 2014 metais – 37, 2015 metais – 55 nusikalstamos veikos.

[192] Paukštė A. Pagrindinės šiuolaikinio terorizmo ideologinės kryptys. *Jurisprudencija*, 2005, t. 68(60); 83–90.
[193] Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2013 m. [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-03-19].<http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2013&menuo=12&ff=1G&fnr=10&rt=1&oldYear=2013>; Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2014 m. [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-03-19].< http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2014&menuo=12&ff=1G&fnr=12&rt=1&oldYear=2014>;

Teroristų įvykdytų įkaitų pagrobimų situacijų Lietuvoje nėra buvę, tačiau praktiškai susiduriama su šeimyninių konfliktų metu išsirutuliojusiai įkaitų dramai. Tokios situacijos įkaitų dramą išspręsti teisėsaugos pareigūnams yra lengviau, kadangi sužinant apie pagrobimą iškart yra žinoma ir įvykio vieta, todėl lieka pagrindinės pareigūnų funkcijos – suvaldyti susiklosčiusią situaciją, išlaisvinti įkaitus ir sulaikyti įtariamąjį.

Panaši tyrimo situacija buvo susiklosčiusi 2014 metų vasarį Ukmergėje, kuomet vyras įkaitais paėmė savo septynmetį sūnų ir savo tėvą. Pirminiais policijos pareigūnų tyrimo veiksmais buvo užtikrinta įvykio vietos apsauga, teritorija aptverta saugiu atstumu, evakuoti daugiabučio gyventojai, sustabdytas transporto eismas įvykio vietos teritorijoje. Buvo iškviesti greitosios medicinos pagalbos medikai, ugniagesių gelbėtojų komandos, policijos mobiliosios kuopos pareigūnai, antiteroristinių operacijų rinktinės „Aras“ kovotojai bei derybininkai, policijos psichologai. Įvykio vietoje buvo sudaryta tyrimo grupė, kurią sudarė psichologai bei „Aras“ derybininkai. Surinkus visą informaciją apie asmenį, buvo pradedamos derybos, su kuriomis pagrobėjas sutiko. Ši įkaitų drama pasibaigė taikiai, kadangi derybų metu asmuo pasidavė teisėsaugos pareigūnams ir neteko panaudoti situacijai spręsti pasiruošusių „Aras“ kovotojų.

Sudėtingesnės situacijos susiklosto tuomet, kai nežinoma vieta, kurioje yra laikomas įkaitas bei nežinomas pagrobėjas. Tačiau kartais įkaitams pavyksta išsilaisvinti nuo pagrobėjų, tuomet policijos pareigūnams tenka ieškoti pagrobėjų arba įrodinėti jų kaltę. Pvz. 2008 metų kovo mėnesį buvo pagrobtas verslininkas ir laikomas įkaitu tris savaites, tačiau jam pavyko išsilaisvinti. Šioje byloje pareigūnai atliko daugelį veiksmų siekiant įrodyti pagrobėjų kaltę. Įvykių vietų apžiūrų metu buvo paimti avalynių pėdsakai, lipnios juostelės dalys, virvių dalys, paimti pirštų pėdsakai nuo įvairių daiktų, ištirtos rastos kraujo dėmės, rankų pirštų pėdsakai tikrinti ADIS sistemoje, atliktos kratos, parodymų patikrinimo veiksmai ir kt. Tokio pobūdžio įkaitų dramos, siekiant įrodyti asmenų kaltę, reikalauja atlikti daug kriminalistinių tyrimų. Pareigūnai turi būti labai atidūs, sugebėti pastebėti įvairius nusikaltimo pėdsakus ant įvairiausių objektų. Taip pat turi nujausti, ant kurių objektų gali būti palikti žmogaus biologiniai pėdsakai. Tiriant šią nusikalstamą veiką, atlikus daugybę kriminalistinių tyrimų, ikiteisminio tyrimo veiksmų, pagrobėjų kaltė buvo įrodyta.

Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2015 m. [interaktyvus]. Vilnius, [žiūrėta 2016-03-19]. < http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2015&menuo=12&ff=1G&fnr=12&rt=1&oldYear=2015>.

Lietuvos teisėsaugos institucijos yra pasiruošusios įkaitų dramos metu atlikti įkaitų vadavimo operacijas. Pvz. 2001 metų įkaitų drama Panevėžyje, kuomet šturmuojant įkaitų laikymo vietą, buvo nukautas pagrobėjas.

Nors Lietuvoje nėra įvykę teroristinių įkaitų pagrobimų, tačiau teisėsaugos institucijos yra tinkamai pasiruošusios tirti tokio pobūdžio nusikalstamas veikas. Įkaitų dramos situacijoms spręsti dažniausiai yra pasitelkiama antiteroristinių operacijų rinktinė „Aras“, kadangi šios institucijos pareigūnai turi daugiausia patirties tiriant tokio pobūdžio nusikalstamas veikas. Šioje institucijoje dirba ir kovotojai, gebantys vykdyti įkaitų vadavimo operacijas, bei derybininkai, gebantys taikiai išspręsti susiklosčiusias situacijas. Įkaitų pagrobimo nusikalstamos veikos dažniausiai skiriasi nuo teroristų vykdomų įkaitų pagrobimų dramų, nusikaltimą vykdančiu pagrobėju, kaip asmenybe, bei skiriasi prašomų reikalavimų sąlygomis. „Aras“ pareigūnams, neturėtų kilti sunkumų sprendžiant teroristų vykdomą įkaitų dramą, kadangi pareigūnai nuolat dalyvauja įvairiose tarptautinėse operacijose, pratybose, tad jų patirtis įkaitų pagrobimo situacijose ir kompetencija yra pakankama tirti teroristinius pagrobimus.

2015 metų pavasarį, buvo įvykdytas realus grasinimas susprogdinti sprogmenis prie LR Prezidentūros įvažiavimo-išvažiavimo į teritoriją vartų[194]. Vykdant LR Prezidentūros teritorijos apsaugą, buvo pastebėtas įtartinas vyriškis, turintis su savimi lagaminą. Vadovybės apsaugos departamento pareigūnui nuėjus patikrint šio asmens, buvo gautas iš asmens grasinimas įvykdyti teroristinį nusikaltimą susprogdinant lagaminą. Pareigūnui įvertinus situaciją, jog asmuo elgėsi agresyviai, liepė nesiartinti prie jo, asmuo turėjo lagaminą iš kurio kyšojo laidai, priėmė sprendimą informuoti savo vadovybę. Reaguojant į šį įvykį, buvo užtikrintas LR Prezidentės saugus išvykimas, bei atveriama teritorija aplink asmenį. Atvykę pareigūnai užtikrino įvykio vietos apsaugą ir tolimesnių veiksmų buvo nesiimta iki kol neatvyko antiteroristinių operacijų rinktinės „Aras“ derybininkai ir kovotojai. Atvykus derybininkams, vedamos derybos buvo nesėkmingos, su asmeniu sunkiai pavyko susikalbėti, derybininkų neprisileido, tačiau vėliau pareikalavo, jog atvyktų automobilis ir jį nuvežtų į policijos komisariatą. Tuomet buvo organizuojamas asmens sulaikymas, kurį atliko „Aras“ pareigūnai. Pareigūnams įvykio vietoje apžiūrėjus lagaminą, jame rasta 50 plastikinių butelių, iš kurių 10 užpildyti įvairiu kiekiu įvairių spalvų skysčiu. Atlikus šių buteliukų ekspertizes, sprogstamųjų medžiagų, ar medžiagų, iš kurių galima pasigaminti sprogstamąsias medžiagas, nebuvo rasta. Taip pat grasinusiam asmeniui buvo paskirta ambulatorinė teismo psichiatrijos ekspertizė, kurią atlikus nustatyta, jog asmuo nusikaltimo padarymo metu sirgo lėtiniu psichikos sutrikimu. Teismas pripažino, jog asmuo teroristinį nusikaltimą padarė būdamas nepakaltinamas.

[194] Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015-10-12 nutartis Nr. M1-2605-827/2015.

Viena garsiausių su teroristiniais nusikaltimais susijusių bylų[195], sukėlusių bene didžiausią visuomenės susidomėjimą Lietuvoje yra dėl 2009 m. E. K. rengimosi įvykdyti teroro aktą Rusijoje, save susprogdinant strateginės reikšmės objekte. Ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamento, kuriam Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento vyriausiasis prokuroras pavedė atlikti ikiteisminį tyrimą. Generalinės prokuratūros prokurorui J. L. buvo pavestas tik ikiteisminio tyrimo organizavimas ir vadovavimas. E. K. buvo kaltinama tuo, jog rengėsi įvykdyti teroristinį išpuolį strateginiame objekte - Rusijos Federacijos karinėje bazėje. Mergina turėjo susisprogdinti, taip sukeliant pavojų žmonių gyvybei ir sveikatai bei sukeliant sunkias pasekmes. Be to, E. K. buvo kaltinama tuo, jog kūrė organizuotą grupę minėtam teroro aktui įvykdyti bei dalyvavo organizuotos grupės veikloje.

Tiriant nusikalstamą šią nusikalstamą veiką buvo atliekamos kratos, apžiūros E. K gyvenamojoje vietoje, paimti mobilieji telefonai su SIM kortelėmis, kompiuteris, asmens kratos, buvo atliekami nusikalstamą veiką imituojantys veiksmai, atliekami savo tapatybės neatskleidžiančių asmenų veiksmai, buvo kontroliuojama, fiksuojama ir kaupiama elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija, atliekami asmens parodymo atpažinti veiksmai. Taip pat atliekant ikiteisminį tyrimą, buvo skiriamos ekspertizės, siekiant atkurti ištrintus bei paslėptus duomenis.

Tarptautinis bendradarbiavimas Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijų su Rusijos Federacijos teisėsaugos institucijomis reglamentuojamas dvišalės sutarties pagrindu dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose. Bendradarbiaujant tarptautiniu lygmeniu, siekiant užkirsti kelią rengiamam teroro aktui Rusijoje, LR VSD informavo apie galimą teroro aktą, perdavė E. K. kontaktų Rusijos federacijoje duomenis, mobiliojo ryšio abonentų numerius Rusijos Federacijos teisėsaugos pareigūnams. Be to, tarptautinis bendradarbiavimas tiriant šią nusikalstamą veiką pasireiškė Lietuvos teisėsaugos institucijoms gaunant tyrimui reikšmingus dokumentus pvz. daiktų apžiūros protokolus su priedais, pagal teisinės pagalbos prašymą gautus liudytojų apklausos protokolus. Pagal gautą informaciją iš LR VSD, Rusijos Federacijos FST pareigūnai taip pat atlikinėjo kratas, asmenų, kurie siejami su šia nusikalstama veika namuose, bei iš kurių taip pat buvo paimti nešiojamieji kompiuteriai, mobilieji telefonai.

Tuo metu galiojusiame Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamento įstatymo 7 straipsnyje nurodyta, kad Saugumo departamento uždaviniai yra ne tik

[195] Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014-04-14 nuosprendis, Nr. 1A-157/2014

laiku atskleisti veikas, keliančias grėsmę valstybės saugumui, tačiau ir užkirsti kelią šioms veikoms atsirasti, šalinti jų atsiradimo priežastis bei sąlygas ir kovoti su jomis įstatymų nustatyta tvarka. Taip pat įstatyme buvo apibrėžta, jog Valstybės Saugumo departamentas tiria, analizuoja ir prognozuoja visuomeninius politinius bei ekonominius procesus, susijusius su valstybės saugumu; kovoja su terorizmu, keliančiu grėsmę valstybės saugumui. Taip pat LR VSD esant pakankamam pagrindui, turėjo teisę asmeniui, skirti oficialų įspėjimą, jeigu jo neteisėti veiksmai galėjo pakenkti valstybės saugumo interesams.

Išnagrinėjus baudžiamąją bylą teisėjų kolegija konstatavo, jog LR VSD pareigūnai, tuo metu galiojusiuose Operatyvinės veiklos įstatyme bei Valstybės saugumo departamento įstatyme numatytų uždavinių – nusikalstamų veikų prevencijos neatliko arba atliko netinkamai. Teismas teisėsaugos organų veiksmus, kuriais galimai nusikalstama asmens iniciatyva palaikoma tam, kad po to tokiu būdu surinktais įrodymais būtų grindžiamas baudžiamasis persekiojimas, laiko nusikalstamos veikos provokavimu. 2015 metų sausio 12 dienos Lietuvos Aukščiausiojo teismo sprendimu E. K. buvo visiškai išteisinta[196].

Išnagrinėjus pateiktas bylas, galima daryti išvada, jog Lietuvoje tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, institucijoms tenka bendradarbiauti ne tik nacionaliniu lygmeniu, bet ir tarptautiniu. Lietuvoje išsamiai yra ištiriamos įkaitų pagrobimo nusikalstamos veikos, suvaldomos įkaitų dramų situacijos, pareigūnai sugeba rasti ir identifikuoti sprogimo pėdsakus.

Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, praktikoje nėra taikoma atskira, teroristinių nusikaltimų tyrimo metodika ir taktika. Nors praktikoje naudojamos tos pačios priemonės, kurios naudojamos tiriant ir kitas nusikalstamas veikas, tačiau šių priemonių taikymas yra kitoks. Kiekviena nusikalstamų veikų tyrimo taktika bei metodika, kuri paprastai naudojama tiriant įvairius nusikaltimus, gali taip pat būti naudojama ir tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Lietuvoje nėra atskiros metodikos, skirtos tirti tik su terorizmu susijusias nusikalstamas veikas. Šiuo metu Lietuvoje yra remiamasi bendra nusikaltimų tyrimo praktika, naudojami LR Kriminalinės žvalgybos įstatyme reglamentuoti informacijos rinkimo būdai. Tačiau prevencijai, tęstinėse nusikalstamose veikose pastaruoju metu skiriamas mažas dėmesys, kadangi visos priemonės sutelktos į nusikalstamos veikos tyrimą, pagrįstą pėdsakų ir kitų svarių duomenų surinkimu, įrodančių asmens kaltę. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento statistiniais duomenimis 2006 – 2015 metų laikotarpiu[197], ištirtų sunkių ir labai sunkių nusikaltimų skaičiaus vidurkis procentais yra 68,95%, kuomet bendras užregistruotų

[196] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016-01-12 nutartis, Nr. 2K-46-677/2016.

[197] Užregistruotos nusikalstamos veikos Lietuvoje. [interaktyvus]. Vilnius 2016, [žiūrėta 2016-03-20]. <http://www.ird.lt/crimes-lithuania/?id3=1>.

nusikalstamų veikų ištyrimo vidurkis yra 48,51%. Galime daryti išvadą, jog sunkius ir labai sunkius nusikaltimus teisėsaugos institucijos Lietuvoje ištiria sėkmingiau negu įprastus.

3.2 Terorizmo tyrimo prevencija ir tobulinimo kryptys

Terorizmo prevencija – pagrindinis kelias kovojant su tarptautiniu terorizmu. Mokslas teroristinių nusikaltimų tyrime bei terorizmo prevencijoje Lietuvoje pradeda formuotis vykdant įvairius tarptautinius projektus. Vienas iš tokių tarptautinių projektų, prie kurio prisideda Lietuvos mokslininkai yra „Horizon 2020“. Projekto tikslas vystyti ir taikyti naujas technologijas, sprendimus bei žinias, skatinti bendradarbiavimą tarp tiekėjų ir naudotojų. Viena iš šios programos dalių yra skirta visuomenės saugumui. Europos Sąjungos moksliniai tyrimai ir inovacijos prisidės kuriant naujas technologijas, kurios bus naudojamos siekiant apsaugoti visuomenę kovojant su nusikalstamumu bei terorizmu. Projekte bus nagrinėjamos tematikos susijusios su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, terorizmu bei radikalizavimosi prevencija, skaitmenine sauga, sienų apsauga bei kibernetiniu saugumu. Įgyvendinant šią programą bus pasitelktas visas ES mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimas, paremtas Europos komisijos lėšomis. Lietuva palyginus su kaimyninėmis šalimis, ganėtinai aktyviai dalyvauja vykdant šią visuomenės saugumo programą. Remiantis statistiniais duomenimis[198], programoje dalyvauja 9 Lietuvos, 7 Estijos bei 4 Latvijos institucijos. Nepaisant to, Mykolo Romerio universitetas dalyvauja ir kituose tiriamuosiuose moksliniuose projektuose, kurie gali būti naudingi tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. 2014 metais pradėtas vykdyti projektas FP7 „Sensorinė sistema nelegalių cheminių medžiagų nustatymui“[199]. Panaudojant multikolometrines sensorines sistemas, siekiama iš oro mėginių nustatyti nelegalias chemines, sprogstamąsias bei narkotines medžiagas. Įvykdžius šį projektą, teisėsaugos pareigūnai turės naują techninę priemonę, kurios dėka, bus galima aptikti minėtas medžiagas ar jų prekursorius. Ši techninė priemonė efektyviai galėtų pasitarnauti ir tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, o ypač teroristinių išpuolių prevencijoje, oro uostuose, kitose didelėse žmonių susibūrimo vietose, kuomet teroristiniams nusikaltimams yra panaudojamos sprogstamosios medžiagos. Tokio pobūdžio techninę priemonę būtų nesudėtinga pritaikyti praktikoje pavyzdžiui, vykdant asmenų bei jų bagažo patikrą viešojo transporto stotyse, oro uostuose. Mykolo Romerio Universiteto Viešojo saugumo fakultetas nuo 2011 metų sėkmingai įgyvendina Išorės sienų fondo

[198] *Organisations* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-11]. < http://www.security-research-map.eu//index.php?file=list-all.php&country=LT>.
[199] *Crime-track* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-10]. <http://www.crimtrack.eu/About-CRIM-TRACK>.

finansuojamus projektus[200]. Projektuose keliama Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnų kvalifikacija pasienio kontrolės, tranzito, dokumentų tikrinimo bei tyrimo, ekstremalių situacijų valdymo, vizų informacinės sistemos naudojimo, asmens biometrinių duomenų naudojimo e-pasuose srityse. Šie projektai naudingi ir taip pat ateityje ypač bus reikalingi tikrinant prieglobsčio prašančius asmenis, kurie atvyksta iš teroristinių organizacijų įtakojamų šalių. Taip pat su terorizmu susijusių nusikaltimų tyrimui bei prevencijai yra naudingi ir kiti Mykolo Romerio universiteto aktualiausi vykdomi projektai: „Europos Kriminalistikos 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija“, bei universitetas dalyvauja projekte "Development of the passenger name record system in Lithuanian " (Keleivių duomenų įrašų sistemos sukūrimas Lietuvoje). Taip pat vieno iš vykdomo projekto dėka Lietuvoje buvo įkurtas Lietuvos kibernetinių nusikaltimų kompetencijų ir tyrimų centras.

Siekiant stabdyti sparčiai plintančią terorizmo grėsmę, reikalinga sutelkti įvairius prevencijos mokslinius pagrindus, suvienyti įvairių šalių mokslininkų jėgas rengiant bendras ar ypatingąsias terorizmo tyrimo bei prevencijos metodikas, ieškoti naujų, efektyvių prevencijos priemonių, vykdant bendrus mokslinius projektus.

Taip pat tikslinga kovos su terorizmu būdus ir priemones kiekvienai su tuo kovojančiai valstybei, nukreipti į pagrindinius terorizmo plitimo pamatus. Nors Lietuvoje terorizmo grėsmės lygis žemas, tačiau reikia įvertinti tai, jog jis yra galimas, bet netikėtinas. Remiantis Informatikos ir ryšių departamento statistiniais duomenis[201] apie nusikalstamas veikas susijusias su terorizmu padarytas Lietuvos Respublikoje, šių užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius daugėja. 2010 metais su terorizmu susijusių nusikalstamų veikų Lietuvoje užregistruota – 1, atitinkamai 2011 metais – 1, 2012 metais – 0, 2013 metais 5, 2014 metais – 5, 2015 metais –

---

[200] *Šiuo metu VSF komandų vykdomi projektai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-10]. <http://www.mruni.eu/lt/universitetas/fakultetai/viesojo_saugumo/moksline_veikla/projektai/>.

[201] Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2015 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2016-03-20]. <http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2015&menuo=12&ff=1G&fnr=10&rt=1&oldYear=2015>. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2014 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2016-03-20]. <http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2014&menuo=12&ff=1G&fnr=10&rt=1&oldYear=2014>. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2013 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2016-03-20]. < http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2013&menuo=12&ff=1G&fnr=10&rt=1&oldYear=2013>. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2012 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2016-03-20]. < http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2012&menuo=12&ff=1G&fnr=10&rt=1&oldYear=2012>. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2011 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2016-03-20]. < http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2011&menuo=12&ff=1G&fnr=10&rt=1&oldYear=2011>. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikoje 2010 m. [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2016-03-20]. < http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/wp-content/themes/ird/reports/html_file.php?metai=2010&menuo=12&ff=1G&fnr=10&rt=1&oldYear=2010>.

8. Lietuvoje teroristinių nusikaltimų tyrimo praktika yra minimali, tačiau terorizmo prevenciją reikia taikyti plačiai, apimant visus su terorizmu susijusius nusikaltimus, neatsižvelgiant į tai ar valstybė yra nukentėjusi nuo tokio pobūdžio nusikalstamos veikos ar ne. Lietuvoje terorizmo prevencijos kryptys turi būti nukreiptos į asmenų radikalizaciją, prieglobsčio teise atvykstančius asmenis, strateginius objektus, ir į neteisėtą šaunamųjų ginklų ir sprogmenų disponavimą. Tokiomis kryptimis terorizmo prevencija vykdoma turėtų būti todėl, kad pastaraisiais metais ženkliai pasireiškė pabėgėlių krizės Europoje problema. Didžioji dalis prieglobsčio prašytojų Europos sąjungoje atvyksta iš artimųjų Rytų regiono šalių (Sirija, Irakas, Eritrėja), kuriose yra dideli islamistiniai teroristų veiklos židiniai. Įvairūs strateginiai objektai Lietuvos teritorijoje, gali būti vieni iš teroristų pasirinktų taikinių įgyvendinant teroristinius išpuolius. Suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) terminalas, dislokuojamos karinės NATO pajėgos, oro uostai, elektrinės yra svarbūs objektai šalies infrastruktūroje. Taip pat nelegali šaunamųjų ginklų bei sprogmenų prekyba ar kontrabanda, palengvina teroristinėms grupuotėms ar radikaliems pabėgėliams, ruoštis nusikaltimų vykdymui. Terorizmo prevencija turi būti nuolat kintanti ir prisitaikyti prie Lietuvoje vykstančių pokyčių, todėl tikslingai parinktos prevencijos kryptys, gali padėti užkirsti kelią galimiems teroristiniams nusikaltimams.

Kova su radikalizacija yra viena svarbiausių terorizmo prevencijos užduočių. Laiku sustabdytas asmens radikalizacijos procesas, gali užkirsti grėsmę vystytis terorizmui Lietuvoje. Remiantis minėtu LR VSD grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimu[202], Lietuvoje pastaraisiais metais nebuvo užfiksuota augančios radikalizacijos požymių, internete skleidžiama islamistų propaganda nesudomina Lietuvoje gyvenančių musulmonų, netgi didžioji dalis islamą praktikuojančių musulmonų nepritaria radikalioms islamo interpretacijoms. Tačiau reikia neatmesti galimybės, jog teroristinis įvykis Lietuvoje neįmanomas. Iš užsienio valstybių, kuriose veikia teroristinės organizacijos, atvykę ir šalyje apsigyvenę musulmonai sudaro rizikos grupę, kadangi šie asmenys gali būti radikalizuoti ir motyvuojami užsiimti teroristine veikla.

Pirmieji radikalizacijos požymiai pastebimi pasikeitusioje žmogaus išvaizdoje, artimoje jo aplinkoje, ir elgesyje. Žmogus pradeda propaguoti smurtą, bando pasikeisti vardą, pavardę, pradeda lankytis socialiniuose portaluose, kuriuose skelbiama radikalius judėjimus skatinanti informacija, taip pat asmuo gali pasikeisti tikėjimą. Šiuos asmens pasikeitimo požymius turi pastebėti artimiausi jį supantys žmonės (šeimos nariai, giminaičiai, draugai). Žmogaus išorės pokyčiuose galima pastebėti ir tai, jog žmogus pakeičia aprangos stilių, išvaizdą, išsitatuiruoja kūną, ar pradeda auginti barzdą. Į radikalizmą linkstantis žmogus pradeda ieškoti

[202] Lietuvos Respublikos Valstybės Saugumo Departamento 2014 metų grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas, s*upra* note 170.

kontaktų su radikalių grupuočių lyderiais arba nariais[203]. Vėliau užmezgęs ryšius, asmuo pradeda dalyvauti pogrindiniuose susirinkimuose, kuriuose gauna teroristinės propagandinės medžiagos. Todėl siekiant nustatyti pirmuosius radikalizacijos požymius, teisėsaugos institucijoms didelę paramą gali suteikti visuomenė.

Tobulinant radikalizacijos prevenciją Lietuvoje, 2014 metais buvo pradėtas įgyvendinti tarptautinis projektas „Teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas kovoje su pavienių asmenų radikalizmu“[204]. Šis tarptautinis projektas skirtas sustiprinti tarpvalstybinį teisėsaugos institucijų bendradarbiavimą, sustiprinti kriminalinę žvalgybą vykdančių pareigūnų profesinius gebėjimus terorizmo grėsmės vertinimo ir valdymo srityje, siekiant užkirsti kelią galimiems teroristiniams išpuoliams. Vykusio projekto metu pareigūnai taip pat gilino žinias atliekant pavienių asmenų rizikos vertinimą bei prevencinių priemonių pritaikymą.

Artimųjų Rytų šalyse vykstantys karai ir teroristiniai nusikaltimai verčia gyventojus bėgti nuo smurto į Europos sąjungos šalis. Užsieniečiai musulmonai, ypač kurie yra atvykę iš šalių, kuriose veikia teroristinės grupuotės, gali kelti grėsmę ne tik Europos sąjungai, bet ir Lietuvos saugumui. Neišvengiamai būtina tinkamai atrinkti prieglobsčio prašančius asmenis, kurie atvyksta būtent iš tokių, riziką keliančių šalių. Lietuvoje terorizmo prevencijos kryptis, šiuo požiūriu turi būti vykdoma dviem pagrindiniais aspektais – pabėgėlių tinkama atranka bei prevenciniu darbu su prieglobstį jau gavusiais asmenimis. Pirmuoju atveju, teisėsaugos institucijos vykdydamos griežtą atranką, turi glaudžiai bendradarbiauti viena su kita bei su tarptautinėmis organizacijomis (Tarptautine migracijos organizacija, Jungtinių tautų pabėgėlių komisaro valdyba). Lietuvoje pabėgėlių atrankos procesuose bendradarbiauja LR Valstybės saugumo departamentas, Vidaus reikalų ministerija, Užsienio reikalų ministerija, Migracijos departamentas, Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir Lietuvos kriminalinės policijos biuras.

Atrankos metu, be būtinos prieglobsčio suteikimo procedūrų atlikimo tvarkos, asmuo turi būti nufotografuojamas, apklausiamas, paimami jo visi turimi dokumentai, bei paimami asmens pirštų antspaudai. Daktiloskopijos kortelė perduodama Lietuvos Kriminalistinių tyrimo centrui, siekiant perduoti pirštų atspaudų duomenis Centriniam EURODAC[205] padaliniui.

---

[203] Springer, D. R., Regens, J. L., Edger,. D. N. *Islamic radicalism and global Jihad.* George town University press, Washington, D. C. 2009, p 9-10.

[204] Projektas „*Teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas kovoje su pavienių asmenų radikalizmu*“ Nr. HOME/2013/ISEC/AG/RAD 4000005259 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-03-15]. <http://www.policija.lt/index.php?id=28070>.

[205] Eurodac yra informacinė sistema, sukurta siekiant nustatyti, kuri valstybė narė yra atsakinga už Europos Sąjungoje pateikto prieglobsčio prašymo nagrinėjimą. Lygindamos pirštų atspaudus valstybės narės gali nustatyti, ar

Remiantis LR Migracijos departamento statistikos duomenimis, 2015 metais, Lietuva teigiamai išnagrinėjo 3 Sirijos piliečių prašymus bei vieną prašymą Eritrėjos piliečio. Tačiau manoma jog šis skaičius ženkliai augs, kadangi daugumos šalių pabėgėlių stovyklose asmenų prašančių prieglobsčio yra tūkstančiai. Atsižvelgiant į tai didės ir asmenų patikros pajėgumai, bei ilgės prieglobsčio suteikimo procedūros laikas.

Suteikus prieglobstį asmenims, toliau vis tiek turi būti taikomos saugumo patikros priemonės. Asmenims gavusiems prieglobstį, suteikiama teisė laikinai gyventi du metus, todėl šį laiką asmenys turi būti toliau stebimi, kontroliuojami, kadangi pirmieji metai šių asmenų integracijos procese yra labai svarbūs. Šiuo laikotarpiu, taip pat su pabėgėliais turi būti dirbti socialinę paramą teikiančios institucijos. Asmenims turi būti sukuriama tinkama aplinka lengvesniam integracijos procesui, kadangi šiuo laikotarpiu asmuo yra labai pažeidžiamas bei gali būti įtrauktas į radikalių islamistų veiklą. Savivaldybės taip pat turi prisidėti prie pabėgėlių socialinės integracijos pvz. siūlydama būstus, vien tuo, jog šių asmenų nepriglaustų įvairios islamistinės pogrindinės organizacijos.

Teroristai rinkdamiesi išpuoliams skirtas vietas, objektus, siekia sukelti kuo didesnį aukų skaičių ar padaryti, kuo didesnę žalą valstybės infrastruktūrai. 2014 metais Lietuvoje pradėjo veikti suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) terminalas. Tai – vienas svarbiausių nacionalinių energetinį saugumą užtikrinančių objektų, kurio dėka sukuriamos sąlygos atsirasti gamtinių dujų rinkai Lietuvoje. Tačiau taip pat šis terminalas pramoninės avarijos atveju dėl diversijos, teroro išpuolio ar kitų tyčinių veiksmų gali sukelti itin didelę žalą aplink terminalą supančiai teritorijai. Terminalo bendras SGD talpų tūris yra 170.000 m^3, technologiniame terminalo procese dalyvauja dvi pavojingos cheminės medžiagos - suskystintos gamtinės dujos ir propanas. Remiantis Klaipėdos miesto savivaldybės pavojingo objekto AB „Klaipėdos Nafta“ suskystintųjų gamtinių dujų terminalo išorės avariniu planu[206], avarijos atveju terminale kiltų didžiulis gaisras, kurio maksimali pavojaus zona būtų 1340 metrų. Grandininės reakcijos efekto pasekoje, gaisro poveikio zonoje galimi antriniai gaisrai. Preliminariais duomenimis, jeigu įvyktų ši avarija, aplinkinių gyventojų ir gretimų įmonių darbuotojų skaičius galimo pavojaus zonoje siektų iki 900 žmonių. Todėl svarbu užtikrinti maksimalų šio objekto bei jo darbuotojų saugumą, užtikrinti asmenų saugančių objektą patikimumą, vykdyti evakuacinius mokymus. Lietuvoje taip pat yra dislokuotos įvairių šalių narių NATO pajėgos, kurios gali tapti pozityviu taikiniu teroristinėms grupuotėms, taip pat ir Ignalinos atominė elektrinė, panaudoto

prieglobsčio prašytojas arba valstybėje narėje aptiktas neteisėtai gyvenantis užsienio šalies pilietis anksčiau yra prašęs prieglobsčio kitoje valstybėje narėje.

[206] Klaipėdos miesto savivaldybės pavojingojo objekto AB „Klaipėdos nafta“ suskystintųjų gamtinių dujų terminalo išorės avarinis planas. [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2016-03-18]. http://www.ve.lt/uploads/documents/sgdt_planas_visuomenei.pdf.

branduolinio kuro saugyklos. Atsižvelgiant į aktualiausius teroro išpuolius 2016 metų Briuselyje, svarbu sutelkti didelį dėmesį į Lietuvoje esančių oro uostų apsaugą. Šių objektų saugumui skyrus didelį dėmesį, teroristinės grupuotės negalės juose įvykdyti teroristinių išpuolių, kadangi šie objektai paprasčiausiai teroristinėms grupuotėms nebus prieinami. 2016 metų kovo 31 dieną prasidėjo Branduolinio saugumo viršūnių susitikimas[207]. Ypatingas dėmesys skirtas branduolinio terorizmo grėsmei, kurios tikimybė sustiprėjo po terorų atakų Briuselyje. Šio aukščiausio lygio pasaulinio forumo tikslas – stiprinti branduolinio saugumo kultūrą, įvertinti valstybių pažangą užtikrinant branduolinių medžiagų infrastruktūros ir medžiagų saugumą. LR Prezidentės teigimu, *„Nė viena valstybė nėra apsaugota nuo šios grėsmės. Jei radioaktyvios medžiagos patektų į teroristų rankas, tai gali turėti pražūtingų pasekmių visiems. Branduoliniam ginklui pasigaminti pakanka labai nedidelio kiekio plutonio. Todėl šiandien tarptautinė bendruomenė yra pasirengusi imtis visų griežčiausių prevencinių priemonių“.* Taip pat valstybės vadovės teigimu, būtina griežtinti radioaktyvių medžiagų apskaitą, kontrolę ir apsaugą, taip pat stiprinti atominių elektrinių ir kitų civilinių atominių įrengimų saugą, kovoti su branduolinių medžiagų kontrabanda, keistis žvalgybine informacija.

Šaunamieji ginklai, sprogmenys, sprogstamosios medžiagos yra pagrindiniai įrankiai teroristams vykdant nusikaltimus. Teroristams svetimose šalyse yra sunku įsigyti ginklų ar sprogmenų. Prieglobsčio prašytojams tai padaryti beveik neįmanoma. Todėl teroristai bando ieškoti juodojoje rinkoje reikiamų daiktų teroristinio išpuolio vykdymui. Terorizmo prevencijos priemonės šioje kryptyje turi būti nukreiptos į nelegalios prekybos ginklais ar sprogmenimis užkardymą. Šios nusikalstamos veikos prevencija, apsunkintų teroristams įsigyti draudžiamų daiktų, todėl tuo pačiu sumažėtų teroristinio išpuolio tikimybė.

Taip pat terorizmo prevencija papildomai turi būti nukreipta į terorizmo finansavimą. Asmenys, atvykę iš šalių, kuriose veikia teroristinės organizacijos, gali įvairiais maskavimo būdais remti užsienyje veikiančius teroristus. Lietuva nėra nukentėjusi nuo ryškių teroristinių išpuolių, Lietuvoje nėra veikiančių teroristinių grupuočių, aktyvių radikalaus islamistinio judėjimo bendruomenių, todėl Lietuvos valstybė gali būti patogi vykdyti piniginių lėšų judėjimą finansuojant teroristines organizacijas. Teroristinės organizacijos neturėdamos finansavimo, neturės pajėgumų verbuoti, treniruoti kovotojus, įsigyti ginklus ar kitas teroristiniams išpuoliams reikiamas priemones. Nors Lietuvoje terorizmo finansavimo atvejų neužfiksuota[208], tačiau prevencija vis tiek turi būti vykdoma bendradarbiaujant LR VSD, LR

[207] *Branduolinis terorizmas – grėsmė visai žmonijai* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-10]. <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/branduolinis-terorizmas-gresme-visai-zmonijai/24952>.
[208] Lietuvos Respublikos Nacionalinis pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimas 2015. [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016-03-21]. <http://www.fntt.lt/uploads/docs/NRV2015.pdf>.

FNTT, LR Centriniu banku, bei užsienio kapitalo bankais Lietuvoje. Šiuo metu pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija yra viena iš FNTT veiklos krypčių. Šalies institucijų bendradarbiavimas, apimantis apsikeitimą informacija ir bendradarbiavimą kredito ir finansų institucijų priežiūros srityje, siekiant išsiaiškinti galimus terorizmo finansavimo atvejus yra vienas iš galimų terorizmo prevencijos būdų. Š

2010 metais VSD buvo panaikinta ikiteisminio tyrimo funkcija ir Departamentas pradėtas traktuoti kaip žvalgybos institucija, o ne teisėsaugos institucija. Atsižvelgiant į tai, visuomenėje buvo diskutuojama, jog ikiteisminio tyrimo, bei antiteroristinės valdybos išformavimas buvo nulemtas, dėl nepasisekusio ikiteisminio tyrimo E. K byloje. Vien tam, kad VSD galėtų atlikinėti ikiteisminius tyrimus, reikia jog institucija turėtų platų spektrą specialistų, pareigūnų, kurie galėtų tą ikiteisminį tyrimą atlikti, tinkamai apžiūrėti įvykio vietas, užfiksuoti ir surinkti nusikalstamos veikos pėdsakus, atlikti įvairius kitus procesinius tyrimo veiksmus. Daugumoje pasaulio valstybių, tokios institucijos kaip Lietuvoje veikiantis LR VSD laikomos kaip žvalgybinės institucijos ir ikiteisminių tyrimų neatlieka. Todėl svarbu nacionaliniame lygmenyje suderinti teisėsaugos bei žvalgybinių institucijų veiklą. Remiantis Informatikos ir Ryšių departamento statistiniais duomenimis, nuo 2013 metų padidėjo Lietuvoje užregistruojamų nusikalstamų veikų susijusių su terorizmu skaičius. Prancūzijoje 2015 metų rudenį įvykę teroristiniai išpuoliai paskatino LR VSD Lietuvoje vėl susidomėti antiterorizmo sritimi. Nuo šiol Departamente vėl kuruojama antiterorizmo sritis[209]. LR VSD bei Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto uždarame posėdyje[210] 2016-03-23 A.Paulauskas paminėjo, jog rengiamos tam tikros įstatymo pataisos, kurios leis Valstybės saugumo departamento pareigūnams atlikti tam tikrus veiksmus pvz. teikti įspėjimus asmenims apie jų veiklą keliančią grėsmę, taip pat atlikti asmenų sulaikymus, kadangi šiuo metu LR VSD pareigūnai tokių veiksmų atlikti negali. Tačiau A. Paulauskas pabrėžė, kad grąžinti ikiteisminio tyrimo funkcijos departamentui neplanuojama.

Bendraujant su atskirų institucijų atstovais Lietuvoje nustatyta, jog terorizmo prevencija turėtų būti LR Valstybės saugumo departamento prioritetas. Dėl plėtojamos žvalgybos bei kontržvalgybos krypties, LR VSD labiau tinkamas vykdyti terorizmo prevenciją. Tuo tarpu LR LKPB gali atlikinėti ikiteisminius tyrimus susijusius su teroristiniais nusikaltimais.

[209] Vyšniauskaitė, B. *Prancūzijos tragedija atvėrė Lietuvos saugumo spragas* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-03-20]. <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/120077>
[210] BNS Paulauskas, A. *Didesnę grėsmę kelia nedraugiški kaimynai, nei terorizmas*. [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23.]<http://lzinios.lt/lzinios/Lietuva/a-paulauskas-didesne-gresme-kelia-nedraugiski-kaimynai-nei-terorizmas/220135>.

Suderinus žvalgybinių bei teisėsaugos institucijų tarpusavio bendradarbiavimą bei veiklos sritis, Lietuvoje teroristinių nusikaltimų tyrimas bei prevencija pasiektų aukštų rezultatų.

IŠVADOS

1. Tarptautinį bendradarbiavimą tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus reglamentuojantys teisės aktai apima plačią sritį nusikalstamų veikų, dėl kurių bendrai susitarė daugelis pasaulio valstybių. Nustatyta, jog vieni iš labiausiai praktikoje taikomų teisės aktų yra dvišaliai susitarimai dėl teisinės pagalbos. Tarptautinių subjektų svarba, bei galimybė valstybės atitinkamai institucijai tiesiogiai bendradarbiauti su informaciją turinčiu ir valdančiu centriniu subjektu, išsprendžia informacijos perdavimo trukmės faktorių.

2. Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, Lietuvos institucijų praktikoje nėra taikoma atskira, teroristinių nusikaltimų tyrimo metodika ir taktika. Nors naudojamos tos pačios priemonės, kurios naudojamos tiriant ir kitas nusikalstamas veikas, tačiau šių priemonių taikymas specifinis. Kiekviena nusikalstamų veikų tyrimo taktika bei metodika, kuri paprastai naudojama tiriant įvairius nusikaltimus, gali taip pat būti naudojama ir tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, tačiau teroristinių nusikaltimų tyrimo metodika yra būtina. Šiuo metu Lietuvoje yra remiamasi bendra nusikaltimų tyrimo praktika, naudojami LR Kriminalinės žvalgybos įstatyme reglamentuoti informacijos rinkimo būdai.

3. Praktika rodo, jog įkaitų vadavimo ar sprogmenų išminavimo operacijose, dažniausiai visuomet pasitelkiama antiteroristinių operacijų rinktinė „ARAS“, kuri pajėgiausia ir daugiausia praktikos turinti institucija, likviduojant teroristinius išpuolius. Lietuvos institucijose atliekamų ekspertizių, kriminalistinių tyrimų įvairovė yra pakankama tirti su teroristiniais nusikaltimais susijusius objektus. Visų tyrime nagrinėtų institucijų atliekamos funkcijos, gali būti pritaikytos praktikoje tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Institucijos yra pajėgios tirti tokio pobūdžio nusikaltimus, tačiau tikslinga sukurti specialią teroristinių nusikaltimų tyrimo metodiką ir taktiką, užtikrinti institucijų tarpusavio bendradarbiavimą, veiksmų koordinavimą, informacijos pasikeitimą su tarptautiniais partneriais. suvienyti įvairių šalių mokslininkų jėgas vykdant bendrus tarptautinius projektus.

4. Atsižvelgiant į terorizmo tarptautiškumą, žvalgybinės informacijos svarbą numatant galimas grėsmes, terorizmo prevencija šiuo metu turi būti pagrindinis prioritetas LR Valstybės saugumo departamentui. Akcentuoti pagrindines terorizmo prevencijos kryptis:

1) Radikalizacija

2) Prieglobsčio prašytojai

3) Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintys objektai

4) Šaunamųjų ginklų bei sprogmenų disponavimas

5) Terorizmo finansavimas

5. Remiantis Magistro baigiamajame darbe atliktu tyrimu, aktualiais įvykiais, tiesiogiai bendraujant su atskirų institucijų atstovais terorizmo srityje, pateikiamas tarp-institucinis bendradarbiavimo modelis, skirtas taikyti tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus bei vykdant šių nusikaltimų prevenciją Lietuvoje.

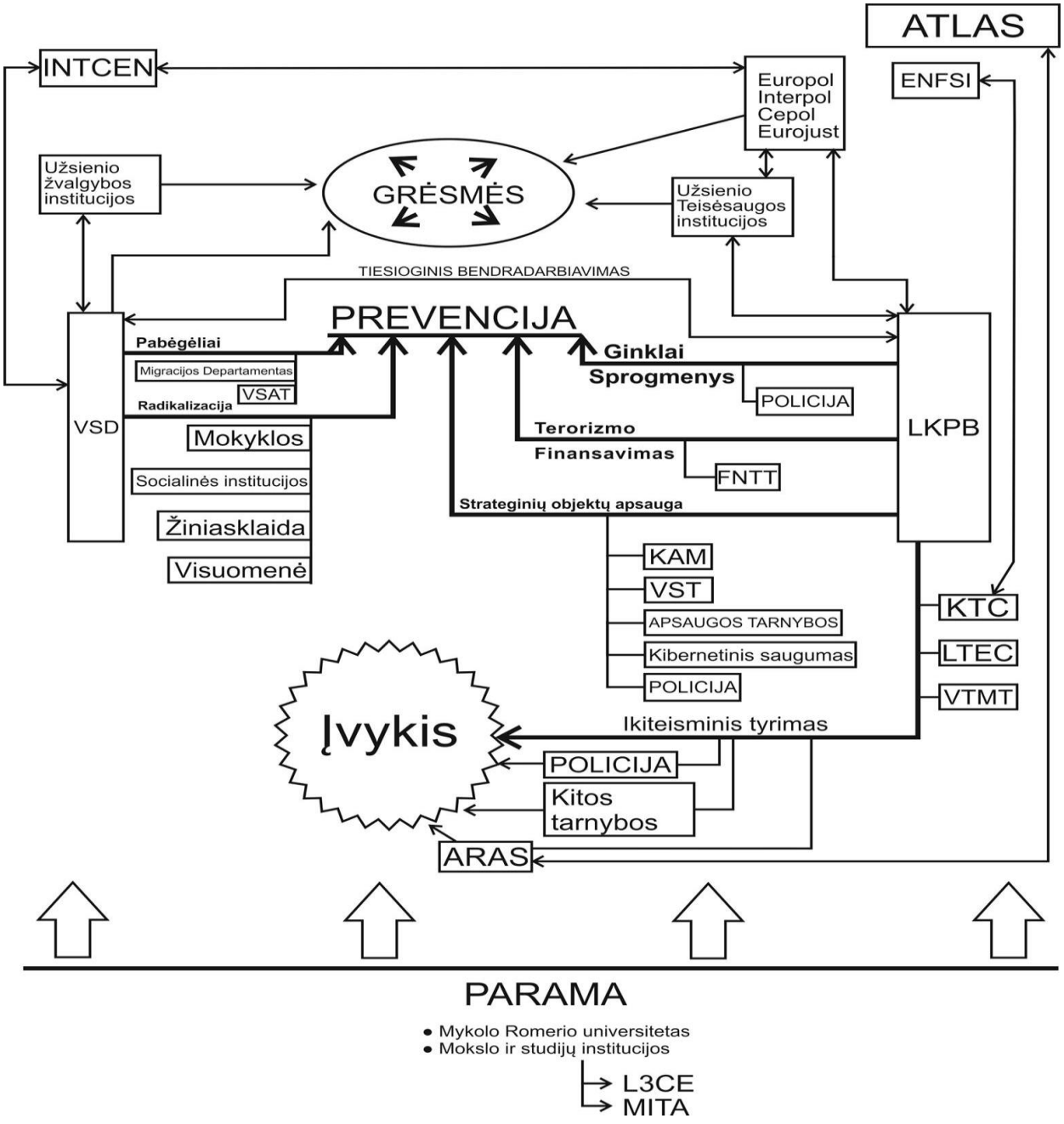
6. Lietuvos mokslininkai sėkmingai dalyvauja vykdant bendrus kriminalistinius tarptautinius projektus. Tačiau nors ir nepasireiškiant ypatingiems teroristiniams įvykiams Lietuvoje bei nesant suformuotos specialios tyrimo metodikos bei taktikos, skirtos tirti su terorizmu susijusius nusikaltimus, reikia skatinti didesnį šių projektų vykdymą, bei sutelkiant kriminalistikos mokslininkų jėgas sukurti specialią tyrimo metodiką bei taktiką, skirtą tirti su terorizmu susijusius nusikaltimus.

7. Atlikus interviu klausimyną su LR VSD, LKPB, Vilniaus AVPK institucijų atstovais, pateikiamas institucijų bendradarbiavimo su užsienio šalimis ryškėjančių problemų medis, kurio išsamesniam priežasčių atsiradimo nustatymui reikalingas atskiras mokslinis tyrimas.

PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į Lietuvoje veikiančias institucijas, jų atliekamas funkcijas, bendrai terorizmo prevencijai bei teroristinių nusikaltimų tyrimui rekomenduotina subendrinti žvalgybinių institucijų su teisėsaugos institucijomis veiklos kryptis, siekiant pasiekti šiuos tikslus. Suderinant šių institucijų tarpusavio bendradarbiavimą, galima suformuoti tokį tarp-institucinio bendradarbiavimo modelį Lietuvoje, kuris galėtų būti taikomas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus.

Tarp-institucinis bendradarbiavimo modelis

Šiame modelyje pavaizduojama Lietuvos institucijų bendradarbiavimo funkcinė sistema, apimanti terorizmo prevenciją, teroristinių nusikaltimų tyrimą, bei tarptautinį bendradarbiavimą. Šis modelis parengtas panaudojant interviu metodą, kuriuo buvo bendraujama su LR VSD, LKPB, Vilniaus apskrities VPK pareigūnais. Sistemos pagrindą sudaro dvi esminės institucijos: Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamentas ir Lietuvos Kriminalinės policijos biuras. Tyrimo metu nustatyta, jog šios dvi institucijos išskiria prioritetą bendradarbiaujant tarpusavyje. Tarp šių institucijų privalo būti neatlygintinas, nuolatinis bei tiesioginis bendradarbiavimas, kadangi institucijos ypatingai vertina laiką, per kurį yra gaunama informacija. Tiesioginis institucijų šalies viduje bendradarbiavimas, bei bendradarbiavimas su užsienio šalių partneriais ar tarptautinėmis organizacijomis atsispindi vykdant bendrus pasitarimus, tiesioginius susitikimus, pasinaudojant duomenų valdymo sistemomis, elektroniniu paštu bei atskirais ryšio kanalais, skirtais su terorizmu susijusios informacijos pasikeitimui. Tyrimo metu taip pat nustatyta, jog tarptautinis bendradarbiavimas yra reikšmingas elementas teroristinių nusikaltimų prevencijoje bei tyrime. Be bendradarbiavimo su užsienio šalių partneriais, tiek terorizmo prevencijos, tiek su terorizmu susijusių nusikaltimų srityje, institucijų vykdomų užduočių nebūtų įmanoma tinkamai įvykdyti. Terorizmo prevenciją kuruojanti institucija turi būti LR VSD, tačiau pagal pateikiamas prevencijos tobulinimo kryptis, veiklos sritys turi būti paskirstytos bendradarbiaujant su LKPB, kadangi VSD dėl savo galimybių, kaip žvalgybinės institucijos, pilnai tam tikroje srityje funkcijų atlikti negalėtų. Terorizmo prevencijos pagrindinės kryptys turi būti:

1. **Pabėgėlių faktorius**. LR VSD kaip žvalgybinė institucija, naudodama savo žvalgybos metodus, turėtų kuruoti šią prevencijos kryptį. Visų pirma todėl, jog departamento pagrindinis žvalgybos uždavinys yra prognozuoti ir nustatyti rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, kylančias iš užsienio. VSD šioje kryptyje turėtų bendradarbiauti tiek su Migracijos departamentu, tiek su Valstybės sienos apsaugos tarnyba.

2. **Radikalizacija**. LR VSD šią prevenciją galėtų kuruoti vykdydamas kontržvalgybos uždavinius prognozuodamas, bei nustatydamas rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, kylančias Lietuvos Respublikos viduje. Atkreipiant dėmesį į islamistines organizacijas, radikalių pažiūrų asmenų grupes, bei įvertinant situaciją, turėtų parengti atitinkamus šios prevencijos krypties uždavinius, kuriuos įgyvendintų kartu bendradarbiaujant su mokyklomis, socialinėmis institucijomis, visuomene, bei žiniasklaida.

Šių dviejų prevencijos krypčių įgyvendinimui taip pat nuolatos turi būti gaunama informacija apie terorizmo grėsmes iš tarptautinių organizacijų (INTCEN), ar kitų užsienio šalių žvalgybinių institucijų. Turi būti dalinamasi aktualia informacija apie įvykusius teroristinius išpuolius, apie teroristų judėjimo maršrutus, teroristines organizacijas, įtartinų asmenų judėjimą Europos sąjungą, bei apie terorizmo plitimo tendencijas.

Lietuvos Kriminalinės policijos biuras turėtų kuruoti kitas terorizmo prevencijos kryptis:

3. **Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių objektų apsauga**. Užtikrinant strateginių objektų apsaugą LKPB turėtų suformuoti tam tikrus uždavinius teritorinėms policijos įstaigoms, Viešojo saugumo tarnybai, privačioms apsaugos tarnyboms, kariuomenei bei kibernetinį saugumą užtikrinančioms institucijoms (Lietuvos Respublikos nacionalinis elektroninių ryšių tinklų ir informacijos saugumo incidentų tyrimo padalinys, Nacionalinis kibernetinio saugumo centras, LKPB elektroninių nusikaltimų tyrimo valdyba).

4. **Terorizmo finansavimas**. Šios srities prevenciją LKPB turėtų vykdyti bendradarbiaudamas su Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba. FNTT yra pagrindinė valstybės institucija, koordinuojanti visų pinigų plovimo prevenciją vykdančių institucijų bendradarbiavimą. Be to, 2013 metais buvo sudaryta aukšto rango pareigūnų tarpžinybinė darbo grupė pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos veiklai koordinuoti. Bendradarbiaujant šioms institucijoms tarpusavyje, bei kartu su LR VSD, terorizmo prevencijos kryptis gali būti efektyviai vykdoma.

5. **Neteisėtas šaunamųjų ginklų ir sprogmenų disponavimas**. Šią prevencijos kryptį LKPB vykdytų kartu su teritorinėmis policijos įstaigomis siekiant sumažinti nusikalstamų veikų susijusių su šaunamaisiais ginklais bei sprogmenimis skaičių.

Padalinus prevencijos kryptis tiek LR VSD tiek LKPB, bei paskirstant šias kryptis pagal institucijų vykdomas veiklos sritis, terorizmo prevencijos rezultatai bus geriau pasiekiami, taip pat bus sumažinamas institucijų patiriamas darbo krūvis.

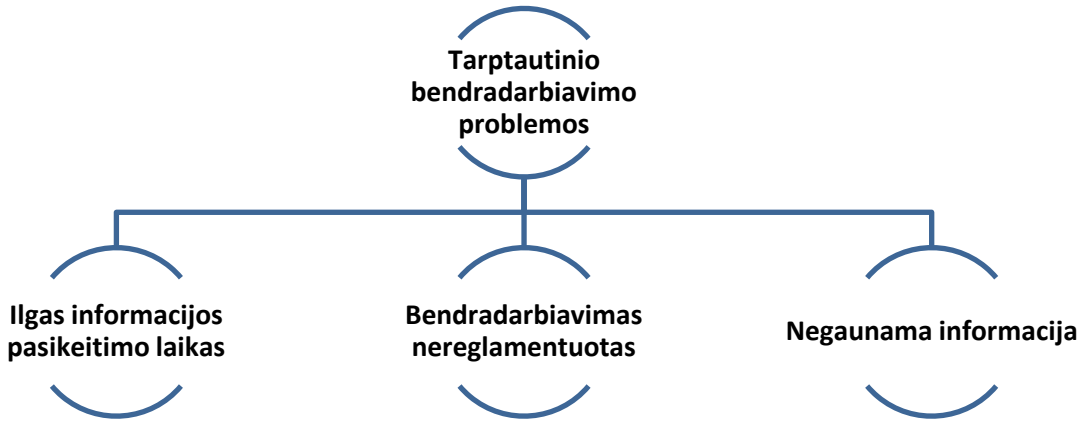
Įvykus teroristiniam išpuoliui Lietuvoje, ikiteisminį tyrimą turėtų vykdyti LKPB. Priklausomai nuo teroristinio išpuolio pobūdžio, LKPB situacijos valdymui, veiksmų koordinavimui turi pasitelkti antiteroristinių operacijų rinktinę „Aras“. Atsižvelgiant

individualiai į esamas situacijas, „Aras“ gali bei privalo bendradarbiauti su „ATLAS“ organizacija. Taip pat bendradarbiauti su teritorinėmis policijos įstaigomis, priešgaisrine gelbėjimo tarnyba, medicinos pagalbos institucijomis. Vykdant ikiteisminį tyrimą, įvykio vietos tyrimus bei visus kitus procesinius veiksmus turėtų atlikti LKPB pareigūnai. Ikiteisminiame tyrime turi būti bendradarbiaujama taip pat su Lietuvos kriminalistinių tyrimų centru, Valstybine teismo medicinos tarnyba, Lietuvos teismo ekspertizės centru. Tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus LKPB turi dalintis informacija ir su Europolu, Interpolu ar kitomis užsienio šalių teisėsaugos institucijomis.

Mykolo Romerio universitetas, bei kitos mokslo įstaigos turi vykdyti mokslinius tyrimus, tarptautinius projektus, kurių nauda būtų perteikiama teisėsaugos institucijoms tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Šios įstaigos turi bendradarbiauti su visomis sistemoje paminėtomis institucijomis, teikiant visokeriopą paramą keliant pareigūnų kompetenciją, kuriant naujas tyrimams naudingas technines priemones. Lietuvos kibernetinių nusikaltimų kompetencijų ir tyrimų centro vykdomi moksliniai tyrimai ir inovacijos turi padėti institucijoms užtikrinančioms kibernetinį nusikalstamumą, tobulėti tiriant nusikaltimus elektroninėje erdvėje, taip pat kurti įrankius palengvinančius šių nusikaltimų pėdsakų aptikimą ar užtikrinant informacinių technologijų apsaugą nuo nusikalstamų veikų. Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (MITA) turi skatinti Lietuvos inovacijų plėtrai reikalingus taikomuosius mokslinius tyrimus, bei eksperimentinę (technologinę) plėtrą. Tai pagrindinė institucija, kuri užtikrina inovacijų politikos įgyvendinimą Lietuvoje.

Pagrindinė bendradarbiavimo su tarptautinėmis institucijomis esmė, jog šalys tirdamos tokio pobūdžio nusikalstamas veikas, dalintųsi informacija tarpusavyje. Nors nesuinteresuotai šaliai informacija tuo metu nereikalinga, tačiau šalys turi žinoti apie užsienyje vykstančius teroristinius išpuolius, apie teroristų naudojamus metodus, taktikas ir t.t. Žvalgybinės institucijos labai vertina laiką per kurį yra gaunama informacija. Bendradarbiavimas tarp institucijų turi būti reglamentuojamas taip, jog informaciją būtų galima greitai perduoti bei greitai priimti. Ikiteisminį tyrimą su terorizmu susijusius nusikaltimus turi vykdyti tik ta institucija, kuri turi pakankamai priemonių, pajėgų, gerą teisinę bazę.

Lietuvos teisėsaugos institucijų bendradarbiavimo su užsienio šalimis problemų medis

Bendraujant su teroristinių nusikaltimų tyrimu susijusių institucijų atstovais Lietuvoje, galima išskirti tris praktikoje susiduriamas problemas, tarptautinio bendradarbiavimo terorizmo srityje.

Visų pirma, institucijos visapusiškai vertina laiką, per kurį yra gaunama informacija. Ši informacija dažniausiai naudojama terorizmo prevencijos srityje, retais atvejais tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Pavėluotai gauta informacija gali sukelti sunkių padarinių užkardant įvyksiantį teroristinį nusikaltimą. Kitu atveju, gali būti dirbtinai vilkinamas baudžiamasis procesas. Galima daryti tik prielaidas, jog informacijos pasikeitimo trukmę įtakoja privalomai formalus bei griežtai reglamentuotas bendradarbiavimas, teisėsaugos institucijų pasyvus požiūris į užsienio šalies pagalbos prašymą, pareigūnų nekompetentingumas, techninės klaidos.

Antra, teisėsaugos institucijos retai, bet susiduria su situacijomis, kuomet bendradarbiavimas yra su tam tikromis pasaulio valstybėmis yra teisiškai nereglamentuotas. Todėl valstybės yra neįpareigotos vykdyti, tam tikrus kitų valstybių prašymus, ar iniciatyviai teikti informaciją, kuri gali būti reikšminga kitai valstybei.

Trečia teisėsaugos institucijose pasitaikanti tarptautinio bendradarbiavimo problema yra ta, jog reikalinga informacija yra negaunama. Galima daryti tik prielaidą, jog informacija negaunama nesant teisiškai reglamentuotam tarptautiniam bendradarbiavimui, arba

reglamentavimas nėra tinkamai suderintas tarpusavio šalių. Neatmestinos ir galimos techninės bei žmogiškosios informacijos perdavimo klaidos.

Siekiant visapusiškai išsiaiškinti tikrąsias tarptautinio bendradarbiavimo terorizmo srityje problemas, bei galutinai patvirtinti šiuo metu iškeltas problemų atsiradimo priežastis reikalingas kruopštus ir platus tyrimas, kuris būtų nukreiptas į institucijas, kurios savo veikloje bendradarbiauja tarptautiniu lygmeniu keičiantis informacija terorizmo srityje, taip pat turi būti atlikta išsami tarptautinių sutarčių bei tarptautinių teisės aktų analizė.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos konvencija dėl baudžiamojo proceso perdavimo. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 10-241.
2. Europos konvencija dėl ekstradicijos. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 34-81.
3. Europos konvencija dėl nuteistųjų asmenų perdavimo. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 42-1022.
4. Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 33-762.
5. Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 101-2551
6. Tarptautinė Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų. Valstybės žinios. 2001, Nr. 36-1188.
7. Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu. Valstybės žinios. 2000, Nr. 108-3430.
8. Tarptautinė konvencija dėl kovos su teroristų vykdomais sprogdinimais. Valstybės žinios. 2004, Nr. 36-1184.
9. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. Valstybės žinios. 2002, Nr. 51-1933.
10. Jungtinių tautų Generalinės asamblėjos deklaracija dėl Tarptautinės teisės principų liečiančių draugiškus valstybių santykius ir jų bendradarbiavimą pagal Jungtinių Tautų Chartiją. Generalinės Asamblėjos 1970 metų spalio 24 dienos rezoliucija 2625 (XXV).
11. Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 19-417.
12. Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 19-418.
13. Konvencija dėl kovos su terorizmu. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 7-116.

14. Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 8-266.

15. Konvencija dėl nusikaltimų ar tam tikrų veiksmų padarytų orlaiviuose. *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 19-416.

16. Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pamatinis sprendimas 2002/475/TVR, dėl kovos su terorizmu. [2002] OL L164/3.

17. Tarybos 2002 m. gruodžio 19 d. sprendimas 2003/48/TVR, dėl policijos ir teismų bendradarbiavimo kovojant su terorizmu konkrečių priemonių įgyvendinimo pagal Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP 4 straipsnį. [2002] OL L16/68.

18. Tarybos 2004 m. spalio 26 d. Reglamentas 2007/2004(EB), įsteigiantis Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūrą. [2004] OL L349/1.

19. Tarybos 2008 m. birželio 23 d. sprendimas 2008/617/TVR dėl Europos Sąjungos valstybių narių specialiųjų intervencijos padalinių bendradarbiavimo krizinėse situacijose gerinimo. [2008] L210/73.

20. Tarybos 2008 m. birželio 23 d. sprendimas 2008/616/TVR dėl tarpvalstybinio bendradarbiavimo gerinimo, visų pirmą kovos su terorizmu ir tarpvalstybiniu nusikalstamumu srityje, įgyvendinimo. [2008] L210/12.

21. Tarybos 2008 m. lapkričio 28 d. pamatinis sprendimas 2008/919/TVR, iš dalies keičiantis Pamatinį sprendimą 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu. [2008] OL L330/21.

22. Tarybos 2009 m. birželio 15 d. bendroji pozicija 2009/468/BUSP, atnaujinanti Bendrąją poziciją 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu ir panaikinanti Bendrąją poziciją 2009/67/BUSP. [2009] OL L151/45.

23. Tarybos 2014 m. liepos 22 d. sprendimas 2014/483/BUSP, kuriuo atnaujinamas ir iš dalies keičiamas asmenų, grupių ir subjektų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas 2014/72/BUSP. [2014] OL L217/35.

24. Tarybos 2015 m. liepos 31 d. sprendimas 2015/1334/BUSP, kuriuo atnaujinamas asmenų, grupių ir organizacijų, kuriems taikomi Bendrosios pozicijos 2001/931/BUSP

dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu 2, 3 ir 4 straipsniai, sąrašas ir panaikinamas Sprendimas (BUSP) 2015/521. [2015] OL L206/61.

25. Europos Parlamento 2015 m. vasario 10d. rezoliucija 2015/2530 RSP, dėl kovos su terorizmu priemonių [2015] OL C 392/2015.

26. Jungtinių tautų 2015 m. lapkričio 20 d. rezoliucija Nr. 2249. S/RES/2249 (2015).

27. Europos Sąjungos 2005 m. lapkričio 30 d. pranešimas 14469/3/05 REV 4, dėl kovos su terorizmu strategijos. [2005] DG H2.

28. Tarybos 2007 m. birželio 12 d. rekomendacija 2007/562/EB, dėl dalinimosi informacija apie teroristų vykdomus pagrobimus. [2007] OL L214/9.

29. Komisijos 2014 m. gruodžio 12 d. teisingumo efektyvumui stiprinti rekomendacijos (CEPEJ) dėl teismo eksperto vaidmens procese Europos Sąjungos valstybėse narėse Nr. CEPEJ (2014) 14.

30. 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento rezoliucija Nr. 2015/2063 (INI), dėl ES piliečių radikalėjimo ir verbavimo, kurį vykdo teroristinės organizacijos, prevencijos P8_TA-PROV(2015)0410.

31. Tarybos 2011 m. lapkričio 23 d. išvados 12391/2/11 REV 2 dėl Europos kriminalistikos 2020 vizijos, įskaitant Europos kriminalistikos erdvės sukūrimą ir kriminalistikos infrastruktūros Europoje plėtojimą, projektas. [2011] DG H 2C.

32. Komisijos 2012 m. kovo 7 d. ataskaita Europos parlamentui ir Tarybai COM(2012) 91 Europos sąjungos programa SAFA. [2012] COM(2012) 91, Briuselis.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

33. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002-04-09, Nr. 37-1341.

34. Lietuvos Respublikos Kibernetinio saugumo įstatymas. *Teisės aktų registras*. 2014, Nr. 2014-20553.

35. Lietuvos respublikos Kriminalinės žvalgybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012-10-20, Nr. 122-6093.

36. Lietuvos Respublikos seimo 2012 m. birželio 26 d. nutarimas dėl nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2012, Nr. XI-2131.

37. Lietuvos Respublikos Žvalgybos įstatymas. *Valstybės žinios*, 2000-07-31, Nr. 64-1931.

Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys

38. Lietuvos Respublikos ir Ispanijos Karalystės susitarimas dėl bendradarbiavimo išaiškinant, tiriant ir užkardant nusikaltimus (sudaryta 2007-12-03, įsigaliojo 2009-02-07). *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 138-5447.

39. Lietuvos Respublikos ir Kazachstano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1994-08-09, įsigaliojo 1999-04-08). *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 51-1399;

40. Lietuvos Respublikos ir Kinijos Liaudies Respublikos ekstradicijos sutartis (sudaryta 2002-06-17, įsigaliojo 2003-06-21). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 115-5134.

41. Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1993-01-26, įsigaliojo 1993-10-18). *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 14-234.

42. Lietuvos Respublikos ir Moldovos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1993-02-09, įsigaliojo 1995-02-18). *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 19-440.

43. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1992-07-21, įsigaliojo 1995-01-21). *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 13-296

44. Lietuvos Respublikos ir Ukrainos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1993-07-07, įsigaliojo 1994-11-20). *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 91-1767

45. Lietuvos Respublikos ir Uzbekistano Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (sudaryta 1997-02-20 , įsigaliojo 1998-07-10). *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 101-2552.

46. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Austrijos Respublikos Federalinės Vyriausybės sutartis dėl nelegaliai įvažiavusių į kitos susitariančiosios šalies teritoriją asmenų perėmimo (sudaryta 1999-11-11, įsigaliojo 1999-12-03). *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 103-2960.

47. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir

psichotropinių medžiagų ir jų pirmtakų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais (sudaryta 2005-10-03, įsigaliojo 2007-06-21).*Valstybės žinios*. 2007, Nr. 94-3776.

48. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų ir jų pirmtakų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais (sudarytas 2005-10-03 , įsigaliojo 2007-06-21). *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 94-3776.

49. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Belgijos Karalystės Vyriausybės susitarimas dėl policijų bendradarbiavimo (sudaryta 2003-11-19, įsigaliojo 2005-07-01*). Valstybės žinios*. 2004, Nr. 112-4174.

50. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Bulgarijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudaryta 2007-05-18, įsigaliojo 2007-12-10).*Valstybės žinios*. 2007, Nr. 135-5458.

51. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Čekijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudaryta 2000-09-19, įsigaliojo 2001-06-01). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 32-1061.

52. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Gruzijos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu (sudarytas 2013-09-26, įsigaliojo 2015-01-14). *Teisės aktų registras*. 2015, Nr. 2016.

53. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės sutartis dėl savitarpio teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose (sudaryta 1998-01-16, įsigaliojo 1999-08-26). *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 59-1660.

54. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės ekstradicijos sutartis (sudaryta 2001-10-23, įsigaliojo 2003-03-31). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 15-559.

55. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės susitarimas dėl glaudesnio bendradarbiavimo nusikaltimų prevencijos ir kovos su jais srityje (sudarytas 2008-10-29, įsigaliojo 2010-07-20). *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 73-2964.

56. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kazachstano Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir

psichotropinių medžiagų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais (sudarytas 2000-05-11, įsigaliojo 2001-08-21). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 75-2636.

57. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kazachstano Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta, terorizmu ir kitais nusikaltimais (sudarytas 2000-05-11 , įsigaliojo 2001-08-21). *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 75-2636.

58. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudaryta 2014-12-03, įsigaliojo 2015-05-22). *Teisės aktų registras*. 2015, Nr. 8227.

59. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei kitais nusikaltimais ir dėl bendrų veiksmų pasienio teritorijose (sudarytas 2006-06-07, įsigaliojo 2007-05-17). *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 66-2552.

60. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Latvijos Respublikos valstybinės policijos dėl bendradarbiavimo keičiantis ir lyginant DNR analites DNR registre Nr. 5-IN-21, 2009-02-20.

61. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei kitais nusikaltimais ir dėl bendrų veiksmų pasienio teritorijose (sudarytas 2006-03-14, įsigaliojo 2007-05-17). *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 66-2553.

62. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Slovakijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo išaiškinant, tiriant ir užkardant nusikaltimus (sudarytas 2008-06-10, įsigaliojo 2009-03-14 *). Valstybės žinios*. 2009, Nr. 17-648

63. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Slovakijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudarytas 2008-06-10, įsigaliojo 2009-04-01). *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 13-513.

64. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Suomijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo nusikaltimų prevencijos srityje (sudarytas 1997-03-18, įsigaliojo 1997-10-24). *Valstybės žinios*. 1997, Nr. 96-2431.

65. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Švedijos karalystės Vyriausybės Bendroji saugumo sutartis dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudarytas 2002-03-21, įsigaliojo 2002-10-01). *Valstybės žinios.* 2002, Nr. 97-4256.

66. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Turkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su terorizmu, organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (prekyba jomis) ir kitais sunkiais nusikaltimais (sudarytas 1997-06-02, įsigaliojo 2004-08-12). *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 122-4462.

67. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Turkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su terorizmu, organizuotu nusikalstamumu, neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (prekyba jomis) ir kitais sunkiais nusikaltimais (sudarytas 1997-06-02 , įsigaliojo 2004-08-12). *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 122-4462.

68. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto sutartis dėl bendradarbiavimo bei abipusės pagalbos ekstremalių situacijų prevencijos srityje ir likviduojant jų padarinius (sudarytas 2004-01-15 , įsigaliojo 2004-02-26). *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 30-968.

69. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu ir tarptautiniu terorizmu (sudarytas 2007-04-12, įsigaliojo 2008-02-12). *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 20-720.

70. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu ir tarptautiniu terorizmu (sudaryta 2007-04-12, įsigaliojo 2008-02-12). *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 20-720.

71. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Tarybos susitarimas dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudarytas 2003-06-05 , įsigaliojo 2004-07-07*). Valstybės žinios*. 2004, Nr. 30-965.

72. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Uzbekistano Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo kovojant su nusikalstamumu (sudarytas 2002-02-18 , įsigaliojo 2002-07-17). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 70-2875.

73. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vokietijos Federacinės Respublikos Vyriausybės sutartis dėl įslaptintos informacijos abipusės apsaugos (sudaryta 1998-03-05, įsigaliojo 1999-05-17). *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 48-1529.

74. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Vokietijos Federacinės Respublikos Vyriausybės sutartis dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu, terorizmu ir kitais sunkiais nusikaltimais (sudaryta 2001-02-23, įsigaliojo 2003-07-10). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 57-2300.

75. Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių (sudaryta 1992-11-11, įsigaliojo 1994-04-03). *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 28-492.

76. Lietuvos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės susitarimas dėl teisėsaugos (sudarytas 2002-03-29, įsigaliojo 2002-03-29*). Valstybės žinios*. 2002, Nr. 45-1720.

77. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Estijos Respublikos kriminalistinių tyrimų instituto ir Estijos policijos valdybos susitarimas Nr. 5-IN-64 dėl bendradarbiavimo keičiantis ir lyginant DNR analites DNR registre 2008-06-17, Talinas, Estija.

78. Valstybinės įstaigos "Rusijos Federacijos vidaus reikalų ministerijos ekspertinis-kriminalistinis centras" ir Kriminalinės policijos biuro Kriminalistinių tyrimų centro bendradarbiavimo protokolas. 2001 m. rugsėjo 27 d., Vilnius.

Lietuvos teismų praktika

79. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014-04-14 nuosprendis, Nr. 1A-157/2014.

80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. sausio 20 d. nutartis Nr. 2K-83/2011.

81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016-01-12 nutartis, Nr. 2K-46-677/2016.

82. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. sausio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-4-193/2007.

83. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. balandžio 16 d. nutartis Nr. 1A-303-256-2014.

84. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2015-10-12 nutartis Nr. M1-2605-827/2015.

Specialioji literatūra

85. Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D., Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*. 2004. T. 63(55).

86. Juodkaitė-Granskienė G., et al. Lietuvos Respublikos teisės ir praktikos atitikimas teismo eksperto veiklos tarptautinį reglamentavimą. Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė : mokslas, studijos, praktika*. Vilnius. 2015, p. 37-49.

87. Jurka R., Kurapka V.E., Kriminalistika tarptautiniame bendradarbiavime baudžiamajame procese: abipusio pripažinimo link. Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė*: *mokslas, studijos, praktika.* Vilnius. 2013, p. 59-75.

88. Juškevičiūtė J. et al. *Kriminalistika*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas 2014, p.67.

89. Kuklianskis, S., Matulienė, S. Kriminalistinės nusikaltimų charakteristikos samprata. *Jurisprudencija*. 2002, 29(21).

90. Kurapka V. E, et al. Europos kriminalistikos 2020 vizijos įgyvendinimo Lietuvoje mokslinė koncepcija: problemų medis. Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė : mokslas, studijos, praktika*. Vilnius. 2015, p. 453-454.

91. Kurapka, V. E. et.al. *Kriminalistika: teorija ir technika*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas, 2012.

92. Kurapka, V. E., et al. *The current reforms on forensic science international experience and first steps in lithuania. International journal of academic research*. 2014, 6 (6): 472 – 476.

93. Malevski H. Kriminalistikos, teismo ekspertologijos ir proceso teisės mokslų koegzistencija, konkurencija ar komplementarumas? Mykolo Romerio universitetas. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė : mokslas, studijos, praktika*. Vilnius. 2015, p. 91-103.

94. Malevski H., Įvykio vietos tyrimo instituto raida: atsiradimo prielaidos, įgyvendinimo problemos ir tobulinimo perspektyvos. Jurisprudencija. 2006. 1 (79); 65-71.

95. Panomariovas A. *Žvalgybinė veikla ir žvalgybinės informacijos panaudojimas tiriant nusikalstamas veika*. Socialinių mokslų studijos. 2009, 4(4).

96. Paukštė A. Pagrindinės šiuolaikinio terorizmo ideologinės kryptys. *Jurisprudencija*, 2005, t. 68(60); 83–90.

97. Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.

98. Pauliukonis, V. Gis ir mobiliųjų technologijų integravimo lokalizuotųjų paslaugų sistemose ypatumai. *Geodezija ir kartografija*. 2004, 30:4.

99. Paužaitė-Kulvisnkienė J., Juodkaitė-Granskienė G., Pajaujis V. Teismo eksperto pareigos, atsakomybė ir iš jos kylančios sankcijos. Lietuvos kontekstas ir Europos perspektyvos. *Baudžiamoji justicija ir verslas: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso klausimais rinkinys*. Vilniaus universiteto leidykla. 2016, p. 340.

100. Spruogis E. Tarptautinis terorizmas ir legitimių priemonių kovojant su juo naudojimas. *Jurisprudencija*. 2005. T. 68(60).

101. Vaišvila A. Terorizmas ir kova su terorizmu – dvi grėsmės žmogaus teisėms (metodologinis aspektas). *Jurisprudencija*. 2005. T. 68(60).

102. Arthur A. Slatkin, Communication in Crisis and Hostage Negotiations: Practical Communicaton Techniques, Stratagems, and Strategies for Law Enforcement, Corrections and Emergency Service Personnel in Managing Critical Incidents. Charles C Thomas Publisher, 2010.

103. B. Akhgar, A. Staniforth, F. Bosco „Cyber Crime and Cyber Terrorism Investigator's Handbook, Syngress, 2014.

104. Beveridge, A. Forensic Investigation of Explosions. CRC Press, 2011.

105. C. Hewitt Law Enforcement Tactics and Their Effectiveness in Dealing With American Terrorism: Organizations, Autonomous Cells, and Lone Wolves, Terrorism and political violence, Volume 26, Issue 1 2013.

106. Chauhan, S., Panda, K. N., Hacking Web Intelligence Open Source Intelligence and Web Reconnaissance Concepts and Techniques. Elsevier, 2015.

107. David S., Operation Thunderbolt: Flight 139 and the Raid on Entebbe Airport, the Most Audacious Hostage Rescue Mission in History. Little Brown, 2015.

108. E. Benmelech, C. Berrebi ir Esteban F. Klor Counter-Suicide-Terrorism: Evidence from House Demolitions, The Journal of Politics, Vol. 77, No. 1 p. 27-43, January 2015.

109. Erich Goode Terrorism and Counterterrorism, John Wiley & Sons, 2015.

110. H. Toros and I. Tellidis Researching Terrorism, Peace and Conflict Studies. Routledge, 2015.

111. Y. Alexander ir K. Myers Terrorism in Europe (RLE: Terrorism & Insurgency), Routledge, 2015.

112. J. Pearse Investigating Terrorism: Current Political, Legal and Psychological Issues, John Wiley & Sons, 2015.

113. James T. Thurman. PracticalBomb Scene Investigation Second Edition. 2011.

114. John Horgan Terrorism Studies, Routledge, 2011.

115. Monica Den Boer Counter-Terrorism, Security and Intelligence in the EU. Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis, Intelligence and National Security, 2015 Vol. 30, Nos. 2–3.

116. Paul R. Laska Bombs, IEDs, and Explosives: Identification, Investigation, and Disposal Techniques. CRC Press, 2015.

117. Pauli, J. The Basics of Web Hacking– Tools and Techniques to Attack the Web. Elsevier, 2013.

118. Piekarski M. Factors in Hostage Situations. Journal of Science of the military academy of land forces. 2015, Vol.47 Nr. 1 (175).

119. Robert B. Lim. Surgery During Natural Disasters, Combat, Terrorist Attacks, and Crisis Situations. Springer, 2015.

120. Robert W. Taylor, E. J. Fritsch J. Liederbach Digital Crime and Digital Terrorism, Prentice Hall, 2014.

121. S. G. Brandl Criminal Investigation, Sage publications, 2014.

122. Shema, M., Hacking Web Apps– Detecting and Preventing Web Application Security Problems. Newnes, 2012.

123. Springer, D. R., Regens, J. L., Edger,. D. N. Islamic radicalism and global Jihad. George town University press, Washington, D. C. 2009.

124. William. E. Dyson. Terrorism an investigators handbook Fourth edition. Waltham, Elsevier 2012.

125. X. Zhang Air Marshal's Investigation Power's Research in Dealing with Hijacking Criminals, Open Journal of Social Sciences, 3, p. 171-179, 2015 March 19.

126. X. Zhang Air Marshal's Investigation Power's Research in Dealing with Hijacking Criminals, Open Journal of Social Sciences, 3, p. 171-179, 2015 March 19.

Kiti šaltiniai

127. Atlas platform [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-20]. <http://www.antyterroryzm.gov.pl/eng/anti-terrorism/foreign-cooperation/atlas-platform/686,ATLAS-platform.html?search=919929041>.

128. Blinkevičiūtė V. Kova su terorizmu: Europos Parlamente svarstomos iniciatyvos. [interaktyvus] 2016 [žiūrėta 2016-04-20]. <http://www.blinkeviciute.eu/naujienos/kova-su-terorizmu-europos-parlamente-svarstomos-iniciatyvos>.

129. Bolton, A. *Poland says cannot take migrants under EU quotas without guarantees after Paris attacks*. [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-15]. <http://uk.reuters.com/article/uk-france-shooting-poland-reaction-idUKKCN0T30P920151114>.

130. Branduolinis terorizmas – grėsmė visai žmonijai [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-10]. <https://www.lrp.lt/lt/spaudos-centras/pranesimai-spaudai/branduolinis-terorizmas-gresme-visai-zmonijai/24952>.

131. Brown, A. *'Just wait…' Islamic State reveals it has smuggled thousands of extremists into Europe* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-17]. <http://www.express.co.uk/news/world/555434/Islamic-State-ISIS-Smuggler-THOUSANDS-Extremists-into-Europe-Refugees>.

132. Brown, S. R. *Paris suicide bombers used TATP, a powerful, homemade explosive: officialsi* [nteraktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-02-26]. <http://www.nydailynews.com/news/world/paris-suicide-bombers-tatp-homemade-explosive-article-1.2435082>.

133. Brussels in lockdown after terror threat level is raised to maximum [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-16]. <http://www.theguardian.com/world/2015/nov/21/brussels-locked-down-after-terror-threat-level-raised-to-maximum>.

134. Brussels suicide bomber el-Bakraoui 'caught in Turkey last June' – as it happened [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23]. <http://www.theguardian.com/world/live/2016/mar/23/brussels-attacks-police-search-airport-bomb-suspect-live>.

135. Castillio, M., et.al. *Paris suicide bomber identified; ISIS claims responsibility for 129 dead.* CNN [interaktyvus]. 2015-11-16 [žiūrėta 2015-02-15]. <http://edition.cnn.com/2015/11/14/world/paris-attacks/>.

136. Cepolo internetinė svetainė. <https://www.cepol.europa.eu>.

137. CERT-LT 2015 metų ataskaita [interaktyvus].Vilnius [žiūrėta 2016-03-14]. <https://www.cert.lt/doc/2015.pdf>.

138. Coles, A. B., *The Process for Recruitment: How ISIS Warps the Public Sphere to Win Cultural Hegemony* [interaktyvus]. George Mason University, 2016-02-14 [žiūrėta 2016-03-13]. <https://aaas.confex.com/aaas/2016/webprogram/Paper17771.html>.

139. Counter terrorism awareness [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-courses/20140622/222014-counter-terrorism-awareness>.

140. Counter terrorism strategic [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-courses/20140706/232014-counter-terrorism-strategic>.

141. Crime-track [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-10]. <http://www.crimtrack.eu/About-CRIM-TRACK>.

142. Dalia Grybauskaitė: į teroristų vykdomą karą turi būti atsakyta karu [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23]. <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/dalia-grybauskaite-i-teroristu-vykdoma-kara-turi-buti-atsakyta-karu-56-600511>.

143. Dėl terorizmo grėsmių užkardymo [interaktyvus]. 2015-11-25 [žiūrėta 2016-02-17]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=8882&p_d=202648&p_k=1>.

144. Demarest, J. *Statement Before the Senate Judiciary Committee, Subcommittee on Crime and Terrorism*. [interaktyvus]. Washington, 2014-07-15 [žiūrėta 2016-03-14]. < https://www.fbi.gov/news/testimony/taking-down-botnets>.

145. Eurojusto internetinė svetainė. <http://www.eurojust.europa.eu>.

146. European Explosive Ordnance Disposal [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-activities/332016-european-explosive-ordnance-disposal>.

147. European Union Bomb Data System (EBDS) [interaktyvus]. 2013-01-15 [žiūrėta 2016-02-02]. <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/financing/fundings/projects/stories/ebds_en.htm>.

148. Europolo internetinė svetainė. <https://www.europol.europa.eu>.

149. Europos Tarybos internetinė svetainė. < http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/council-eu/index_lt.htm>.

150. Fantz, A., Brumfield, B. *More than half the nation's governors say Syrian refugees not welcome* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-11]. <http://edition.cnn.com/2015/11/16/world/paris-attacks-syrian-refugees-backlash/>.

151. Final „Terrorism“ Project report [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2016-02-10]. <http://www.enfsi.eu/sites/default/files/documents/report_project_terrorism_0.pdf>.

152. Grey, G. *Unmasking D.B. Cooper* [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2016-02-24]. <http://nymag.com/news/features/39593/>.

153. Yaakoubi M., Blenkinsop P., *Europe turns to Morocco in Paris attacks investigation*. [interaktyvus] Morocco, 2016-01-13 [žiūrėta 2016-02-17]. <http://www.reuters.com/article/us-france-shooting-morocco-insight-idUSKCN0UR1OZ20160113>.

154. Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus Reikalų Ministerijos internetinė svetainė. < http://www.ird.lt/>.

155. Irish, J., Vidalon, D. *France launches air strikes against Islamic State in Syria* [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-16]. <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis.

156. Klaipėdos miesto savivaldybės pavojingojo objekto AB „Klaipėdos nafta“ suskystintųjų gamtinių dujų terminalo išorės avarinis planas. [interaktyvus]. Vilnius, 2016 [žiūrėta 2016-03-18]. http://www.ve.lt/uploads/documents/sgdt_planas_visuomenei.pdf.

157. Laub, Z., Masters, J.,*The Islamic State. Assyrian International News Agency*. 2014-08-08 [žiūrėta 2016-02-15]. <http://www.cfr.org/iraq/islamic-state/p14811>.

158. Lietuvos Policijos Antiteroristinių operacijų rinktinės „ARAS“ internetinė svetainė <http://aras.policija.lt/>.

159. Lietuvos Respublikos Nacionalinis pinigų plovimo ir teroristų finansavimo rizikos vertinimas 2015. [interaktyvus]. Vilnius [žiūrėta 2016-03-21]. <http://www.fntt.lt/uploads/docs/NRV2015.pdf>.

160. Lietuvos Respublikos Valstybės saugumo departamento internetinė svetainė. <http://vsd.lt/>.

161. Organisations [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-11]. < http://www.security-research-map.eu//index.php?file=list-all.php&country=LT>.

162. Paris attacks: 'France will destroy IS' – Hollande [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-16]. <http://www.bbc.com/news/world-europe-34836439>.

163. Pasienio su Baltarusija punkte vyko įkaitų išlaisvinimo operacija [interaktyvus]. 2010-10-21 [žiūrėta 2016-02-20]. <http://www.pasienis.lt/popup2.php?m_news_id=3802&tmpl_name=m_news_print_form> .

164. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Policijos departamento prie Suomijos Respublikos vidaus reikalų ministerijos susitarimas. Dėl bendradarbiavimo keičiantis ir lyginant DNR analites DNR registre

[interaktyvus] Helsinkis, 2009 [žiūrėta 2016-02-02]. < http://www.policija.lt/get.php?f.5317>.

165. Policijos departamento prie Vidaus Reikalų Ministerijos internetinė svetainė. < http://www.policija.lt/>.

166. Safety measures at international airports and major transport hubs [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/education-training/what-we-teach/residential-courses/20140623/252014-safety-measures-international>.

167. Senate of the united States. Terrorist Refugee Infiltration Prevention Act of [interaktyvus]. 2015-11-25 [žiūrėta 2016-02-17]. < https://www.congress.gov/bill/114th-congress/house-bill/4143?resultIndex=25>.

168. Šiuo metu VSF komandų vykdomi projektai [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-04-10]. <http://www.mruni.eu/lt/universitetas/fakultetai/viesojo_saugumo/moksline_veikla/projektai/>.

169. The 9/11 terrorist attacks [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-02-24]. <http://www.bbc.co.uk/history/events/the_september_11th_terrorist_attacks>.

170. The internet organised crime threat assesment iocta 2015 [interaktyvus]. 2015-08-30 [žiūrėta 2016-02-02].<https://www.europol.europa.eu/content/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2015>.

171. Tracer: Portable, Compact, Forensic laser system [interaktyvus]. USA 2008, [žiūrėta 2016-02-25]. <https://www.coherent.com/downloads/TracER_brochureRevA.pdf>.

172. Transponder Use [interaktyvus]. [žiūrėta 2016-02-18] <https://www.ivao.aero/training/documentation/books/PP_ADC_Transponder.pdf >.

173. Transport Security administration training [interaktyvus]. Virginia, 2015 [žiūrėta 2016-02-18]. <https://www.tsa.gov/for-industry/training >.

174. U.S. reacts to Paris attacks [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-15]. <http://www.journalnow.com/news/nation_world/u-s-reacts-to-paris-attacks-officials-unaware-of-prior/article_b4c24762-8a72-11e5-9423-5f7fb85bd671.html>.

175. U.S. reacts to Paris attacks., supra note 103.

176. UK Should Join France In Syria Strikes [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-16]. <http://news.sky.com/story/1592482/pm-uk-should-join-france-in-syria-strikes>.

177. V. Landsbergis: kol kas ES tik mindžikuoja ir lieja ašaras. [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23]. <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/131402/v._landsbergis_kol_kas_es_tik_mindzikuoja_ir_lieja_asaras#wowzaplaystart=1000&wowzaplayduration=1226000>.

178. We contribute to European police cooperation through learning [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-02-05]. <https://www.cepol.europa.eu/lt>.

179. What is an air marshal [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2016-02-18]. <http://www.federallawenforcement.org/air-marshal/what-is-an-air-marshal/>.

180. What we know about the attacks in Brussels and how they connect to Paris [interaktyvus]. 2016 [žiūrėta 2016-03-23]. <https://www.washingtonpost.com/graphics/world/brussels-terrorist-attack/>.

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Magistro baigiamojo darbo tikslas buvo atskleisti pagrindinius tarptautinio bendradarbiavimo metodus, subjektus, teisinius bendradarbiavimo instrumentus, teroristinių nusikaltimų tyrimo ypatumus. Darbe buvo siekiama įvertinti aktualius valstybių pokyčius nukentėjus nuo teroristinių nusikaltimų, išanalizuoti kriminalistikos taktiką ir metodiką tiriant atskirus šio pobūdžio nusikaltimus, bei pateikti naujas prevencijos kryptis terorizmo srityje.

Atlikto tyrimo metu buvo nustatyta, kad tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, tarptautinis bendradarbiavimas yra būtinas. Terorizmo tarptautiškumas skatina šalis keistis aktualia informacija, naudoti bendras priemones kovoje su terorizmu. Darbe atskleidžiamas Lietuvos Respublikos institucijų vaidmuo, tiriant teroristinius nusikaltimus bei pateikiamos prevencijos tobulinimo kryptys. Tyrimo metu nustatyta, jog Lietuvoje nėra atskiros tyrimo metodikos skirtos tirti tik su terorizmu susijusius nusikaltimus. Tiriant šiuos nusikaltimus yra taikoma bendra kriminalistinė tyrimo metodika bei taktika. Institucija, kuri tiria teroristinius nusikaltimus, privalo turėti patirties tiriant įvairaus pobūdžio nusikaltimus, turėti kompetentingus specialistus gebančius efektyviai dirbti įvykio vietoje, bei turėti galimybes keistis informacija su tarptautiniais partneriais. Baigiamajame magistro darbo taip pat pateikiama rekomenduojamoji institucijų funkcinė bendradarbiavimo sistema, kuri gali būti taikoma Lietuvoje.

Reikšminiai žodžiai: *tarptautinis bendradarbiavimas, terorizmas, kriminalistikos taktika ir metodika, terorizmo prevencija.*

ANNOTATION

The aim of Master‘s thesis was to reveal the main methods, subjects, legislation, international cooperation legislation, investigation features of terrorist crimes in international cooperation. In Master‘s thesis was seeking to estimate countries changes after terrorists attacks nowadays, to research forensic tactics and methodology for terrorist crimes investigation, and submit the modern direction of terrorism prevention.

The research revealed that during this investigation of the crimes, which are related to terrorism, international cooperation is necessary. Terrorism promotes to change information between countries, to use the same measures in the fight against terrorism. In Master‘s thesis also is revealed institutions activity Republic of Lithuania, investigating terrorist crimes. This research determined that there is no methodology which can be applicable to the terrorist crimes investigation in Lithuania. Explorations of these crimes, is applied basic forensic methodology and tactic. Institutions, which investigate terrorist crimes, must have experience in investigating various crimes, to have experienced specialist, capable effectively research criminal scenes. Also institutions must be able to exchange information with international partners. Master‘s thesis suggesting recommended functional system of institutions cooperation, which can be used to investigate terrorist crimes in Lithuania.

Keywords: *international cooperation, terrorism, forensic tactics and methodology, prevention of terrorism.*

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Kaupinis Ž. Tarptautinis bendradarbiavimas tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Baudžiamosios teisės magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Baudžiamosios teisės ir proceso institutas, 2016.

Magistro baigiamojo darbo tikslas buvo atskleisti pagrindinius tarptautinio bendradarbiavimo metodus, subjektus, tarptautinį bendradarbiavimą reglamentuojančius teisės aktus, teroristinių nusikaltimų tyrimo ypatumus. Siekiant šio tikslo, taip pat buvo vertinama valstybių reakcija bei pokyčiai nukentėjus nuo teroristinių nusikaltimų, vertinamas kovos su terorizmu priemonių taikymas identifikuojant teroristus pabėgėlių sraute, analizuojama Lietuvos teisėsaugos institucijų praktika tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus, bei galiausiai pateikiama rekomenduojama prevencijos tobulinimo krypčių bei institucijų tarpusavio bendradarbiavimo funkcinė sistema, bendradarbiavimo problemų medis.

Magistro baigiamajame darbe buvo atskleidžiama atskirų teroristinių nusikaltimų kriminalistinė charakteristika, tyrimo taktika bei metodika. Tyrimo metu nustatyta, jog Lietuvoje nėra atskiros tyrimo metodikos skirtos tirti tik su terorizmu susijusius nusikaltimus, taip pat kaip nėra tokios metodikos, kurią taikant teroristiniams nusikaltimams, nebūtų galima taikyti kitiems nusikaltimams tirti.

Tyrimo metu buvo analizuojama Lietuvos Respublikos teisėsaugos institucijų praktika tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus. Nustatyta, jog šių veikų tyrimo praktika yra maža, todėl teisėsaugos institucijos efektyviai dalyvauja tarptautinių partnerių rengiamose pratybose, institucijose atliekamų ekspertizių rūšys yra pakankamos tirti teroristinių nusikalstamų veikų paliktus pėdsakus. Tikslinga paskirti konkrečią teisėsaugos instituciją, kuri turėtų platų spektrą specialistų, teisinį reglamentavimą baudžiamojo proceso veiksmams atlikti, taip pat turėti galimybes bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis. Nagrinėjama kaip kinta terorizmo grėsmės lygis Lietuvoje. Nustatyta, jog terorizmo prevencija neturėtų būti tik vienos institucijos veiklos prioritetas. Atsižvelgiant į tai pateikiamos naujos prevencijos tobulinimo kryptys.

Įgyvendinant darbe iškeltus tikslus ir uždavinius, buvo analizuojami Lietuvos ir užsienio šalių mokslininkų darbai, Lietuvos Respublikos teismų praktika, buvo remiamasi tarptautiniais bei nacionaliniais teisės aktais, bei atlikto interviu metodo rezultatais.

SUMMARY

Kaupinis Ž. International cooperation investigating terrorism-related crimes. Master‘s Thesis in Criminal Law. Supervisor prof. dr. Vidmantas Egidijus Kurapka – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Criminal Law and Procedure, 2016.

The aim of Master‘s thesis was to reveal the main methods, subjects, legislation, international cooperation legislation, investigation features of terrorist crimes in international cooperation. To this end, was appreciating countries reactions and changes after terrorist’s attacks, were analysing terrorism counter-measures, which is applying to examine refugee’s factor. Also in Master’s thesis was researching Lithuanian law enforcement practice to deal with terrorism-related crimes. Finally, suggesting recommended functional system of institutions cooperation, which can be used to investigate terrorist crimes in Lithuania, and suggesting tree of problems in international cooperation.

In Master’s Thesis was revealed individual terrorist crimes forensic characteristics, investigation methodology and tactic. Research revealed, that there is no methodology which can be applicable to the only terrorist crimes investigation in Lithuania, as well as there is no such methodology, which can be applied to the terrorist crimes, but couldn’t be applied to the others.

During this research, was analysing Lithuanian law enforcement practice with dealing with terrorist crimes. Determined that are little practise of these crimes investigation, therefore law enforcement authorities effectively practises in trainings of international’s organizations, also there are a lot of forensic research, which are used in terrorism-related crimes investigations. It is appropriate to designate right law enforcement authority, which can have a wide range of professional officers, well based legislation for criminal proceedings, and developed international cooperation. In Master’s thesis also explore the changes of terrorism threat level in Lithuania. Research revealed that terrorism prevention shouldn’t be only one’s law enforcement authority’s priority. According to this submit the improved terrorism prevention directions.

In order to achieve the aim and objectives, the thesis analysed scientific literature by Lithuanian and foreign scientists, and Lithuanian law enforcement courts cases, international law, case-law, and the results of a conducted interview.

PRIEDAI

Atskirų žinybos institucijų anoniminis interviu klausimynas

Institucijos pavadinimas: LR VSD, Vilniaus AVPK, LKPB.

1 Klausimas. Su kokiomis Lietuvos, Tarptautinėmis institucijomis bendradarbiaujama tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus?

2 Klausimas. Kokios bendradarbiavimo formos yra taikomos bendradarbiaujant su Lietuvos institucijomis ir su užsienio valstybių institucijomis?

3 Klausimas. Ar tarptautinio bendradarbiavimo teisinis reglamentavimas yra tinkamas? Ar bendradarbiavimui tobulinti reikalingi kokie nors teisės aktų pakeitimai? Kokie?

4 Klausimas. Su kokiomis problemomis praktikoje susiduriate bendradarbiaujant su užsienio šalių institucijomis?

5 Klausimas. Ar prasidėjusi pabėgėlių krizė įtakojo Jūsų institucijos veiklą? Kaip?

6 Klausimas. Kaip kinta terorizmo grėsmės lygis Lietuvoje?

7 Klausimas. Kokia institucija Lietuvoje turėtų būti atsakinga už terorizmo prevenciją?

8 Klausimas. Ar pakankamai gaunama informacijos iš užsienio šalių institucijų, bendradarbiaujant terorizmo srityje?

9 Klausimas. Kaip pasikeistų teroristinių nusikaltimų tyrimas, jeigu nebūtų bendradarbiaujama su užsienio šalių institucijomis?

10 Klausimas. Ar yra pakankamo pagrindo manyti, jog Lietuvoje gali įvykti teroristinis išpuolis? Kodėl?

11 Klausimas. Kokius veiksmus tiriant su terorizmu susijusius nusikaltimus leidžiama atlikti kitoje ES šalyje? Ir kokius veiksmus užsienio institucijoms leidžiama atlikti Lietuvoje?

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2016-04-28
VILNIUS

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),

_____

(fakulteto/instituto, programos pavadinimas)

Studentas_____,

(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„_____“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;

2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;

3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ _____

(parašas) *(vardas, pavardė)*